

**Балдарды онлайн чөйрөсүндө
коргоо боюнча тармактар үчүн
жетектөөчү көрсөтмөлөр
2020**

Балдарды онлайн чөйрөсүндө коргоо
боюнча тармактар үчүн жетектөөчү
көрсөтмөлөр

2020-жыл

Ыраазычылык билдирүү

Бул жетектөөчү көрсөтмөлөр эл аралык электр байланыш союзу (ЭЭУ) жана маалыматтык-коммуникациялык технологиялар (МКТ) секторунун өкүлү болгон жана балдарды коргоо маселелери менен алектенген алдыңкы уюмдардан, анын ичинде EPC, балдарга карата зомбулукту токтотуу боюнча глобалдык өнөктөштүктөн, GSM Ассоциациясынан, майыптардын эл аралык уюмунан, Internet Watch Foundation (IWF), Privately SA, ЮНИСЕФ жана авторлордун жумушчу тобу тарабынан иштелип чыккан. Жумушчу топту Аньян Босе (ЮНИСЕФ) жетектеген, ал эми анын ишин Фанни Ротино (ЭЭУ) координациялаган.

ЭЭУнун ушул жетектөөчү көрсөтмөлөрүн жарыялоо шыктануусуз, берилгендиксиз жана салым кошкон авторлордун убактысын текке кетирбестен мүмкүн болмок эмес. Баа жеткис салымдар e-Worldwide Group (e-WWG), Facebook, Tencent Games, Twitter, The Walt Disney Company жана тармактардын башка кызыкдар тараптарынан алынган, алар интернетти балдар жана жаштар үчүн коопсуз жайга айлантууну камтыган жалпы маселени бөлүшөт.

Төмөндөгү өнөктөштөр баалуу убактысын бөлгөндүгү жана көз караштары менен бөлүшкөндүгү үчүн ЭЭУ ыраазычылык билдирет (тизме мекелердин аталышы боюнча алфавиттик тартипте):

- Giacomo Mazzone (EBU)
- Salma Abbasi (e-WWG)
- David Miles and Caroline Hurst (Facebook)
- Amy Crocker and Serena Tommasino (Global Partnership to End Violence Against Children)
- Jenny Jones (GSMA)
- Lucy Richardson (International Disability Alliance)
- Fanny Rotino (ITU)
- Tess Leyland (IWF)
- Deepak Tewari (Privately SA)
- Adam Liu (Tencent Games)
- Katy Minshall (Twitter)
- Anjan Bose, Daniel Kardefelt Winther, Emma Day, Josianne Galea Baron, Sarah Jacobstein and Steven Edwin Vosloo (UNICEF)
- Amy E. Cunningham (The Walt Disney Company)

ISBN

978-92-61-30084-5 (кагаз версиясы)

978-92-61-30414-0 (электрондук версиясы)

978-92-61-30074-6 (версия EPUB)

978-92-61-30424-9 (версия Mobi)

Бул отчетту басып чыгаруудан мурун айлана-чөйрө түүралуу ойлонуну суранабыз

Айрым укуктар корголгон. Бул жумуш кеңири колдонуу үчүн Creative Commons Attribution-Non-Commercial-Share Alike 3.0 IGO (CC BY-NC-SA 3.0 IGO) эл аралык уюмдун лицензиясын пайдалануунун негизинде лицензиядан өткөн.

Бул лицензиянын шарттары боюнча бул документти коммерциялык эмес максаттарда көчүрүүгө, кайра иштеп чыгууга жана өзгөртүүгө ушул жумушка тиешелүү шилтемелер болгон шартта гана жол берилет. Бул ишти кандай гана болбосун колдонууда, ЭЭУ кандайдыр бир конкреттүү уюмду, өнүмдөрдү же кызматтарды колдойт деп ойлобошубуз керек. ЭЭУ аталыштарын жана логотиптерин уруксатсыз пайдаланууга уруксат берилбейт. Жумушту адаптациялоодо жумушка лицензия катары ошол эле же ага барабар лицензияны колдонуу керек. Бул иштин котормосун түзүүдө сунушталган шилтеме менен катар төмөнкүдөй укуктук эскертүүнү кошуу керек: "Бул котормо эл аралык электр байланыш уюму (ЭЭУ) тарабынан аткарылган эмес. ЭЭУ ушул котормонун мазмуну же тактыгы үчүн жоопкерчилик тартпайт. Англис тилиндеги түпнуска текст милдеттүү жана анык текст болушу керек". Кошумча маалыматты төмөнкү даректен тапса болот:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/igo/>

Кириш сөз

Санариптик технологиянын тез өнүгүшү балдар жана жаштар үчүн баарлашуу, байланыш түзүү, билим алуу, маалымат алмашуу жана ага жетүү, ошондой эле алардын жашоосуна жана коомчулугуна тиешелүү маселелер боюнча өз көз караштарын жана пикирлерин билдирүү жагынан болуп көрбөгөндөй мүмкүнчүлүктөрдү ачты.

Бирок ошону менен бирге, онлайн кызматтарына кеңири жана оңой жетүү онлайн чөйрөдө да, реалдуу жашоодо да балдардын коопсуздугуна чоң коркунуч туудурат.

Заманбап балдар купуялуулук, теңтуштардын зомбулугу жана зордук-зомбулук жана/же жаш курагына ылайык келбеген контентте, интернет алдамчылыгы жана балдарга каршы кылмыштар, мисалы, онлайн чөйрөдө груминг, сексуалдык зомбулук жана сексуалдык эксплуатация сыяктуу көптөгөн олуттуу тобокелдиктерге туш болушат. Интернет чөйрөсүндөгү коркунучтардын саны барган сайын өсүүдө, ошол эле учурда кылмышкерлер бир эле учурда бир ар кайсы иштешет, бул айрым мамлекеттердин алкагында кабыл алынган чара көрүү жана зыяндын ордун калыбына келтирүү чараларынын натыйжалуулугуна терс таасирин тийгизүүдө.

Мындан тышкары, COVID-19 глобалдык пандемиясы учурунда билим алуу жана социалдык өз ара байланышуу максатында онлайн чөйрөсүнө алгачкы жолу кошулган балдардын саны кескин көбөйгөнү байкалган. Пандемияга байланыштуу чектөөлөрдүн киргизилиши менен көптөгөн жаш балдар ата-энелери пландаштыргандан алда канча эрте онлайн чөйрөсүнө кошулуп, жумуш менен алек болгон көптөгөн ата-энелер балдарына көзөмөл кыла албай калышты, бул өз кезегинде жаш балдардын жаш өзгөчөлүгүнө ылайыксыз мазмундагы же балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу материалдарды (CSAM) жайгаштыруу менен алектенген кылмышкерлердин кол алдында калуу коркунучуна алып келди.

Кылмышкерлер технологиялык прогресстин жетишкендиктерин, мисалы, өз ара аракеттенүүнү, файлдарды тез бөлүшүү, массалык берүүнү, криптовалюта, көмүскө интернет жана туруктуу шифрлөө программаларын камсыз кылган тиркемелер жана оюндарды өз максаттарында пайдаланышат. Муну менен алар технология секторунун көйгөйүн натыйжалуу чечүү үчүн көп учурда макулдашылбаган жана чечкинсиз аракеттерден пайда көрүшөт.

Көйгөйдүн бир бөлүгү өнүгүп келе жаткан технологиянын аркасында чечилиши мүмкүн, мисалы, ага Интерполдун балдарга карата сексуалдык зомбулук боюнча жасалма интеллект базасын, анда жабырлануучулар, зомбулук көрсөткөндөрдүн жана алардын жайгашкан жеринин ортосундагы байланышты тез арада аныктоо максатында сүрөт жана видеону салыштырууга арналган программасын колдонуу аркылуу жетишүүгө болот. Бирок, бир гана технология көйгөйдү чечүү үчүн жетишсиз.

Санариптик революциянын тобокелдиктерин азайтуу үчүн, анын артыкчылыктарын барган сайын көбүрөөк жаштарга пайдалануу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу менен бирге, ар кандай кызыкдар тараптардын биргелешкен жана макулдашылган реакциясы болуп көрбөгөндөй маанилүү болуп саналат. Өкмөттөр, жарандык коом, жергиликтүү жамааттар, эл аралык уюмдар жана тармактын кызыкдар тараптар өз күч-аракеттерин жалпы максат үчүн бириктириши керек.

Бул фактыны моюнга алуу менен, 2018-жылы ЭЭУ мүчө-мамлекеттери онлайн чөйрөдө балдарды коргоо боюнча биздин жетектөөчү көрсөтмөлөрдүн кеңири жаңылануусун даярдоо өтүнүчү менен кайрылышкан. ЭЭУнун бул жаңы жетектөөчү көрсөтмөлөрү балдардын азыркы мууну жашап жаткан санариптик чөйрөдө болуп өткөн олуттуу өзгөрүүлөрдү эске алуу менен кайра каралып, өзгөртүлүп жана кайра түзүлдү.

Санариптик технологиялар жана платформалар жаатындагы жаңы өнүгүүлөрдү киргизүүдөн тышкары, бул жаңы басылмада олуттуу ажырым жоюлат: ал майып балдардын абалына көңүл буруп, алар үчүн онлайн чөйрө социалдык жашоого толук кандуу катышууну камсыз кылуу үчүн өзгөчө маанилүү мүмкүнчүлүктөрдү ачат.

Электрондук технологиялар тармагы азыркы балдар жана келечек муундар үчүн интернет кызматтарын жана башка технологияларды кыйла коопсуз жана ишенимдүү пайдалануунун негиздерин калыптандырууда чечүүчү жана демилгелүү ролду ойнойт.

Бардык ишкердик иш-аракеттер жаш колдонуучулардын жеке маалыматтарын коргоого, алардын өз пикирин эркин билдирүү үкүгүн сактоого, CSAM өсүп жаткан көлөмүнө каршы күрөшүүгө жана балдардын укуктарын бузууга натыйжалуу каршы туруу жана мындай бузууларды жасоо фактыларына жооп кайтаруу системасын камсыз кылууга өзгөчө басым жасоо менен балдардын кызыкчылыктарына активдүү багыт алышы керек.

Жергиликтүү мыйзамдардын ченемдери эл аралык укуктун талаптарынан артта калган өлкөлөрдө бардык ишканалардын мүмкүнчүлүктөрү жана ошол эле учурда жогорку стандарттар жана мыкты тажрыйбалар менен өз иш ыкмаларын макулдашуу боюнча милдеттери бар.

Тармактар үчүн бул жетектөөчү көрсөтмөлөр бизнес эрежелерин жана инновациялык чечимдерди иштеп чыгуу үчүн бекем негиз болот деп үмүттөнөбүз. Мен бул жетектөөчү көрсөтмөлөр жалпы дүйнөлүк деңгээлдеги биргелешкен иштин натыйжасы экендигине жана алардын авторлоштору эл аралык коомчулуктун кеңири адистери экендигине сыймыктанам, бул ЭЭУ глобалдык уюштуруучу катары чыныгы дайындалышына дал келет.

Сиздерди ЭЭУнун жаштар менен иштөө боюнча эл аралык программасынын алкагында балдар тобу тарабынан иштелип чыккан жана балдарды онлайн чөйрөдө коргоо боюнча (COP) көрсөтмөнүн тумары болгон кайрымдуу, тайманбас жана коркпогон каарманыбыз САНГО (Sango) менен тааныштырганыма кубанычтамын.

Жаштардын онлайн технологияларына барган сайын кошулуусу менен мүнөздөлгөн заманда, балдарды онлайн чөйрөдө коргоо (COP) боюнча бул көрсөтмөлөр өзгөчө мааниге ээ болууда. Саясатчылар, ар тармактын өкүлдөрү, ата–энелер, педагогдор, ошондой эле балдардын өздөрү да өзгөчө маанилүү ролду ойношот. Мен, ар дайым, сиздерге колдоо көрсөткөнүңүздөр үчүн абдан ыраазымын жана бул актуалдуу маселелер боюнча тыгыз кызматташуубузду улантууну чыдамсыздык менен күтөм.

Дорин Богдан-Мартин
Электробайланыш Өнүктүрүү Бюросунун директору

МАЗМУНУ

Ыраазычылык билдирүү	ii
Кириш сөз	iv
1 Документке киришүү	1
2 Балдарды онлайн чөйрөдө коргоо деген эмне?	4
2.1 Негизги маалымат.....	7
2.2 Интернеттеги чөйрөдө балдарды коргоонун учурдагы улуттук жана трансулуттук моделдери.....	16
3 Балдардын укуктарын коргоо жана ишке ашырууга көмөк көрсөтүү чөйрөсүндөгү негизги багыт.....	19
3.1 Бардык тиешелүү корпоративдик саясаттарга жана башкаруу процесстерине баланын укуктары жөнүндө жоболорду киргизүү.....	19
3.2 CSAM менен иштөөнүн стандарттык ыкмаларын иштеп чыгуу	21
3.3 Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү.....	24
3.4 Балдарды, камкорчуларды жана педагогдорду балдардын коопсуздук эрежелерине жана МКТны жоопкерчилик менен пайдалануусуна үйрөтүү.....	28
3.5 Жарандык коомдун катышуусун күчөтүү каражаты катары санариптик технологияларды өнүктүрүүгө көмөк көрсөтүү.....	32
4 Тармак үчүн жалпы жетектөөчү көрсөтмөлөр.....	33
5 Айрым функциялар боюнча текшерүү тизмелери.....	48
5.1 А функциясы: байланыш түзүү, маалыматтарды сактоо жана жайгаштыруу кызматтарын көрсөтүү	48
5.2 В функциясы: тандалган санариптик контентти сунуштоо	54
5.3 С функциясы: колдонуучу түзгөн контентти жайгаштыруу жана колдонуучулардын ортосунда байланыш түзүү.....	60
5.4 D функциясы: жасалма интеллектке негизделген системалар.....	68
6 Колдонулган материалдар.....	75
7 Сөздүк.....	75

1 Документке киришүү

Максаты

Бул документтин максаты - балдарды онлайн чөйрөдө коргоо (СОР) боюнча өздөрүнүн ресурстарын түзүү планында МКТ тармагынын кызыкдар тараптары үчүн багыт берүү. Интернеттеги балдарды коргоо боюнча бул Жетектөөчү көрсөтмөлөр тармакка арналган жана ар кандай компаниялардын концепцияларын иштеп чыгуу үчүн пайдалуу, ийкемдүү жана колдонууга ыңгайлуу негизди түзүүгө жана колдонуучуларды коргоо жаатында алардын жоопкерчилигин калыптандырууга багытталган. Алар ошондой эле азыркы балдар жана келечек муундар үчүн интернет кызматтарын жана башка технологияларды коопсуз жана ишенимдүү колдонуунун негиздерин түзүүгө багытталган.

Инструменттердин топтомдору катары, бул Жетектөөчү көрсөтмөлөр чоң жана кичине операторлорго жана кызыкдар тараптарга жагымдуу жана түрүктүү бизнес моделдерин иштеп чыгууга жана сактоого жардам берүү менен бизнестин ийгилигин илгерилетүү максатын көздөйт, ошол эле учурда балдар жана коом алдындагы укуктук жана моралдык жоопкерчиликти моюнга алат.

Технологиялар чөйрөсүндөгү олуттуу прогресске жана алардын жакындашуусуна жооп кылып, ЭЭУ, ЮНИСЕФ жана онлайн чөйрөдө балдарды коргоо боюнча өнөктөштөр өз продукцияларын жана кызматтарын жайылтууда электр байланыш технологияларын иштеп чыгуу, берүү же пайдалануу менен алектенген компаниялардын кеңири чөйрөсү үчүн Жетектөөчү көрсөтмөлөрдү иштеп чыгышты жана жаңылашты.

Онлайн чөйрөдө балдарды коргоо боюнча тармактын жаңы Жетектөөчү көрсөтмөлөрү СОР демилгесинин катышуучулары менен консультациялардын, ошондой эле жарандык коомдун, бизнестин, билим берүү тармагынын, мамлекеттик органдардын, жалпыга маалымдоо каражаттарынын, эл аралык уюмдардын жана жаштардын катышуусу менен кеңири консультациялык процесстин натыйжасы болуп саналат.

Азыркы документтин максаттары:

- МКТ жана интернет менен байланышкан тармактар, ошондой эле бардык кызыкдар тараптар үчүн жалпы эталонду жана Жетектөөчү көрсөтмөлөрдү аныктоо;
- компанияларга өнүмдөрүнүн жана кызматтарынын балдардын укуктарына тийгизген терс таасирин аныктоо, алдын алуу жана азайтуу үчүн Жетектөөчү көрсөтмөлөрдү берүү;
- компанияларга балдардын укуктарын ишке ашырууга көмөктөшүү жолдорун аныктоо жана балдар арасында жооптуу санариптик жарандыкты түзүү боюнча Жетектөөчү көрсөтмөлөрдү берүү;
- бизнестин ар кандай түрлөрү аларды аткаруунун ар кандай моделдерин колдоноорун түшүнүү менен, өз ара байланышкан бардык тармактар боюнча улуттук же регионалдык милдеттенмелердин негизин түзүү үчүн жалпы принциптерди сунуштоо.

Колдонуу чөйрөсү

Онлайн чөйрөдө баланы коргоо - бул ар кандай башкаруу, саясий, оперативдүү, техникалык жана укуктук аспектилерди камтыган ар тараптуу милдет. Бул Жетектөөчү көрсөтмөлөр таанылган моделдердин, схемалардын жана башка материалдардын негизинде мындай аспектилердин көбүн талдоо, уюштуруу жана артыкчылык берүү аракети болуп саналат.

Жетектөөчү көрсөтмөлөр балдарды бардык тармактарда жана санариптик дүйнөнүн бардык тобокелдиктеринен коргоого багытталган жана ушул сыяктуу тармактык кызыкдар тараптардын мыкты тажрыйбаларын баса белгилейт, COP компаниянын деңгээлинде саясатты долбоорлоо, иштеп чыгуу жана башкаруу процессинде эске алууга болот.

Алар тармактын катышуучуларына өз кызматтары аркылуу каршы турууга милдеттүү болгон мыйзамсыз онлайн иш-аракеттерди башкаруу жана ооздуктоо боюнча гана эмес, (мисалы, интернеттеги CSAM) ошондой эле ар кандай юрисдикцияларда кылмыш катары каралбай турган башка маселелерди чечүү боюнча да багыт беришет.

Аларга теңтуштардын ортосундагы зомбулук, киберкордуктоо жана интернетте куугунтуктоо, ошондой эле купуялуулукка же жалпы жыргалчылыкка, алдамчылыкка же белгилүү бир контекстте балдарга зыян келтире турган башка коркунучтарга байланыштуу маселелер кирет.

Ушуга байланыштуу, Жетектөөчү көрсөтмөлөр санариптик дүйнөдө балдар туш болгон тобокелдиктерди жоюу боюнча эң мыкты практикалык ыкмаларга жана балдар үчүн интернетте коопсуз чөйрөнү түзүү үчүн кандай иш-аракет кылууга байланыштуу сунуштарды камтыйт.

Аларда МКТны, интернетти жана интернетке туташкан бардык технологияларды же түзүлүштөрдү, анын ичинде уюлдук телефондорду, оюн консолдорун, интернетке кире турган оюнчуктарды, сааттарды, нерселердин интернетин жана ЖИ башкарган системаларды колдонгон балдардын коопсуздугун камсыз кылууга көмөктөшүүчү тармактын иштөө ыкмалары боюнча кеңештер камтылган.

Ошентип, алар онлайн чөйрөсүндө баланы коргоого байланыштуу негизги аспектилерге жана милдеттерге сереп салып, COP жергиликтүү жана ички саясатты иштеп чыгуу үчүн бизнес жана кызыкдар тараптар жасай турган иш-аракеттер боюнча сунуштарды беришет. Бул Жетектөөчү көрсөтмөлөр процессти иш жүзүндө иштеп чыгуу же тармак үчүн COP саясаттын конкреттүү тексти сыяктуу пункттарды камтыбайт.

Түзүлүшү

1 - бөлүм - Изилдөө. Бул бөлүмдө берилген Жетектөөчү көрсөтмөлөрдүн максаты, масштабы жана максаттуу аудиториясы аныкталат.

2 - бөлүм - Онлайн чөйрөдө балдарды коргоо темасына киришүү. Бул бөлүмдө балдарды онлайн чөйрөдө коргоо темасы жана айрым негизги маалыматтар, анын ичинде майып балдардын өзгөчө абалы камтылган. Мындан тышкары, бул тармактын кызыкдар тараптары үчүн мүмкүн болгон кийлигишүү чөйрөсү катары онлайн чөйрөдө балдардын коопсуздугун камсыз кылуу боюнча учурдагы эл аралык жана улуттук моделдердин мисалдары келтирилген.

3 – бөлүм - Балдардын укуктарын коргоо жана ишке ашырууга көмөк көрсөтүү чөйрөсүндөгү негизги багыттар. Бул бөлүмдө балдарды коргоону камсыз кылуу жана МКТны позитивдүү колдонуу боюнча компаниялардын иш-аракеттеринин беш негизги вариантын сүрөттөөгө арналган.

4 – бөлүм - Жалпы Жетектөөчү көрсөтмөлөр. Бул бөлүмдө МКТны пайдаланууда балдардын коопсуздугун камсыз кылуу жана балдар арасында жооптуу санариптик жарандыкты кошо алганда, МКТны позитивдүү колдонууга көмөктөшүү боюнча тармактагы бардык кызыкдар тараптар үчүн сунуштар берилген.

5 – бөлүм - Аткарылуучу функцияларга жараша контролдук тизмелер. Бул бөлүмдө төмөнкү функцияларды эске алуу менен балдардын укуктарын колдоо боюнча конкреттүү иш-аракеттер боюнча кызыкдар тараптар үчүн өзүнчө сунуштар камтылган:

- А функциясы: байланыш түзүү, маалыматтарды сактоо жана жайгаштыруу кызматтарын көрсөтүү;
- В функциясы: тандалган санариптик контентти сунуштоо;
- С функциясы: колдонуучу жараткан контентти жайгаштыруу жана колдонуучулардын ортосунда байланыш түзүү;
- D функциясы: жасалма интеллектке негизделген системалар.

Максаттуу аудитория

БУУнун адам ¹ укуктары жаатындагы ишкердик иш-аракеттеринин көрсөтмөлөрүнүн контекстинде "Балдардын укуктары жана ишкердиктин принциптери" документи компанияларды алардын ишмердүүлүгүнө, өнүмдөрүнө же кызматтарына байланыштуу ар кандай терс таасирлерден алыс болуп, балдардын укуктарын урматтоо боюнча милдеттенмелерин аткарууга чакырат. Принциптер "урматтоо" (балдарга зыян келтирбөө боюнча компанияларга карата минималдуу талап) менен "колдоо" (мисалы, баланын укуктарын ишке ашырууну камсыз кылууга багытталган ыктыярдуу акцияларды өткөрүүдө) ортосундагы айырманы белгилейт. Компаниялар балдардын МКТны жакшы колдонуусуна көмөк көрсөтүү менен, онлайн чөйрөдө коргоого, ошондой эле Маалыматка жетүү жана сөз эркиндигине болгон укуктарын камсыз кылууга тийиш.

Электрбайланыш жана көчмө байланыш тармактарынын ар кандай чөйрөлөрүнүн, ошондой эле интернет-компаниялардын жана радиоуктуруу уюмдарынын ортосундагы салттуу чектөө тездик менен кыйрап же маанисиз болуп баратат. Конвергенция бул мурда так бөлүнгөн санариптик агымдарды дүйнөнүн бардык бурчтарындагы миллиарддаган адамдарды камтыган бир агымга бириктирүүгө алып келет.

Кооперация жана өнөктөштүк Интернетти жана ага байланыштуу технологияларды коопсуз жана ишенимдүү пайдалануунун негиздерин түзүүнүн ачкычы болуп саналат. Мамлекеттик органдар, жеке сектор, директивалык органдар, билим берүү тармагы, жарандык коом, ата – энелер жана камкорчулар коюлган максатка жетүүдө өтө маанилүү ролду ойношот. Тармак мындан ары 3-бөлүмдө сүрөттөлгөн беш негизги багытта иштей алат.

¹ Бириккен Улуттар Уюму "Адам укуктары аспектинде ишкердик ишмердүүлүктүн жетектөөчү принциптери".

2 Балдарды онлайн чөйрөдө коргоо деген эмне?

Акыркы 10 жылдын ичинде интернетти колдонуу мүнөзү жана адамдардын жашоосундагы ролу бир топ өзгөрдү. Смартфондордун жана планшеттердин кеңири жайылышын, Wi-Fi жана 4G технологиянын жеткиликтүүлүгүн, ошондой эле социалдык тармак платформаларынын жана тиркемелердин өнүгүшүн эске алганда, ар кандай себептерден улам көп адамдар интернетке кире алышат, алардын саны тынымсыз өсүүдө.

2019-жылы дүйнө калкынын жарымынан көбү интернетти колдонушкан. Интернет колдонуучулардын эң чоң бөлүгү 44 жашка чейинкилер, 16-24 жана 35-44 жаш курактык топтордо колдонуу көлөмү бирдей.

Дүйнөлүк деңгээлде ар бир үчүнчү интернет колдонуучу бала (0-18 жаш) жана ЮНИСЕФтин эсептөөлөрү боюнча жаштардын 71 пайызы онлайн чөйрөдө². Интернетке кирүү чекиттеринин бардык жерде болушу, кыймылдуу технологиялар жана интернет технологиясына негизделген түзмөктөрдүн көп түрдүүлүгү (кибер мейкиндиктин эбегейсиз ресурстары менен айкалышкан) окуу, маалымат алмашуу жана баарлашуу үчүн болуп көрбөгөндөй мүмкүнчүлүктөрдү түзөт.

МКТны колдонуунун артыкчылыктары социалдык кызматтар, билим берүү ресурстары жана ден-соолук жөнүндө көбүрөөк маалыматты камтыйт. Балдар, жаштар жана үй-бүлөлөр интернеттен жана уюлдук телефондордон маалымат жана жардам издеп, кыянаттык менен пайдалануу жөнүндө билдирүүлөр, мындай технологиялар балдарды жана жаштарды зомбулуктан жана эксплуатациядан коргоого жардам берет.

Балдарды коргоо боюнча кызмат көрсөтүүчүлөр маалыматтарды чогултуу жана берүү үчүн МКТны колдонушат, ошону менен төрөлүүнү каттоо, иштерди башкаруу, үй-бүлөлөрдү көзөмөлдөө, маалыматтарды чогултуу жана зомбулуктун картасын түзүү оңой.

Мындан тышкары, интернет дүйнө жүзүнүн бардык бурчтарында маалыматка эркин жеткиликтүүлүктү камсыз кылып, балдарга жана жаштарга аларды кызыктырган дээрлик бардык темаларды изилдөөгө, дүйнөлүк маалымат каражаттарына кирүүгө, сунушталган бош орундарды көзөмөлдөөгө жана келечек үчүн идеяларды өздөштүрүүгө мүмкүнчүлүк берди.

МКТны колдонуу балдарга жана жаштарга өз укуктарын билдирүүгө жана өз оюн билдирүүгө мүмкүнчүлүк берет, ошондой эле алардын үй-бүлөлөрү жана достору менен байланышунун жана байланышунун көптөгөн жолдорун сунуштайт. МКТ ошондой эле маданий алмашуунун негизги каражаты жана көңүл ачуунун булагы катары иштейт.

Интернеттин олуттуу артыкчылыктарына карабастан, МКТны колдонуу менен, балдар жана жаштар дагы көптөгөн коркунучтарга туш болушат. Алар жаш курагына туура келбеген контентке же орунсуз байланыштарга, анын ичинде сексуалдык зомбулуктун мүмкүн болгон күнөөлүүлөрүнө дуушар болушу мүмкүн.

Алар узак мөөнөттүү "санариптик географияда" өздөрүнө жана башкаларга ушундай байланыштын бардык кесепеттерин толук түшүнө албай, интимдик мүнөздөгү жеке маалыматты онлайн же "секстинг" аркылуу жарыялоонун натыйжасында аброюна доо кетириши мүмкүн. Алар ошондой эле маалыматтарды чогултуу жана колдонуу, ошондой эле

² OECD, "New Technologies and 21st Century Children: Recent Trends and Outcomes", Education Working Paper No. 179.

жашаган жер жөнүндө маалыматты чогултуу менен байланышкан купуялуулукту бузуу коркунучуна туш болушат.

Адам³ укуктары боюнча эң кеңири ратификацияланган эл аралык документ катары баланын укуктары жөнүндө Конвенция балдардын жарандык, саясий, экономикалык, социалдык жана маданий укуктарын аныктайт. Анда бардык балдар билим алууга укуктуу экендиги жазылган; эс алуу, оюндарга жана маданий турмушка катышуу; тиешелүү маалымат алуу; ой жүгүртүү жана сөз эркиндиги; жеке жашоо жана өнүгүп келе жаткан мүмкүнчүлүктөрүнө жараша аларга тиешелүү маселелер боюнча өз көз караштарын билдирүү.

Мындан тышкары, Конвенция балдарды зомбулуктун, эксплуатациянын, кыянаттыктын жана басмырлоонун бардык түрлөрүнөн коргойт жана баланын кызыкчылыгын эске алуу менен аларга тиешелүү бардык маселелердин чечилишине кепилдик берет.

Ата-энелер, камкорчулар, педагогдор жана жамааттардын өкүлдөрү, анын ичинде жамааттын лидерлери жана ар кандай коомдук ишмерлер балдарды жана жаштарды чоңойгондо тарбиялоого жана колдоого милдеттүү. Мамлекеттик органдар бардык кызыкдар тараптардын өз милдеттерин аткарышын камсыз кылууда маанилүү ролду ойнойт.

Онлайн чөйрөдө балдардын укуктарын коргоо жаатында, бизнес баланын коргоо укугу менен маалыматка жетүү жана өз оюн эркин билдирүү укугунун ортосундагы так тең салмактуулукту издөө үчүн күчтөрдү бириктириши керек. Компаниялар онлайн чөйрөдө балдарды коргоо чараларын биринчи орунга коюшу керек, алар максаттуу жана бала үчүн да, башка колдонуучулар үчүн да ашыкча чектөөлөрсүз болушу керек.

Мындан тышкары, балдар жана жаштар арасында санариптик жарандыкка көмөктөшүү, ошондой эле балдардын МКТны позитивдүү колдонуусуна көмөктөшүүчү өнүмдөрдү жана платформаларды иштеп чыгуу жеке сектор үчүн артыкчылыктуу багыт болушу керек деген жалпы пикир барган сайын бекемделүүдө.

Интернет-технологиялар балдар жана жаштар үчүн баарлашуу, жаңы көндүмдөрдү үйрөнүү, чыгармачылык жана бардыгы үчүн коомду жакшыртууга салым кошуу үчүн көптөгөн мүмкүнчүлүктөрдү жаратып жаткандыгына карабастан, алар балдар жана жаштар үчүн жаңы коопсуздук коркунучтарын жаратышы мүмкүн.

Алар балдарды жана жаштарды мүмкүн болгон тобокелдиктерге дуушар кылышы мүмкүн жана зыян мындай чөйрөлөрдө купуялык, мыйзамсыз контент, куугунтуктоо, киберкордуктоо, жеке маалыматтарды туура эмес колдонуу же сексуалдык максаттар үчүн кароо, ал тургай балдарга карата сексуалдык зомбулук жана аларды сексуалдык эксплуатациялоо.

Мындан тышкары, алар интернеттеги жеке маалыматтарды жарыялоо же "секстинг" аркылуу колдонуучулар уюлдук телефондордун ортосунда сексуалдык мүнөздөгү билдирүүлөрдү, сүрөттөрдү же сүрөттөрдү жөнөтүү жолу катары "өч алуу порносун" кошо алганда, кадыр-баркка доо кетириши мүмкүн.

Интернетти колдонууда купуялуулукка байланыштуу тобокелчиликтер дагы бар. Балдар, жаш курагына жана жетилбегендигине байланыштуу, онлайн дүйнөсүнүн тобокелдиктерин жана

³ Бириккен Улуттар Уюму, Баланын укуктары жөнүндө Конвенция. Үч мамлекеттен башка бардык өлкөлөр (Сомали, Түштүк Судан жана АКШ) балдардын укуктары боюнча Конвенцияны ратификациялашты.

алардын кабыл алынгыс жүрүм-турумунун башкаларга жана өзүлөрүнө тийгизген терс кесепеттерин толук түшүнө алышпайт.

Бардык артыкчылыктарга карабастан, өнүгүп келе жаткан жана өнүккөн технологияларды колдонуунун терс жагы дагы бар. ЖИ жана машинаны үйрөнүү, виртуалдык жана кеңейтилген реалдуулук, чоң маалыматтар, робототехника жана нерселердин интернетиндеги өнүгүүлөр балдар менен жаштардын берүү каражаттары менен болгон мамилесин дагы да өзгөртөт.

Мындай технологиялар негизинен көрсөтүлүүчү кызматтардын көлөмүн кеңейтүү жана ыңгайлуулукту жогорулатуу максатында иштелип чыгууда (мисалы, үн жардамчылары, жеткиликтүүлүк жана санариптик чөмүлүүнүн жаңы формалары аркылуу), алардын айрымдары балдарга карата сексуалдык кылмыш жасаган адамдар тарабынан алардын муктаждыктарын канааттандыруу максатында атайылап таасир этиши мүмкүн.

Балдар жана жаштар үчүн коопсуз жана ишенимдүү онлайн чөйрөнү түзүү мамлекеттик органдардын, жеке сектордун жана бардык кызыкдар тараптардын натыйжалуу катышуусун талап кылат. Мындан тышкары, биринчи кезектеги максаттардын бири ата-энелерде менен мугалимдерде санариптик көндүмдөрдү жана сабаттуулукту өркүндөтүү болушу керек жана ага жетишүүдө тармак маанилүү жана туруктуу ролду ойнойт.

Айрым балдар Интернеттеги тобокелдиктерди жакшы түшүнүп, аларга кандай жооп кайтарууну билишет. Ошентсе да, бардык балдар үчүн, айрыкча аялуу топтордун арасында мындай деп айтууга болбойт. БУУнун туруктуу өнүктүрүү максаттарынын алкагында коюлган 16.2-маселеге ылайык, ал балдарга карата кыянаттык менен пайдаланууну, эксплуатациялоону, сатууну жана зомбулуктун жана кыйноолордун бардык түрлөрүн четтетүүгө багытталган, онлайн чөйрөдө балдарды коргоо зор мааниге ээ.

2009-жылдан баштап эл аралык деңгээлдеги көптөгөн кызыкдар тараптар үчүн ЭЭУ тарабынан уюштурулган COP демилгеси онлайн чөйрөдө балдардын коопсуздугу жөнүндө маалымдуулукту жогорулатуу жана ушул тобокелдиктерге жооп берүү максатын көздөгөн.

Ал дүйнөнүн каалаган бурчунда балдар үчүн коопсуз жана ишенимдүү онлайн тажрыйбасын камсыз кылуу максатында дүйнөлүк коомчулуктун бардык секторлорундагы өнөктөштөрдүн аракеттерин бириктирүүгө багытталган. Бул демилгенин бир бөлүгүндө, 2009-жылы ЭЭУ төрт топ үчүн COPдун Жетектөөчү көрсөтмөлөрүндө жарыялаган: балдар; ата-энелер, камкорчулар жана педагогдор; тармактар; директивалык органдар.

Бул Жетектөөчү көрсөтмөлөрдө балдарды онлайн чөйрөдө коргоону балдар жана жаштар онлайн чөйрөдө же онлайн технологиянын жардамы менен туш болушу мүмкүн болгон бардык коркунучтарга жана зыяндарга жооп берүүгө ар тараптуу мамиле деп түшүнүшөт. Бул документте балдарды онлайн чөйрөдө коргоо балдарга реалдуу дүйнөдө келтирилген зыянды камтыйт, бирок онлайн режиминдеги зомбулук жана кыянаттыктын далилдери менен байланышкан.

Интернеттеги балдардын жүрүм-турумун жана иш-аракеттерин карап чыгуудан тышкары, онлайн чөйрөдө баланы коргоо балдарды эксплуатациялоо максатында балдардан тышкары башка адамдардын технологияны туура эмес колдонуусун да камтыйт.

Бардык тиешелүү кызыкдар тараптар балдарга жана жаштарга интернет сунуш кылган мүмкүнчүлүктөрдөн пайдаланууга жардам берүү үчүн белгилүү бир ролдорду аткарышат, ошол эле учурда санариптик сабаттуулукка жана онлайн чөйрөдө жакшылыкка жана коргоого карата туруктуулукка ээ болушат.

Балдарды жана жаштарды коргоо бардык кызыкдар тараптардын жалпы милдети. Бул милдетти иш жүзүндө чечүү үчүн саясатчылар, тармактын өкүлдөрү, ата-энелер, камкорчулар, педагогдор жана башка кызыкдар тараптар балдарга жана жаштарга онлайн чөйрөдө жана чыныгы жашоодо өз потенциалын ишке ашырууга мүмкүнчүлүк бериши керек.

Универсалдуу аныктама жок болгон учурда, онлайн чөйрөдө балдарды коргоо балдар жана жаштар үчүн коопсуз, жаш курагына ылайыктуу, инклюзивдүү жана катышууну камтыган санариптик мейкиндикти түзүү үчүн комплекстүү мамиле формасын алат, ал төмөнкүдөй мүнөздөмөлөргө ээ:

- коркунучтарга жооп берүү, колдоо жана өзүнө кам көрүү;
- зыяндын алдын алуу;
- балдарды коргоону камсыз кылуу менен санариптик жаран болууга мүмкүнчүлүк берүүнүн ортосундагы динамикалык тең салмактуулук;
- балдар тарабынан да, коом тарабынан да укуктарды жана милдеттерди сактоо.

Андан тышкары, технологиянын жана коомдун тез өнүгүшүнө, ошондой эле интернеттеги чек аралардын жоктугуна байланыштуу, онлайн чөйрөдө балдарды коргоо натыйжалуу болушу үчүн тез жана ыңгайлуу болушу керек. Технологиялык инновациялар өнүккөн сайын, мүнөзү регионго жараша өзгөрүп турган жаңы чакырыктар пайда болот. Жаңы ыкмаларды издөө зарылдыгын эске алганда, глобалдык коомчулуктун ичиндеги аракеттерди бириктирүү аларды ийгиликтүү чечүүнүн мыкты жолу болуп саналат.

2.1 Негизги маалымат

Интернет балдардын жана жаштардын жашоосуна толугу менен интеграциялангандыктан, санариптик жана физикалык дүйнөнү өзүнчө кароого болбойт. Байланыштарды орнотуунун мындай мүмкүнчүлүгү укмуштуудай перспективаларды ачат. Интернет дүйнөсү балдарга жана жаштарга жагымсыз жагдайларды жана чектелген мүмкүнчүлүктөрдү жеңүүгө мүмкүндүк берет жана көңүл ачуу, окуу, катышуу жана мамилелерди түзүү үчүн жаңы арена катары кызмат кылат. Учурдагы санарип платформалар ар кандай иш-чаралар үчүн колдонулат жана алынган тажрыйба көбүнчө мультимедиа болуп саналат.

Мындай технологияларды колдонууга жана багыттоого жетүү жана үйрөнүү жаштардын өнүгүүсү үчүн маанилүү көндүмдөр катары каралат жана МКТны биринчи жолу колдонуу жаш кезинде болот. Ошентип, бардык адамдар балдар жана жаштар технологиялык индустрия жооп бериши керек болгон белгилүү бир минималдуу жашка жеткенге чейин платформаларды жана кызматтарды колдоно баштаарын түшүнүшү абдан маанилүү, ошондуктан окутуу, коргоо чаралары менен бирге, балдар колдонгон бардык онлайн кызматтарга интеграцияланышы керек.

2.1.1 Санариптик дүйнөдөгү балдар

Интернетке кирүү

2019-жылдын маалыматтары боюнча, жер калкынын жарымынан көбү интернетти колдонушкан (53,6 пайыз), эсептөөлөр боюнча 4,1 миллиард колдонуучу. Дүйнөлүк деңгээлде ар бир үчүнчү интернет колдонуучу 18 жашка⁴ чыга элек бала.

ЮНИСЕФтин маалыматы боюнча дүйнө жүзү боюнча жаштардын 71 пайызы Интернетке⁵ туташкан.

Белгиленген минималдуу жаш курагына карабастан, Ofcom (Бириккен Королдуктун байланыш тармагын жөнгө салуучу органы) 10 жаштан 20 жашка чейинки балдардын 50 пайызынын социалдык тармакта⁶ аккаунту бар деп эсептейт. Бүгүнкү күндө балдар жана жаштар Интернетте олуттуу, дайыма жана туруктуу болушат. Социалдык, экономикалык жана саясий максаттардан башка максаттарга багытталган Интернет кызматтары үй-бүлөлөрдүн, балдардын жана жаштардын жашоосунун ажырагыс бөлүгү болгон үй-бүлөлүк же керектөөчү продукт же кызмат болуп калды.

2017-жылы регионалдык деңгээлде балдардын жана жаштардын интернетке кирүүсү улуттук кирешенин деңгээли менен тыгыз байланышта болгон. Кирешеси төмөн өлкөлөрдө кирешеси жогору өлкөлөргө салыштырмалуу интернетти колдонгон балдардын саны азыраак болгон. Көпчүлүк өлкөлөрдөгү балдар жана жаштар дем алыш күндөрү онлайн чөйрөдө иш күндөрүнө караганда көбүрөөк убакыт өткөрүшөт, 15 жаштан 17 жашка чейинки өспүрүмдөр башка топторго караганда интернетте көбүрөөк убакыт өткөрүшөт, өлкөгө жараша 2,5 – 5,3 саат онлайн чөйрөдө болушат.

Интернетти колдонуу

Балдар жана жаштар арасында интернетке кирүү үчүн эң популярдуу түзүлүш-булуялдук телефон. Экинчи орунда жеке компьютерлер жана ноутбуктар турат. Балдар жана жаштар бир жума бою күнүнө орто эсеп менен эки саат, дем алыш күндөрү төрт саат интернетте отурушат. Бирок, алардын бир бөлүгү дайыма байланыштуу деп эсептейт, көптөгөн үйдө интернетке кирүү мүмкүнчүлүгү жок.

⁴ Livingstone, S., Carr, J., and Byrne, J. (2015) One in three: The task for global internet governance in addressing children's rights. Global Commission on Internet Governance: Paper Series. London: CIGI and Chatham House, <https://www.dgionline.org/publications/one-three-internet-governance-and-childrens-rights>.

⁵ Broadband Commission, "Child Online Safety: Minimizing the Risk of Violence, Abuse and Exploitation Online (2019)," *Broadband Commission for Sustainable Development*, October 2019, 84, https://broadbandcommission.org/Documents/working-groups/ChildOnlineSafety_Report.pdf.

⁶ BBC, "Under-age social media use 'on the rise', says Ofcom".

Иш жүзүндө, интернетти колдонгон балдардын жана жаштардын көбү бир нече түзүлүштөр аркылуу кире алышат – жок дегенде жума сайын туташкандар кээде үч башка аппаратты колдонушат. Чоңураак балдар жана бай өлкөлөрдө жашагандар, адатта, көбүрөөк түзүлүш колдонушат, балдар изилденген бардык өлкөлөрдөгү кыздарга караганда бир аз көбүрөөк аппараттарды колдонушат.

Балдар жана кыздар арасында эң популярдуу түрүү-бул видеолорду көрүү. Интернетти колдонгон балдардын жана жаштардын төрттөн үчтөн көбү интернетте видеолорду жок дегенде жума сайын өз алдынча же башка үй-бүлө мүчөлөрү менен көргөнүн айтышкан. Көптөгөн балдарды жана жаштарды "активдүү баарлашуучулар" деп атоого болот, анткени алар бир нече социалдык тармактарды колдонушат, мисалы, Facebook, Twitter, Tiktok же Instagram. Балдар жана жаштар интернеттеги саясий иштерге катышып, блог аркылуу өз ой-пикирлерин бөлүшүшөт.

Онлайн оюндарга катышуунун жалпы деңгээли өлкөгө жараша өзгөрүп турат жана болжол менен балдар жана жаштар үчүн Интернетке кирүү жеңилдиги менен байланыштуу. Бирок, онлайн оюндарынын жеткиликтүүлүгү жана бааларга ылайыктуулугу тез өзгөрүп, онлайн оюндарына биринчи жолу кирген балдардын жашы төмөндөп баратат.

Жума сайын бир катар өлкөлөрдө сурамжылангандардын ичинен Интернетти колдонгон балдардын жана жаштардын 10-30 пайызы онлайн чөйрөдөгү ⁷ чыгармачылык ишмердүүлүккө катышышат. Билим берүү максатында, ар кандай курактагы көптөгөн балдар жана жаштар жума сайын интернеттен үй тапшырмаларын аткаруу үчүн, атүгүл өткөрүп жиберилген сабактарга жетишүүгө ден-соолукка байланыштуу маалымат издөө үчүн колдонушат. Улгайган балдар жаш балдарга караганда маалыматка көбүрөөк кызыгышат окшойт.

Интернеттеги чөйрөдө балдарга карата сексуалдык эксплуатация жана сексуалдык зомбулук

Интернеттеги чөйрөдө балдарга карата сексуалдык эксплуатация жана сексуалдык зомбулук (CSEA) укмуштуудай өсүүдө. Он жыл мурун, балдарды кыянаттык менен пайдаланууга байланыштуу материалдарды камтыган бир миллионго жетпеген файлдар жөнүндө кабарланган.

2019-жылы алардын саны 70 миллионго жетти, бул көрсөткүч 2018-жылы эле 50 пайызга өстү. Мындан тышкары, биринчи жолу видеоматериалдардын саны бийлик тарабынан алынган маалыматтарга ылайык сүрөттөрдүн санынан ашып кетти, бул тенденцияны ооздуктоо үчүн жаңы куралдарды издөө зарылдыгын көрсөтүп турат. CSEA интернет курмандыктары ар кандай курактык топторго кирет, бирок жаштар көбөйдү.

⁷ Livingstone, S., Kardefelt Winther, D., and Hussein, M. (2019). Global Kids Online Comparative Report, Innocenti Research Report. UNICEF Office of Research - Innocenti, Florence, <https://www.unicef-irc.org/publications/1059-global-kids-online-comparative-report.html>.

2018-жылы кызуу байланыш тармагынын аналитиктери жабыркагандардын профилдеринде өспүрүм курактан өспүрүм куракка чейинки жылышууну белгилешти. Мындан тышкары, 2018-жылы ECPAT International жана Интерпол жүргүзгөн изилдөөгө ылайык, жаш балдар кыйноо, катуу зордуктоо же садизм сыяктуу олуттуу зомбулукка кабылышы мүмкүн.

Анын ичинде бул бир нече күн, жума же айлык ымыркайларга тиешелүү. Көбүнчө кыздар жабыр тартышат, балдар зордук-зомбулукка кабылышы мүмкүн. Ошол эле отчетто жабыр тарткандардын 80 пайызы кыздар, 17 пайызы эркек балдар экени белгиленген. Билдирүүлөрдүн⁸ 3 пайызында эки жыныстагы балдар айтылган.

Маалымат тилкеси⁹

- Дүйнө жүзү боюнча ар бир үчүнчү интернет колдонуучу бала.
- Ар бир жарым секундда бир бала биринчи жолу интернетке туташат.
- 800 миллион бала социалдык тармактарды колдонушат.
- Каалаган учурда 750 000 адам сексуалдык максатта балдар менен байланыш издешет.
- *Европолдун сактагычында CSAM менен 46 миллиондон ашык уникалдуу сүрөттөр же видеолор бар.
- Жабыркагандардын 89 пайыздан ашыгы 3 жаштан 13 жашка чейин.

CSEA онлайн жооп берүүнүн масштабы жана ыкмалары жөнүндө көбүрөөк маалымат [WePROTECT глобалдык альянстын сайтында](#) келтирилген.

2.1.2 Балдардын санариптик тажрыйбасы боюнча ар кандай платформалардын таасири

Интернет жана санариптик технологиялар балдар жана жаштар үчүн мүмкүнчүлүктөрдү да, тобокелдиктерди да жаратат. Кээ бирлери төмөндө келтирилген.

Балдар социалдык тармактарды колдонгондо, изилдөө, үйрөнүү, баарлашуу жана негизги көндүмдөрдү өнүктүрүү мүмкүнчүлүктөрү менен байланышкан артыкчылыктарга ээ болушат. Балдар үчүн социалдык тармактар коопсуз чөйрөдө өз инсандыгын изилдөө үчүн платформа катары кызмат кылат.

Жаштар үчүн тиешелүү көндүмдөргө ээ болуу жана купуялуулукка жана кадыр-баркка байланыштуу маселелерди кантип чечүүнү билүү өтө маанилүү.

"Мен билем – интернетте жазганыңдын баары ошол жерде түбөлүккө калат жана келечекте жашооңо таасир этиши мүмкүн" – Чилидеги 14 жаштагы бала.

⁸ ECPAT and Interpol, "Towards a Global Indicator on Unidentified Victims in Child Sexual Exploitation Material: summary report", 2018.

⁹ Балдарга карата зомбулукту токтотуу фондунун сайты (End Violence Against Children), "Safe Online".

Ошентсе да, көптөгөн сурамжылоолорго ылайык, көпчүлүк балдар социалдык тармактарды минималдуу 13 жашка чыга электе колдоно башташат жана жаш курагын текшерүү каражаттары жалпысынан алсыз же жок болгондуктан, балдар өтө олуттуу коркунучтарга туш болушат. Мындан тышкары, балдар санариптик көндүмдөрдү өздөштүрүүнү, санариптик жаран болууну жана купуялуулук жөндөөлөрүн көзөмөлдөөнү каалашкандыктан, алар купуялуулукту достору жана тааныштары жөнүндө гана карашат – "менин досторум эмнени көрө алышат", бирок бейтааныш адамдарды жана үчүнчү жактарды эске алышпайт.

Бул балдардын табигый кызыгуусу жана тобокелдикти кабылдоонун төмөнкү чектери менен айкалышып, аларды груминг, эксплуатацияга, кордуктоо жана башка зыяндуу контентга жана байланышка алсыз кыла алат.

Мобилдик тиркемелер аркылуу сүрөттөрдү жана видео материалдарды бөлүшүүнүн кеңири популярдуулугу жана өзгөчө түз агымдык платформаларды колдонуу купуялуулукка жана тобокелчиликтерге кошумча себептерди жаратат. Айрым балдар өзүлөрүнүн, досторунун жана бир туугандарынын сексуалдык сүрөттөрүн тартып, интернетте бөлүшүшөт. 2019-жылы дээрлик үчтөн бир бөлүгү (29 пайыз) бардык веб-баракчалардын кол коюлган IWF, өз алдынча жасалган сүрөттөрдү камтыган.

Мындай сүрөттөрдүн 76 пайызында 11-13 жаштагы кыздар чагылдырылган, алардын көбү ваннада же үйүнүн башка бөлмөсүндө сүрөткө түшкөн. Кээ бирөөлөр үчүн, айрыкча улуу балдар үчүн бул сексуалдуулукту жана сексуалдык иденттүүлүктү табигый изилдөөнүн көрүнүшү болушу мүмкүн, ал эми башкалар үчүн, айрыкча жаш балдар үчүн, бул көбүнчө чоңдордун же башка балдардын мажбурлоосу менен байланыштуу. Кандай болбосун, көптөгөн өлкөлөрдө жыйынтыктоочу контент мыйзамсыз болуп саналат жана баланы кылмыш жоопкерчилигине тартуу же андан ары эксплуатациялоо, груминг же мажбурлоо үчүн колдонуу коркунучуна алып келиши мүмкүн.

Ошо сыяктуу эле, онлайн оюндар балдарга оюнга болгон негизги укугун ишке ашырууга, ошондой эле байланыш тармактарын түзүүгө, достору менен убакыт өткөрүүгө жана алар менен баарлашууга, маанилүү көндүмдөрдү өрчүтүүгө мүмкүндүк берет. Бардык позитивдүүлүк менен, кээ бир учурларда, оюн аянтчалары, эгерде аларды балдарга керектүү колдоо көрсөтпөгөн жооптуу чоңдор көзөмөлдөбөсө, ошондой эле тобокелчиликке алып келиши мүмкүн.

Ага оюнга ашыкча убакыт коротуу, оюн ичиндеги ири сатып алуулар менен байланышкан каржылык тобокелдиктер, тармактын катышуучулары тарабынан баланын жеке маалыматтарын чогултуу жана акча табуу, киберкордуктоо, жек көрүү, зордук-зомбулук жана орунсуз жүрүм-турумга же контентга дуушар болуу, груминг, чыныгы, компьютердик же ал тургай виртуалдык реалдуулук сүрөттөрүн колдонуу, ошондой эле, CSEA норма катары көрсөткөн жана бекиткен видеолор.

Бул тобокелдиктер оюн чөйрөсүнө гана мүнөздүү эмес, ошондой эле балдар убакыт өткөрө турган башка санарип чөйрөлөргө да тиешелүү.

Мындан тышкары, технологиялык өнүгүүлөр "интернет буюмдары" пайда кылып, интернетке туташкан ар кандай түзүлүштөрдү бири-бири менен байланышып, интернет тармактарын түзүүгө мүмкүндүк берди. Алардын катарына оюнчуктар, радио бала багуучулар жана ЖИ башкарган түзүлүш кирет, алар купуялуулукка жана керексиз байланыштарга коркунуч келтириши мүмкүн.

Мыкты тажрыйба: изилдөө

Интернет-чөйрөдө кордуктоо же киберкордуктоо маселесине байланыштуу, Microsoft компаниясы санариптик коопсуздук жана киберкордуктоо боюнча изилдөө жүргүзгөн. 2012-жылы изилдөөчүлөр 25 өлкөнүн 8 жаштан 17 жашка чейинки балдарын интернеттеги терстажрыйбалары жөнүндө сурашкан.

Жыйынтыктар көрсөткөндөй, катышуучулардын орточо 54 пайызы онлайн чөйрөдө кордуктоо ыктымалдыгына тынчсызданышканын, 37 пайызы киберкордуктоого кабылганын жана 24 пайызы башка бирөөнү шылдыңдаганын мойнуна алышкан. Ошол эле изилдөөдө 10 ата-эненин үчтөн азы балдары менен онлайн чөйрөдө рэкетчиликти талкуулашканы аныкталган.

2016-жылдан тартып Microsoft жыл сайын [санариптик маданият индекси боюнча отчетторду](#) даярдоо менен онлайн тобокелдиктер темасы боюнча үзгүлтүксүз изилдөө жүргүзөт.

FACES - бул Япония, NHK каналы жана ар кандай коомдук телерадиоберүү компанияларынын консорциуму тарабынан чыгарылган мультимедиялык программа, анда онлайн чөйрөдө жана дүйнө жүзү боюнча кордуктоо курмандыктарынын окуялары баяндалат. Бул өспүрүмдөрдүн жеке окуяларынын сериясы, анда камеранын алдында башкы каармандар интернеттеги чабуулдарга кандай жооп кайтарышканын бөлүшүшөт. Эки мүнөттүк клиптер түрүндө чыккан ушундай эле серияны Facebook, ЮНЕСКО жана Европа Кеңеши баштаган. Бул видеолорду бир нече тилде көрүүгө болот.

2019-жылы ЮНИСЕФ көңүл ачуунун эң тез өнүгүп жаткан тармактарынын биринде балдардын алдында пайда болгон мүмкүнчүлүктөрдү жана кыйынчылыктарды талкуулоо үчүн ("Баланын укуктары жана онлайн оюндары: балдар жана тармактар үчүн мүмкүнчүлүктөр жана кыйынчылыктар") Child Rights and Online Gaming: Opportunities & Challenges for Children and the Industry деген аталыштагы талкуу документин жарыялаган. Документ төмөнкү темаларды камтыйт:

балдардын ойноого жана сөз эркиндигине болгон укугу (ойноого кеткен убакыт жана ден-соолукка тийгизген таасири);

дискриминациянын жоктугу, зомбулукка катышуу жана коргоо (социалдык өз ара аракеттенүү жана толук кошулуу, уулуу чөйрө, курактык чектөөлөр жана аларды текшерүү, груминг жана сексуалдык зомбулуктан коргоо);

купуялуулук укугу жана экономикалык эксплуатациядан эркиндик (маалыматтар үчүн мүмкүнчүлүк берүү бизнес модели, акысыз оюндар жана акча табуу, коммерциялык контентте ачык-айкындуулуктун жоктугу).

Мыкты тажрыйба: технология

The Google Virtual Reality Action Lab виртуалдык реалдуулук жаштарды реалдуу жашоодо жана онлайн чөйрөдө¹⁰ кордуктоого каршы тарапка тартууга кандайча жардам берерин үйрөнөт.

2019-жылдын сентябрында биринчи смартфонун алган 8-13 жаштагы балдардын жыргалчылыгына арналган Own IT мобилдик тиркемесин BBC ишке киргизди. Тиркеме заманбап өзгөрүлүп жаткан медиа чөйрөсүндө жаштарды колдоо боюнча BBC милдеттенменин бир бөлүгү жана 2018-жылы Own IT веб-сайттын ийгиликтүү ачылышынан кийинки кадам.

Тиркеме баланын смартфондогу аракеттерин көзөмөлдөгөн заманбап машина үйрөнүү технологиясынын айкалышы жана балага эмоционалдык абалын өз алдынча белгилөө мүмкүнчүлүгү берилет. Бул маалыматты жекече ылайыкташтырылган контент берүү жана баланын онлайн чөйрөдө бактылуу жана дени сак болушуна жардам берүү үчүн кийлигишүү үчүн колдонот, алардын жүрүм-туруму нормадан тышкары болгондо достук жана колдоочу кеңештерди сунуштайт.

Колдонуучулар тиркемеге жардам сурап кайрыла алышат, ошол эле учурда атайын иштелип чыккан клавиатура менен зарыл болгон учурда ыкчам кеңештерди жана жардамдар экранга чыгаруу үчүн колдонууга ыңгайлуу. Тиркеменин функциялары төмөнкүлөрдү камтыйт:

- колдонуучуларга социалдык тармактарда мобилдик номер сыяктуу жеке маалыматтарды бөлүшүүдөн мурун эки жолу ойлонууну эскертет;
- билдирүүлөрдү жөнөтүүдөн мурун башка адамдар кандай кабыл алаарын түшүнүүгө жардам берүү;
- маанайды өз убагында көзөмөлдөө жана зарыл болсо, кантип өзгөртүү боюнча кеңештер;
- түнкүсүн телефонду колдонуу жана колдонуучунун өзүн кандай сезүүсүнө тийгизген таасири сыяктуу темалар боюнча маалымат берүү.

¹⁰ Көбүрөөк маалыматты ба сылмадан тапса болот Alexa Hasse et al., "Youth and Cyberbullying: Another Look", Berkman Klein Center for Internet & Society, 2019.

Тиркемеде ар кандай ВВС архивдеринен атайын тандалган контент колдонулат. Анда жаштарга онлайн чөйрөдө өткөргөн убактысын туура пайдаланууга жана Интернетте сергек жүрүм-турум стилин жана адаттарын өнүктүрүүгө жардам берүү үчүн пайдалуу материалдар жана ресурстар топтолгон.

Бул жаштарга жана ата-энелерге отчетторду же пикирлерди бербестен жана бардык маалыматтарды колдонуучунун түзмөгүндө гана сактабастан, алардын онлайн тажрыйбасы жөнүндө конструктивдүү баарлашууга жардам берет.

Тиркеме эч кандай жеке маалыматтарды же колдонуучу жараткан контент чогултпайт, анткени машинаны үйрөнүү процесси ал орнотулган түзүлүштөн чыкпай эле тиркеменин ичинде жүрөт. Түзүлүштөр купуялыктын бузулушуна жол бербөө үчүн окуу маалыматтарынын негизинде өзүнчө окутулат.

2.1.3 Майып балдардын¹¹ өзгөчө абалы

Мүмкүнчүлүгү чектелген балдар жана жаштар майыптыгы жок балдар жана жаштар сыяктуу эле онлайн чөйрөдө тобокелдиктерге дуушар болушат, бирок алар майыптыгынан улам келип чыккан өзгөчө тобокелдиктерге да дуушар болушу мүмкүн. Алар көбүнчө четке кагууга, бейкалыс пикирге жана тоскоолдуктарга (физикалык, экономикалык, социалдык жана баалоо) алардын жамааттарга катышуусуна тоскоол болушат.

Мындай тажрыйба майып балага терс таасирин тийгизип, алардын онлайн мейкиндигинде социалдык өз ара аракеттенүүнү жана достукту издей башташына алып келиши мүмкүн. Мындай өз ара аракеттенүү өзүн-өзү сыйлоонун калыптанышына оң таасирин тийгизиши мүмкүн жана байланыштардын колдоочу тармактарын түзүшү мүмкүн, ошондой эле балдарды груминг, онлайн чөйрөдө сексуалдык мүнөздөгү аракеттерге жана/же сексуалдык зомбулукка кабылуу коркунучу жогору. Изилдөөлөргө ылайык, чыныгы дүйнөдө татаалдыгы бар, ошондой эле психологиялык мүнөздөгү көйгөйлөргө түш болгон балдар жана жаштар ушул сыяктуу окуяларга¹² кабылуу коркунучу жогору.

Жалпысынан, чыныгы дүйнөдө жабыр тарткан балдар онлайн чөйрөдө ошол эле абалда болушат. Бул майып балдарды интернеттеги тобокелдиктин жогорулашына алып келет, бирок алар онлайн чөйрөдө болууга көбүрөөк муктаж болушат. Изилдөөнүн далилдери бар, анда майып балдар ар кандай¹³ зомбулукка, айрыкча сексуалдык зомбулукка¹⁴ көбүрөөк дуушар болушат.

Жабырлануу баланын чыныгы же элестүү майыптыгына байланыштуу кордуктоо, куугунтуктоо, обочолонуу жана басмырлоо түрүндө болушу мүмкүн, же болбосо анын майыптыгынан улам

¹¹ Council of Europe "Two clicks forward and one click back: report on children with disabilities in the digital environment", 2019.

¹² Andrew Schrock et al., "Solidation, Harassment, and Problematic Content", Berkman Center for Internet & Society, 2008.

¹³ UNICEF, "State of the World's Children Report: Children with Disabilities," 2013.

¹⁴ Katrina Mueller-Johnson et al., "Sexual Victimization of Youth with a Physical Disability: An Examination of Prevalence Rates, and Risk and Protective Factors", Journal of Interpersonal Violence, 2014.

келип чыккан айрым өзгөчөлүктөргө байланыштуу – бул сүйлөө жана жүрүм-турум өзгөчөлүктөрү же ал колдонгон түзүлүшдөр же кызматтар болушу мүмкүн.

Груминг, онлайн чөйрөдө сексуалдык мүнөздөгү иш – аракеттерге жана/же майып балдарга жана жаштарга карата сексуалдык кысымга алуу сыяктуу укук бузууларды жасагандардын арасында, алардын курмандыктары катары балдарды жана жаштарды тандап алган укук бузуучулар гана эмес, ошондой эле майып балдарды жана жаштарды тандап алгандар да болушу мүмкүн.

Мындай мыйзам бузуучуларга "девоти" деп аталган адамдар кирет – майып адамдарга (эреже катары, буту-колу кесилгендерге же мобилдүүлүктү жеңилдетүүчү каражаттардын жардамы менен көчүп жүргөндөргө) сексуалдык жактан кызыккан майып эмес адамдар, алардын айрымдары өздөрүн майып¹⁵ адамдай болуп алдашат.

Ушул сыяктуу адамдар майыптыгы бар балдардын жана жаштардын сүрөттөрүн жана видеолорун жүктөө (өзүлөрү зыянсыз) жана/же аларды атайын түзүлгөн форумдар жана социалдык медиа аккаунттары аркылуу жайылтуу сыяктуу иш-аракеттерди жасай алышат. Форумдардагы жана социалдык тармактардагы маалымдоо механизмдери көбүнчө мындай иш-аракеттерди токтотууга мүмкүнчүлүктөрү каралбайт.

"Шарентинг" (ата-энелердин балдарынын жана жаштарынын маалыматтарын жана сүрөттөрүн интернетке жайгаштыруу) баланын жеке жашоого болгон укугун бузуп, бейбаштыкка жана ыңгайсыз жагдайларга алып келиши же кийинки жашоого¹⁶ терс таасирин тийгизиши мүмкүн деген кооптонуу бар.

Майып балдардын кээ бир ата-энелери балдарынын маалыматын же маалыматтарын колдоо же кеңеш издөө үчүн бөлүшүп, баласына азыркы жана келечектеги купуялуулуктун бузулушуна коркунуч туудурушу мүмкүн.

Мындай ата-энелер баласын дарылоону же "айыктырууну" сунуш кылган сабатсыз же абийирсиз адамдардын бутасы болуп калуу коркунучу бар. Ошол эле учурда, майып балдардын же жаштардын кээ бир ата – энелери интернетти колдонууда баласын кантип туура жетектөө керектигин же аларды кордуктоодан же куугунтуктан¹⁷ кантип коргоо керектигин билбегендиктен гиперкамкордук карашта болушу мүмкүн.

Кээ бир майып балдар жана жаштар колдонууда кыйынчылыктарга туш болушу мүмкүн же ал түргай баш тартуу анын структурасынын жеткиликсиздигинен улам онлайн чөйрөдөн (мисалы, шрифтти чоңойтуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылбаган тиркемелер), суралган ыңгайлуулуктардан баш тартуу (мисалы, экранды окуу программалары же адаптивдүү башкаруу) же алгылыктуу колдоого муктаж болуу (мисалы, жабдууларды кантип колдонууну үйрөнүү, социалдык өз ара аракеттешүүдө навигацияны жеке колдоо).¹⁸

¹⁵ Richard L Bruno, "Devotees, Pretenders and Wannabes: Two Cases of Factitious Disability Disorder", *Sexuality and Disability*, 1997.

¹⁶ UNICEF, "Child Privacy in the Age of Web 2.0 and 3.0: Challenges and opportunities for policy", *Innocenti Discussion Paper* 2017-03.

¹⁷ UNICEF, "Is there a ladder of children's online participation?", *Innocenti Research Brief*, 2019.

¹⁸ Мындай укуктар боюнча көрсөтмөлөр Бириккен Улуттар Уюмунун майыптардын укуктары жөнүндө Конвенциясында жана ага факультативдик протоколдо, айрыкча 9-беренде жана 21-беренде сөз эркиндиги жана ишеним жана маалыматка жетүү жөнүндө берилген.

2.2 Интернеттеги чөйрөдө балдарды коргоонун учурдагы улуттук жана трансулуттук моделдери

Глобалдык деңгээлде онлайн чөйрөдө балдардын жана жаштардын коопсуздугун сактоонун бир нече модели кабыл алынды. Тармактын кызыкдар тараптары эл аралык демилгелер аркылуу ушул Жетектөөчү көрсөтмөлөрдү балдарды жана жаштарды онлайн чөйрөдө коргоо үчүн бардык күч-аракетин жумшагандыгынын негизи катары карашы керек.

Интернет - тармагы - бул ар кандай көлөмдөгү жана функциялуу компаниялардан турган ар тараптуу жана башаламан тармак. Балдарды коргоого контент менен алектенген платформалар жана кызматтар гана эмес, интернеттин инфраструктурасын колдогондор да көңүл бурушу абдан маанилүү.

Балдарды коргоонун ар тараптуу саясатын киргизүү планында тармактын потенциалы колдо болгон ресурстар менен чектелгендигин белгилеп кетүү зарыл. Ушуга байланыштуу, бул Жетектөөчү көрсөтмөлөр колдонуучуларды коргоо кызматтарын жайылтуу үчүн ар кандай тармактык уюмдардын аракеттерин бириктирүү боюнча сунуштарды берет. Ресурстарды жана техникалык тажрыйбаны биргелешип колдонуу менен, алар зордук-зомбулуктун алдын алуу максатында "коопсуз мейкиндиктерди" натыйжалуу түзө алышат.

Тармактык кызматташтык

Технологиялык коалиция CSEA менен күрөшүү максатында тармактын кызыкдар тараптарынын ортосундагы ийгиликтүү кызматташуунун мисалы болуп саналат.

Трансулуттук моделдер

Тармактык уюмдар өздөрүнүн структуралык программаларына тиешелүү эл аралык Жетектөөчү көрсөтмөлөрдү киргизиши керек, ошондой эле алар иштеген өлкөлөрдө колдонулуп жаткан бардык тиешелүү улуттук жана трансулуттук мыйзамдарды сакташы керек.

Алар мыйзамдуу деңгээлде аткарууга милдеттүү болгон иш-аракеттерди гана эмес, ошондой эле алар аткара ала турган иш-аракеттерди да эске алышы керек жана мүмкүн болушунча дүйнө жүзү боюнча демилгелерди ишке ашырууга умтулушу керек. Мындай демилгелер үчүн принциптерди камтыган моделдердин арасында төмөнкүлөрдү атоого болот:

- Өкмөттүн беш мамлекеттин интернеттеги CSEA каршы ыктыярдуу принциптери (2020 жыл);
- Туруктуу өнүгүү үчүн кең тилкелүү комиссия "Онлайн чөйрөдө балдардын коопсуздугу: онлайн чөйрөдө зордук-зомбулук, кыянаттык жана эксплуатация коркунучун азайтуу (2019 жыл)";
- WePROTECT глобалдык альянсы "Онлайн чөйрөдө балдарга карата сексуалдык эксплуатацияга жана сексуалдык зомбулукка глобалдык стратегиялык жооп" (2019 жыл);
- Балдарга карата зомбулукту токтотуу боюнча глобалдык өнөктөштүк "Коопсуз окуу: аракетке чакыруу";
- Санариптик дүйнөдөгү баланын кадыр-баркы "Баланын кадыр-баркы үчүн Альянс: жумушчу технологиялык топтун отчету (2018 жыл)";
- Европа Парламентинин жана Европа Биримдигинин Уюмунун аудиовизуалдык медиа кызматтары боюнча 2018/1808 директивасы (ЕС);
- Жеке маалыматтарды коргоо боюнча Европа Комиссиясынын жалпы регламенти (2018 жыл);
- ОЭСРдин интернеттеги чөйрөдө баланы коргоо боюнча сунуштары (2012 жыл).

Улуттук моделдер

Интернеттеги чөйрөдө балдарды коргоо маселелеринде технологиялык тармактын так ролун жана милдеттерин белгилеген бир катар улуттук жана эл аралык моделдер бар. Айрымдары балдарга мүнөздүү эмес, бирок аларды интернет колдонуучулары катары колдонсо болот. Алар жөнгө салуу саясаты, стандарттары жана башка секторлор менен кызматташуу боюнча тармактын ар тараптуу Жетектөөчү көрсөтмөлөрүн камтыйт. Бул документтин максаттары үчүн MKT тармагына карата аларды колдонуунун алкагында мындай моделдердин негизги принциптерин бөлүп көрсөтөбүз.

Бириккен Королдуктун жашты эске алуу менен долборлоо кодекси

2019-жылдын башында маалымат Комиссарынын Башкаруусу балдардын маалыматтарын коргоо максатында жашты эске алуу менен долборлоо кодекси боюнча сунуштарын жарыялаган. Сунуш кылынган кодекс БУУнун баланын укуктары жөнүндө Конвенциясында баяндалган баланын мыкты кызыкчылыктарынын негизинде түзүлгөн жана тармакка бир катар талаптарды белгилейт.

Кодекс он беш стандарттан турат, анын ичинде балдар үчүн **демейки** жайгашуу кызматтарын өчүрүү, тармак үчүн балдардын эң минималдуу жеке маалыматтарын чогултуу жана сактоо, өнүмдөр үчүн иштелип чыккан купуялык жана жаш курагына ылайыктуу жана жеткиликтүү түшүндүрмөлөр.

Зыяндуу санариптик байланыш мыйзамы, Жаңы Зеландия

2015-жылы кабыл алынган мыйзам киберчөйрөдө кыянаттык кылмыштын өзүнчө түрү катары белгиленип, келтирилген зыяндын чоң спектрин-киберкордуктоодан порнографияга чейин өч алуу катары карайт. Ал санариптик байланышты ооздуктоого, алдын алууга жана азайтууга, санариптик материалдарды башка бирөөгө Олуттуу эмоционалдык зыян келтирүү максатында жарыялоону мыйзамсыз кылууга жана байланыштын 10 принцибин орнотууга багытталган. Мыйзам, эгерде көрсөтүлгөн принциптер бузулган болсо, көзкарандысыз уюмга даттануу мүмкүнчүлүгүн берет же маселе чечилбесе, авторго же байланыш түйүнүнө каршы доо арыз берет.

Электрондук коопсуздук комиссариаты, Австралия

Австралияда 2015-жылы түзүлгөн электрондук коопсуздук Комиссариаты интернеттеги кыянаттык маселелерин чечүү жана жарандардын онлайн чөйрөдө коопсуздугун камсыз кылуу максатында түзүлгөн дүйнөдөгү биринчи мамлекеттик орган.

Онлайн чөйрөдөгү коопсуздук маселелери боюнча көзкарандысыз улуттук жөнгө салуучу катары, комиссариат киберкордуктоону, сүрөттөрдү кыянаттык менен пайдаланууну жана мыйзамсыз онлайн мазмунун тез арада токтотууга ыйгарым укук берген ар кандай мыйзамдар аркылуу алдын-алуудан (маалымдуулукту жогорулатуу, окутуу, изилдөө жана мыкты тажрыйбалар боюнча көрсөтмөлөрдү жарыялоо аркылуу) эрте кийлигишүүгө жана зыянды жоюуга чейинки бир катар функцияларды аткарат.

Милдеттердин кеңири чөйрөсү Комиссариатка көп кырдуу, бирдиктүү жана алдын алуучу мамиленин негизинде интернет коопсуздугу менен алектенүүгө мүмкүнчүлүк берет.

2018-жылы электрондук коопсуздук боюнча комиссариаты долбоорлонгон коопсуздук боюнча демилгени иштеп чыкты (Safety by Design, SbD), ал колдонуучулардын коопсуздугун жана

укуктарын онлайн продукттарды жана кызматтарды долбоорлоо, иштеп чыгуу жана жайылтуу иштеринин борборуна коет.

Демилге жарандарга сапаттуу коргоону камсыз кылып, тармак үчүн реалдуу, жарактуу жана жеткиликтүү критерийлерди белгилеген долбоорлоо принциптеринин жыйындысына таянат. Үч негизги принцип болуп төмөнкүлөр саналат:

- 1) **Кызмат көрсөтүүчүнүн жоопкерчилиги:** коопсуздукту камсыз кылуу бүтүн жана толугу менен акыркы колдонуучуга жүктөлбөшү керек. Долбоорлоо этабында эле белгилүү болжолдонгон зыянды баалоону камсыз кылган бир катар профилактикалык кадамдарды жасоого болот жана кызматтын мыйзамсыз жана кабыл алынгыс аракеттерди илгерилетүү, түртүү же кубаттоо ыктымалдыгын азайтуучу кадамдар менен бирге онлайн кызмат көрсөтүүдө эске алынышы мүмкүн.
- 2) **Колдонуучуга мүмкүнчүлүктөрдү берүү жана анын автономиясы:** колдонуучулардын кадыр-баркы жана алардын эң жакшы кызыкчылыктары биринчи даражадагы турат. Колдонуучулардын тажрыйбасын көзөмөлдөө, башкаруу жана жөнгө салуу мүмкүнчүлүгүн берүү үчүн, кызматты долбоорлоо аркылуу адамдын тандоосун жана автономиясын сактоо жана бекемдөө керек.
- 3) **Ачыктык жана отчеттуулук:** бул кызматтардын белгиленген коопсуздук максаттарына ылайык аткарылышын камсыз кылган, ошол эле учурда коомчулукка аймактагы көйгөйлөрдү чечүү үчүн жасала турган кадамдар боюнча билим берүү жана мүмкүнчүлүктөрдү камсыз кылган күчтүү коопсуздук мамилесинин белгилери.

WePROTECT глобалдык альянсы

WePROTECT глобалдык альянсы тарабынан кабыл алынган стратегиянын өзөгүн улуттук программалардын долбоору катары кызмат кылган Альянс сунуш кылган улуттук жооп берүү моделинин алкагында онлайн чөйрөдө балдардын сексуалдык эксплуатациясына координацияланган жоопторду иштеп чыгууда өлкөлөрдүн колдоосу түзөт.

Стратегия өлкөлөргө онлайн чөйрөдө балдарды сексуалдык эксплуатациялоо көйгөйүн чечүүгө жардам берген схеманы берет. WePROTECT улуттук реакция моделинин түзүмүндө МКТ чөйрөсүндөгү компаниялар тарабынан милдеттенмелердин так топтому белгиленген:

- кабарлоо жана өчүрүү процедуралары;
- онлайн чөйрөдө балдарга карата сексуалдык эксплуатация жана сексуалдык зомбулук (CSEA) жөнүндө билдирүүлөр;
- технологиялык чечимдерди иштеп чыгуу;
- натыйжалуу COP алдын алуу жана жооп берүү программаларына инвестициялоо.

Балдарга карата зомбулукту токтотуу боюнча глобалдык өнөктөштүк жана фонд

Балдарга карата зомбулукту токтотуу боюнча глобалдык өнөктөштүк жана фонд 2016-жылы БУУнун Башкы катчысы тарабынан 2030-жылга чейин балдарга карата зомбулуктун бардык түрлөрүн токтотуу боюнча иш-аракеттерди активдештирүү жана колдоо максатында бардык секторлордон 400дөн ашык өнөктөштөрдүн уникалдуу кызматташтыгы аркылуу түзүлгөн.

Жүргүзүлүп жаткан иш жабырлануучуларды куткаруу жана колдоо, кылмыштарды аныктоо жана алдын алуу боюнча технологиялык чечимдер, укук коргоо органдарын колдоо, мыйзам чыгаруу жана саясий реформаларды жүргүзүү, ошондой эле Интернеттеги CSEA масштабы жана

мүнөзү жөнүндө маалыматтарды жана далилдерди жаратуу жана балдардын¹⁹ көз карашы боюнча кырдаалды түшүнүү.

3 Балдардын укуктарын коргоо жана ишке ашырууга көмөк көрсөтүү чөйрөсүндөгү негизги багыт

Бул бөлүмдө МКТны колдонууда балдарды жана жаштарды коргоону камсыз кылуу жана МКТны позитивдүү колдонууга көмөктөшүү боюнча компаниялардын иш-аракеттеринин беш негизги варианты баяндалган.

3.1 Бардык тиешелүү корпоративдик саясаттарга жана башкаруу процесстерине баланын укуктары жөнүндө жоболорду киргизүү

Баланын укуктарын эске алуу зарылдыгы компаниялардан баланын укуктарына мүмкүн болгон же иш жүзүндө терстаасирин аныктоо, алдын алуу, жеңилдетүү жана мүмкүн болушунча жоюу боюнча тиешелүү чараларды талап кылат. БУУнун адам укуктары жаатындагы ишкердик боюнча Жетектөөчү көрсөтмөлөрү бардык ишканаларды жана тармактарды адам укуктарын урматтоо боюнча өз милдеттерин аткарууга багытталган тиешелүү саясатты жана жол-жоболорду кабыл алууга чакырат. Тармактык уюмдар аялуу топ катары балдарга жана жаштарга алардын жеке маалыматтарын жана сөз эркиндигин коргоодо өзгөчө көңүл бурушу керек. БУУнун Башкы Ассамблеясынын санариптик доордо жеке жашоого кол тийбестик укугу жөнүндө 68/167 резолюциясы жеке жашоого кол тийбестик укугун жана мыйзамсыз кийлигишүүсүз өз пикирин эркин билдирүү укугун бекемдейт.

Мындан тышкары, адам укуктары боюнча кеңештин 32/13 интернеттеги адам укуктарын колдоо, коргоо жана ишке ашыруу боюнча резолюциясы интернеттин глобалдык жана ачык мүнөзүн анын ар кандай формаларында өнүгүү жолунда прогрессти тездетүүнүн кыймылдаткычтарынын бири катары тааныйт жана чыныгы дүйнөдө адам ээ болгон укуктар да онлайн чөйрөдө корголушу керек экенин тастыктайт.

Балдардын жана жаштардын жеке жашоосуна жана өз пикирин эркин билдирүүсүнө карата мыйзамдык алкактары жетишсиз болгон мамлекеттерде компаниялар саясаттарынын жана жол-жоболорунун эл аралык мыйзамдарга ылайык келишин камсыз кылуу үчүн талаптагыдай аткаруунун катуу эрежелерин сакташы керек.

Жаштардын жарандык коомго онлайн коммуникациялар аркылуу катышуусунун өсүшүнүн уланышына байланыштуу, жергиликтүү мыйзамдар эл аралык стандарттардын деңгээлине чейин жеткириле элек учурларда да компаниялар балдардын жана жаштардын укуктарын урматтоо боюнча жоопкерчилик тартышат.

¹⁹ Мындай укуктар боюнча көрсөтмөлөр Бириккен Улуттар Уюмунун майыптардын укуктары жөнүндө Конвенциясында жана ага факультативдик протоколдо, айрыкча 9-беренде жана 21-беренде сөз эркиндиги жана ишеним жана маалыматка жетүү жөнүндө берилген.

Компаниялар терс таасирлерге дуушар болгон адамдар тарабынан потенциалдуу бузуулар жөнүндө маселелерди коюунун форматын аныктаган даттанууларды кароонун механизмдин ыкчам деңгээлде иштеп чыгуусу зарыл. Оперативдүү деңгээлдеги механизмдер балдар, алардын үй-бүлөлөрү жана алардын кызыкчылыктарын билдирген адамдар үчүн жеткиликтүү болууга тийиш.

Адам укуктары жаатындагы ишкердик иш-аракеттер боюнча БУУнун 31 Жетектөөчү принциптеринин принцибинде келтирилген түшүндүрмөлөргө ылайык, мындай механизмдер мыйзамдуу, жеткиликтүү, Алдын ала айтууга боло турган, адилеттүү, транспаренттүү, адам укуктары жаатындагы тиешелүү ченемдерге ылайык болушу керек, үзгүлтүксүз билим алуунун булагы болуп кызмат кылышы жана өз ара аракеттенүүгө жана диалогго негизделиши керек.

Терс таасирди контролдоонун ички процесстери менен катар, даттанууларды кароонун механизмдери компанияларда коркунуч туудурган жагдайларда балдардын жана жаштардын укуктарын коргоонун зарыл каражаттарын камсыз кылуучу белгилүү бир алкактардын болушун кепилдөөгө тийиш.

Улуттук мыйзамдарды сактоого, улуттук мыйзамдар жок болгон учурда эл аралык көрсөтмөлөрдү аткарууга жана балдардын жана жаштардын укуктарына терс таасир тийгизүүгө жол бербөөгө багытталган МКТ коопсуздугу жаатындагы ченемдик шайкештикке умтулуу менен компаниялар баланын маалыматка жетүү укуктарын, өз пикирин эркин билдирүүгө жана катышууга, ошондой эле билим берүү жана маданий укуктарын ишке ашырууга көмөктөшүүгө багытталган ыктыярдуу акцияларды өткөрүү аркылуу балдардын жана жаштардын өнүгүүсүнө жана бакубаттуулугуна көмөк көрсөтүү үчүн алдын ала чараларды көрүшөт.

Мыкты тажрыйбалар: жаш курагы боюнча саясат жана дизайн

Тоса Воса тиркемелерин иштеп чыгуучу санариптик оюнчуктарды баланын көз карашына негиздейт. Компаниянын купуялык саясаты компаниянын кандай маалыматтарды чогултуп жаткандыгын жана аны кандайча колдоноорун түшүндүрүп берүү үчүн түзүлгөн. Тоса Воса, Inc "коопсуз мейкиндик" PRIVO Kids Privacy Assured COPPA сертификаттоо программасынын мүчөсү.

13 жашка чейинки балдар үчүн LEGO® Life коопсуз социалдык медиа платформасынын мисалы катары кызмат кылат, анда алар LEGO кол өнөрчүлүк менен алмашып, илхам алып, бири-бири менен коопсуз баарлаша алышат. Каттоо үчүн ата-энесинин же камкорчусунун электрондук почта дареги гана жетиштүү болгон каттоо эсебин түзүү үчүн балдардан жеке маалымат суралбайт. Колдонмо балдарга жана үй-бүлөлөргө интернеттеги коопсуздук жана купуялуулук маселелерин позитивдүү чөйрөдө талкуулоого мүмкүнчүлүк берет.

Жаш курагын эске алуу менен долбоорлоонун мисалдары кээ бир ири коомдук телерадиокомпаниялардын белгилүү бир курактык топтор үчүн атайын сунуштарын камтыйт.

Алсак, Германиянын ARD (Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland – Das Erste) жана ZDF (Zweites Deutsches Fernsehen) funk.net онлайн канал аркылуу атайын тандалган мазмунду сунуштоо менен 14 жаштан жогорку балдардын аудиториясына багытталган. BBC (British Broadcasting Corporation) 6 жашка чейинки балдарга арналган CBeebies долбоорун баштады. Вебсайттын контентти тиешелүү курактык топторго ылайыкташтырылган.

Мыкты тажрыйбалар: саясат жана технология

Twitter бузуулар²⁰ жөнүндө билдирүү үчүн адамдардан жоопкерчилик жүгүн туруктуу алып салууга көмөктөшүүчү өзүнүн технологияларына тынымсыз инвестициялайт.

Тактап айтканда, твиттердин 50 пайыздан ашыгы (20-жылы 2018 пайызга салыштырмалуу), алардын адепсиз мүнөзүн эске алуу менен, учурда колдонуучулардан келген билдирүүлөргө гана эмес, технологиянын жардамы менен алдын-ала аныкталды. Жаңы технология жашыруун маалымат, аялуу берүү каражаттары, жек көрүүчүлүктү козуткан аракеттер, зордук-зомбулук жана деперсонализация сыяктуу мазмун саясатынын аспектилеринде колдонулат.

Тактап айтканда, ОЭ твиттеринин 50 пайыздан ашыгы (20-жылы 2018 пайызга салыштырмалуу) колдонуучулардын билдирүүлөрүнө гана эмес, технологиянын жардамы менен алдын-ала аныкталат. Жаңы технология контент саясатынын купуя маалымат, аялуу байланыш каражаттары, жек көрүү, зордук-зомбулук жана деперсонализацияны күчөткөн аракеттер сыяктуу аспектилеринде колдонулат.

3.2 CSAM менен иштөөнүн стандарттык ыкмаларын иштеп чыгуу

2019-жылы IWF балдарга ²¹ карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу тастыкталган материалдарды камтыган 132 676 веб-баракчага каршы чара көргөн. Ар кандай URL жүздөгөн, болбосо миңдеген сүрөттөрдү жана кадрларды камтышы мүмкүн.

Бөгөттөлгөн бардык сүрөттөрдүн 45 пайызы 10 жаш жана андан кичүү балдарды чагылдырган жана 1609 веб-баракчада 0 жаштан 2 жашка чейинки балдар көрсөтүлгөн, алардын 71 пайызы зордуктоо жана сексуалдык кыйноо сыяктуу эң олуттуу сексуалдык зомбулуктун көрүнүштөрүн камтыган.

Бул тынчсыздандырган фактылар каршы күрөштө тармактар, мамлекеттик жана укук коргоо органдары жана CSAM менен жарандык коом ортосундагы биргелешкен аракеттердин маанилүүлүгүн баса белгилейт.

²⁰ Twitter, “15th Transparency Report: Increase in proactive enforcement on accounts”.

²¹ IWF, “The why. The how. The who. And the results. Annual Report 2019”.

Көптөгөн өлкөлөрдүн өкмөттөрү CSAM жайылышына каршы күрөшүү, мыйзамдарды күчөтүү, кылмышкерлерди куугунтуктоо жана жазалоо, маалымдуулукту жогорулатуу жана зордук-зомбулуктан же эксплуатациядан кийин реабилитациялоо процессинде балдарды жана жаштарды колдоо боюнча активдүү чараларды көрүп жатышканы менен, көптөгөн өлкөлөрдө азырынча алгылыктуу системалар жок.

Ар бир өлкөдө жалпы коомчулук мындай зордук-зомбулук жана эксплуатациялык мүнөздөгү контент билдире турган механизмдер керек. Тармак, укук коргоо жана мамлекеттик органдар, ошондой эле жарандык коом тыгыз кызматташып, учурдагы эл аралык стандарттарга ылайык укуктук негиздерди камсыз кылышы керек.

Мындай алкактарда CSEA бардык формалары үчүн, анын ичинде CSAM аркылуу жазык куугунтугу каралууга, мындай зомбулуктун же эксплуатациянын курмандыгы болгон балдарды коргоого, ошондой эле билдирүү, иликтөө жана тиешелүү контентти алып салуу системасынын максималдуу натыйжалуу иштешин камсыз кылууга тийиш.

Тармак ишканалары өз веб-сайттарында айрым өлкөлөрдөгү IWF порталдары сыяктуу улуттук ишеним телефондоруна шилтемелерди жана жергиликтүү байланыш мүмкүнчүлүктөрү жок болсо, АКШдагы сыяктуу жоголгон жана эксплуатацияланган балдар боюнча Улуттук борбор (NCMEC) же эл аралык интернет ишеним телефондорунун ассоциациясы (INHOPE), башка тиешелүү эл аралык ишеним телефондоруна шилтемелерди көрсөтүшү керек, ал аркылуу каалаган эл аралык ишеним телефонуна билдирүү менен кайрылууга болот.

Жооптуу компаниялар CSAM жайылтуу максатында өз тармактарын жана кызматтарын туура эмес пайдаланууну алдын алуу боюнча бир катар кадамдарды жасашат. Мындай кадамдардын катарына компаниялар кабыл алган жоболорго жана шарттарга же жүрүм-турум кодекстерине окшош контент же иш-аракеттерге²² тыюу салган пункттарды киргизүү, натыйжалуу кабарлоо жана өчүрүү процесстерин иштеп чыгуу, ошондой эле улуттук ишеним телефондору менен кызматташуу жана алардын иштешин колдоо кирет.

Мындан тышкары, айрым компаниялар белгилүү CSAM менен алмашуу үчүн өз кызматтарын жана тармактарын туура эмес пайдалануунун алдын алуу үчүн техникалык чараларды көрүшөт. Мисалы, кээ бир интернет-кызмат көрсөтүүчүлөр, ошондой эле, эгерде бул веб-сайттын алдыңкы түйүнү өлкөнүн аймагында жайгаштырылса, тиешелүү органдардын тастыкталган маалыматына ылайык, анын тез арада алынып салынышына кепилдик бере турган зарыл процесстер жок болсо, CSAM камтылган URL кирүүгө тыюу салышат.

Башкалары укук коргоо органдары же ишеним телефондору маалымат алган балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу сүрөттөрдү автоматтык түрдө аныктоо жана жок кылуу үчүн хэш технологиясын колдонушат. Тармактын мүчөлөрү балдарга карата сексуалдык зомбулуктун жайылышын алдын алуу үчүн бардык тиешелүү кызматтарды карап чыгып, өз иштерине киргизиши керек.

Тармактын катышуучулары ресурстарды бөлүштүрүү боюнча милдеттенме алышы керек жана CSAM мекемени аныктоо жана жок кылуу үчүн ачык код менен технологиялык чечимдерди иштеп чыгууну жана алмашууну улантышы керек.

²² Белгилей кетүүчү нерсе, колдонуучунун орунсуз жүрүм-туруму жалаң гана CSAM жана компаниялар ар кандай орунсуз жүрүм-турумга же мазмунга тийиштүү түрдө жооп бериши керек.

Мыкты тажрыйба: технология

Microsoft технологияны жоопкерчиликтүү жана коопсуз колдонууга көмөктөшүү үчүн төрт тараптуу ыкманы колдонот, негизги көңүл технологияга, өзүн-өзү башкарууга, өнөктөштүккө жана керектөөчүлөрдү окутууга жана жетүүгө бурулат. Microsoft компаниясы ошондой эле жеке адамдарга өз коопсуздугун онлайн чөйрөдө натыйжалуу башкарууга мүмкүнчүлүк берген функцияларды ишке ашырды. Мындай өзгөчөлүктөрдүн бири-ата-энелерге жана камкорчуларга баланын интернет колдонуусун көзөмөлдөө мүмкүнчүлүгүн берген "үй-бүлөлүк коопсуздук".

Microsoft өз платформаларында, билдирүүлөр куугунтукка каршы саясатты жүргүзөт жана бул талапты бузган колдонуучулардын эсептери жабылат же олуттуу мыйзам бузуулар болгон учурда компания укук коргоо органдарына кайрылат.

Microsoft PhotoDNA – бул сүрөттүн хэштерин түзүүчү жана аларды CSAM мурунтан аныкталган жана тастыкталган хэш маалымат базасы менен салыштырган курал. Эгер дал келсе, сүрөт бөгөттөлөт. Бул курал контент провайдерлерине интернеттен миллиондогон туура эмес сүрөттөрдү алып салууга мүмкүнчүлүк берди, балдарга сексуалдык зомбулук көрсөткөндөрдү жоопко тартууга жардам берди жана айрым учурларда укук коргоо органдарына физикалык зыян келтирилгенге чейин потенциалдуу курмандыктарды куткарууга жардам берди.

Microsoft көптөн бери өз кардарларын өз өнүмдөрүндөгү жана кызматтарындагы мыйзамсыз контенттен коргоо милдети болуп келген жана мындай мыйзамсыз видеотасмалардын көбөйүшүнө каршы күрөшүү үчүн компания иштеп чыккан технологияны колдонуу логикалык кийинки кадам болуп калды. Бирок, бул курал бетти таануу технологиясын колдонбойт жана адамдын же объекттин инсандыгын сүрөттөн аныктоо мүмкүнчүлүгүнө ээ эмес.

Бирок, PhotoDNA for Video ойлоп табуу менен кырдаал жаңы өнүгүү багытына ээ болду. Видеону негизги кадрларга бөлүп, мындай скриншоттор үчүн таштандыларды жаратат. Ошо сыяктуу эле, PhotoDNA табылбашы үчүн өзгөртүлгөн сүрөттөрдү дал келтире алгандай эле, PhotoDNA for Video балдарды сексуалдык эксплуатациялоо элементтери бар, редакцияланган же болбосо зыянсыз көрүнгөн видеолорго бөлүнгөн контент таба алат.

Мындан тышкары, жакында эле, Microsoft онлайн чат бөлмөлөрүндө кыянаттык менен мамиле кылган балдарды кордогондорду аныктоо үчүн жаңы куралды чыгарды. Долбоор Artemis иштелип чыккан менен бирдикте Meet The Group, Roblox, Kik жана Thorn, Microsoft патенттик технологияга негизделген жана чат функцияларын сүнүш кылган квалификациялуу интернет тейлөө компаниялары үчүн Thorn акысыз жеткиликтүү болот.

Artemis проекти – бул чат бөлмөлөрүндө модерация керек болгондо администраторлорго "кызыл желектерди" көрсөтүүчү технологиялык курал. Бул груминг аныктоочу каражаттын жардамы менен балдарды сексуалдык максатта азгырууга аракет кылган кылмышкерлерди аныктоо, чара көрүү жана кабарлоо мүмкүн болот.

IWF CSAM менен байланышта болгон колдонуучуларды коргоого жардам берүү үчүн тармактын өкүлдөрү үчүн бир катар кызматтарды сунуш кылат. Алар башкалардын арасында:

- түз ободогу материалдарды камтыган URL сапаттуу динамикалык бөгөттөөчү тизмелер;
- CSAM менен байланыштагы белгилүү криминалдык контенттин хэш тизмелери;
- белгилүү болгондой CSAM менен байланыштагы шифрленген түшүнүктөрдүн уникалдуу ачкыч сөздөрүнүн тизмелери;
- мыйзамсыз контент жайгаштырылган домендерди тез арада жок кылууга мүмкүндүк берген балдарга карата сексуалдык зомбулуктун элементтерин камтыган контент жайгаштырылган домендик аталыштардын деталдарынын тизмеси.

3.3 Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү

Жашообуздагы өтө аз нерселерди толугу менен коопсуз жана эч кандай коркунуч жок деп эсептесе болот. Жол кыймылын жөнгө салуу системасы мүмкүн болушунча өнүккөн шаарларда дагы кырсыктар болуп жатат. Ошо сыяктуу эле, кибермейкиндикте, айрыкча балдар жана жаштар үчүн тобокелчиликтер жок эмес. Балдар жана жаштар онлайн чөйрөдө алуучулар, катышуучулар жана актерлор катары каралышы мүмкүн. Алар туш болгон тобокелдиктерди төрт категорияга²³ бөлүүгө болот:

- *Орунсуз контент* – балдар жана жаштар кабыл алынган постто, блогдо же файлдарды бөлүшүүдө күнөөсүз деп эсептелген шилтемени чыкылдатып, башка материалдарды издөө учурунда орунсуз жана мыйзамсыз контентга түш болушу мүмкүн. Мындан тышкары, балдар орунсуз же жаш курагына ылайыксыз материалдарды издеп, алмаштыра алышат. Зыяндуу контент катары каралышы керек болгон нерсе конкреттүү өлкөгө жараша болот, мисалдарга тыюу салынган заттарды кыянаттык менен пайдаланууну, расалык жек көрүүчүлүктү, тобокелдүү же суйциддик жүрүм-турумду, анорексияны же зомбулукту колдогон материалдар кирет.
- *Кабыл алынгыс жүрүм-турум* - балдар жана чоңдор интернетти башка адамдарды куугунтуктоо же эксплуатациялоо максатында колдонушу мүмкүн. Балдар кээде зыяндуу комментарийлерди же кимдир бирөөнүн сыймыктанган сүрөттөрүн таратышы мүмкүн, ошондой эле контентду уурдап же автордук укукту бузушу мүмкүн.
- *Орунсуз байланыш* - чоңдор да, жаштар да аялуу балдарды же башка жаштарды издөө максатында интернетти колдоно алышат. Көбүнчө алардын максаты издөө объектисин алардын ортосунда маанилүү мамилелерди түзүүгө ынандыруу болуп саналат, бирок мындай максаттын негизи алардын байланышын манипуляциялоо болуп саналат. Алар веб-камераны же башка жаздыруучу түзүлүшдү колдонуп, онлайн чөйрөдө сексуалдык же башка жол менен кыянаттык менен иш-аракеттерди жасоого аракет кылышы мүмкүн же физикалык байланыш менен бетме-бет жолугушууну уюштурууга аракет кылышы мүмкүн. Мындай процесс көбүнчө "груминг" деп аталат.
- *Коммерциялык тобокелдиктер* - бул категорияга баланын маалыматтарын чогултуудагы жана пайдалануудагы купуялуулукка, ошондой эле санариптик маркетингге байланыштуу тобокелдиктер кирет.

²³ Sonia Livingstone et al., "EU Kids Online: Final Report", London school of economics, 2009.

- Онлайн чөйрөдө коопсуздук - бул коом үчүн кыйынчылык жана аны камсыз кылуунун тиешелүү принциптерин жана ыкмаларын иштеп чыгуу боюнча биргелешкен аракеттер аркылуу тармак, өкмөт жана жарандык коом үчүн мүмкүнчүлүк. Тармак өнөктөштөр үчүн, ошондой эле балдар жана жаштар үчүн бир катар техникалык ыкмаларды, түзүлүшдөрдү жана кызматтарды сунуштай алат жана баарынан мурда колдонууга оңой, коопсуз иштелип чыккан жана колдонуучулардын негизги категориясынын жашына ылайыктуу өнүмдөрдү түзүшү керек.
- Кошумча ыкмаларга баланын жеке жашоого болгон укугун бузбастан жана балдар жана жаштар үчүн жаш курагына ылайык келбеген контентга кирүү же чектөө койбостон, жаш курагын текшерүүнүн жаңы тутумдарын иштеп чыгуу куралдары, ошондой эле балдар менен байланышууга мүмкүн болгон адамдар үчүн чектөөлөр же алар интернетке кире турган убакыт кирет. Эң негизгиси, продукцияны инновациялоо жана долбоорлоо процессинде купуялуулуктун зарылдыгын эске алган "долбоорлонгон коопсуздук"²⁴ схемалары. Балдардын коопсуздугу жана технологияны жоопкерчиликтүү колдонуу кечиктирилбестен алдын ала кылдат талданууга тийиш.

Айрым программалар ата-энелерге балдары жана жаштары алган жана жиберген тексттерди жана башка маалыматтарды көзөмөлдөөгө мүмкүнчүлүк берет. Программанын бул түрүн колдонууда аны бала менен ачык талкуулоо маанилүү, антпесе ал бул жүрүм-турумду үй-бүлөнүн ишенимине доо кетирген "тыңчылык" катары кабыл алышы мүмкүн.

Компаниялар үчүн чоңдор да, балдар да кандай жүрүм-турумду карманарын, кандай иш-аракеттер кабыл алынгыс экенин жана алардын кесепеттери кандай болушу мүмкүн экенин аныктоонун бир жолу-алгылыктуу колдонуу эрежелерин иштеп чыгуу. Контент жана жүрүм-турумга күмөн санаган колдонуучулар үчүн ачык жана ачык пикир механизмдери жеткиликтүү болушу керек.

Андан тышкары, бардык билдирүүлөр посттун статусу жөнүндө маалыматты өз убагында берүү менен тийиштүү контролду талап кылат. Компанияларда ар кандай көзөмөл механизмдери ишке жараша колдонулушу мүмкүн болсо да, жооптун так мөөнөттөрүн белгилөө, кабыл алынган чечим жөнүндө маалымат берүү жана колдонуучу алган жоопко канааттанбаса, андан аркы жолду сунуштоо маанилүү.

²⁴ eSafety Commissioner, Safety by Design Overview, 2019.

Мыкты тажрыйба: көйгөйлүү билдирүүлөр

Facebook, санариптик платформаларда сексуалдык асылууну ооздуктоого умтулуп Childnet, Save the Children, Kek Vonal жана UCLan менен бирдикте Европалык Уюм deSHAME долбоорун каржылоого катышты. Бул долбоор жашы жете электердин арасында интернеттеги сексуалдык асылууга байланыштуу көйгөйлөр жөнүндө билдирүүлөрдү күчөтүүгө жана мындай жүрүм-турумдун алдын алуу жана ага жооп берүү максатында тармактар аралык кызматташууну кеңейтүүгө багытталган.

Долбоордун негизги максаттарынын бири колдонуучуларды көңүлүн ооруткан же орунсуз контент жөнүндө билдирүүгө үндөө болгондуктан, аны менен Facebook жамааттын стандарттары жана уруксат берилген жана берилбеген нерселер жөнүндө Жетектөөчү көрсөтмө катары байланыштырса болот.

Алар ошондой эле жарыялоого тыюу салынган колдонуучулардын түрлөрүн аныктайт. Facebook дагы коопсуздук функцияларын иштеп чыккан, мисалы "Сиз бул адамды билесизби?", "башкалар" келген каттар кутусу, анда колдонуучуга тааныш эмес адамдардын жаңы билдирүүлөрү жана жаңылыктар түрмөгүндө калкып чыккан терезе, эгерде жашы жете элек балага каралып жаткан бала тааныбаган бойго жеткен адам кайрылып жатат деп шектенсе.

Онлайн контент жана кызмат көрсөтүүчүлөр ошондой эле алар берген материалдардын мүнөзүн сүрөттөп, алар арналган курактык топту көрсөтө алышат. Мындай сүрөттөмөлөрдү колдонуудагы үлүстүк жана эл аралык стандарттар, тиешелүү классификациялык органдар тарабынан жайылтылган балдар үчүн маркетинг жана жарнак ыкмалары боюнча тиешелүү ченемдер жана сунуштар менен макулдашуу керек.

Ошого карабастан, бул процесс колдонуучулар тарабынан түзүлгөн контентти, мисалы, кулактандыруулардын электрондук такталарында, тематикалык чаттарда жана социалдык тармактарда жарыялоого мүмкүндүк берген интерактивдүү кызматтардын санынын өсүшүнөн улам татаалдашууда. Эгерде компаниянын максаттуу аудиториясы балдар жана жаштар болсо, же кызматтар негизинен жаштарга багытталган учурларда, колдонуучуга ыңгайлуу, түшүнүктүү жана жеткиликтүү контент жана коопсуздукту күтүү кыйла жогору болот.

Мындан тышкары, балдардан жана жаштардан алынган же ага тиешелүү маалыматтарды чогултууну, иштеп чыгууну жана сактоону талап кылган кырдаалдарда компаниялар тарабынан купуялуулукту коргоонун эң катуу стандарттарын кабыл алуу колдоого алынат, анткени балдар жана жаштар кеңири социалдык жана жеке кесепеттерин баалоо үчүн жетиле элек болушу мүмкүн.

Жалаң гана же негизинен балдар жана жаштар аудиториясына арналган кызматтар мындай кызматтарга жетүү же алардын жеке маалыматтарын чогултуу жана пайдалануу менен байланышкан тобокелдиктерди эске алышы керек (жайгашкан жери жөнүндө маалыматты кошо алганда) жана мындай тобокелдиктерге байланыштуу тиешелүү иш-аракеттерди кепилдеши керек жана колдонуучуларды маалымдоо.

Тактап айтканда, компаниялар кызматтарды илгерилетүү, кызматтарга жетүү же жеке маалыматка жетүү, аны чогултуу жана колдонуу үчүн колдонулган бардык материалдардын жана маалыматтардын тили жана стили түшүнүктү жайылтып, колдонуучуларга өз купуялыгын так жана так жол менен көзөмөлдөөгө жардам бериши керек, колдонуучулар макул болгон нерсени так түшүндүрүшөт.

Мыкты тажрыйба: инновация

2018-2019-жылдары ЮНИСЕФтин Чыгыш Азия жана Тынч океан үчүн регионалдык бөлүмү CSEA жаатында келечектүү алдыңкы тажрыйба алмашуу максатында көптөгөн кызыкдар тараптар үчүн беш тегерек стол уюштурду. Тегерек стол катышуучулары Google, Facebook, Microsoft, Telenor, Ericsson, MobiCom (Монголия), Mobifone+ (Вьетнам), Globe Telecom (Филиппины), True (Таиланд), GSM Ассоциациясы, ошондой эле өнөктөштөр болгон жарандык коом, анын ичинде INHOPE, ECPAT International жана Эл аралык байланыш балдарга жардам сыяктуу жеке сектордун алдыңкы компанияларынын өкүлдөрү болушту.

Ушул эле долбоордун бир бөлүгүндө 2020-жылдын февралында ЮНИСЕФ онлайндык дүйнөдө балдарга каршы зомбулукту болтурбоо максатында Чыгыш Азияда жана Тынч океан аймагында тармактын алдыңкы позицияларга чыгуусун тездетүү үчүн "ойлоо борборун" (Think Tank) ишке киргизди.

Think Tank ойлоо борбору - бул эффективдүү окуу материалдарын иштеп чыгуу жана эң эффективдүү жеткирүү платформаларын аныктоо, ошондой эле мындай окуу материалдарынын жана балдарга багытталган билдирүүлөрдүн таасирин өлчөө үчүн өнүгүү схемаларын иштеп чыгуу үчүн тармактын катышуучуларынын уникалдуу перспективасына (өнүмдөрдү түзүү, маркетинг ж.б.) негизделген идеялардын жана инновациялардын инкубатору.

Ой жүгүртүү борборунун курамына Facebook, Telenor, академиялык уюмдардын эксперттери, БУУ, ЭЭУ, ЮНЕСКО жана ЮНОДК сыяктуу мекемелери адистер, ошондой эле Австралиянын электрондук коопсуздук комиссариаты, ECPAT International, ICMES, Интерпол жана балдарга карата зомбулукту токтотуу боюнча Глобалдык фонд сыяктуу уюмдардын өкүлдөрү кирген.

Ой жүгүртүү борбору балдарды онлайн чөйрөдө коргоо боюнча Регионалдык конференциясы АСЕАН менен катарлаш болуп, технологияларды изилдөө жана онлайн чөйрөдө материалдарды колдонуу көрсөткүчтөрүнүн жана коопсуздук отчетторунун негизинде онлайн жүрүм-турумундагы өзгөрүүлөрдү жакшыраак көзөмөлдөө мүмкүнчүлүктөрүн изилдөө үчүн адистерди чогултуп, жыйын өткөрдү.

3.4 Балдарды, камкорчуларды жана педагогдорду балдардын коопсуздук эрежелерине жана МКТны жоопкерчилик менен пайдалануусуна үйрөтүү

Техникалык чаралар балдарды жана жаштарды онлайн чөйрөдө туш болгон потенциалдуу тобокелдиктерден коргоонун кепилдигин камсыз кылуунун маанилүү каражаты болушу мүмкүн, бирок бул теңдеменин бир гана компоненти. Ата-эненин көзөмөлү, маалымдуулугун жогорулатуу жана окутуу куралдары, ошондой эле ар кандай курактагы топтордогу балдарды жана жаштарды, ошондой эле алардын ата-энелерин, камкорчуларын жана тарбиячыларын күчтөндүрүүнүн жана маалымдоонун негизги компоненти болуп саналат. Компаниялар балдардын жана жаштардын МКТны жоопкерчиликтүү жана коопсуз колдонушун камсыз кылууда маанилүү ролду ойношсо да, ата-энелер, мектеп жана балдар жана жаштар бул жоопкерчиликти алар менен бөлүшөт.

Көптөгөн компаниялар колдонуучуларга контент жана кызматтар боюнча маалыматтуу чечим кабыл алууга багытталган билим берүү программаларына инвестиция салышат. Компаниялар ата-энелерге, камкорчуларга жана тарбиячыларга балдарды жана жаштарды онлайн чөйрөдө жана мобилдик телефон тармактарында коопсуз, жоопкерчиликтүү жана алгылыктуу жүрүм-турумга багыттоого жардам беришет. Мындай жумушка жашы боюнча классификацияланган контентду белгилөө жана Контентдун баасы, жазылуу шарттары жана жазылууну кантип токтотуу сыяктуу маселелер боюнча маалыматты так көрсөтүү кирет.

Мындай текшерүүнү жүргүзүү мүмкүнчүлүгү бар бардык өлкөлөрдө социалдык Медиада минималдуу жаш курактык талаптарды сактоону колдоо, ошондой эле балдарды алгылыктуу куракта жеткиликтүү кызматтарды көрсөтүү менен коргоого жардам берет. Бул сунуш менен бирге эске алынуучу маанилүү жагдай-бул талапты аткаруу үчүн сөзсүз түрдө кошумча маалыматтарды чогултуу жана мындай маалыматты чогултууну, сактоону жана иштетүүнү чектөө зарылчылыгы.

МКТны коопсуз пайдалануу жана позитивдүү жана жоопкерчиликтүү жүрүм-турум жөнүндө түздөн-түз балдарга жана жаштарга маалымат берүү маанилүү. Коопсуздук жөнүндө маалымдуулукту жогорулатуудан тышкары, компаниялар балдар жана жаштар үчүн МКТны колдонууда урмат-сый, боорукердик жана ачык мамиле кылуу, ошондой эле досторунун жүрүм-турумуна көз салуу керек экенин билдирген контентду иштеп чыгуу менен оң тажрыйбаны өнүктүрө алышат. Алар интернеттеги чөйрөдө бейбаштык же груминг сыяктуу терс окуялар болгон учурда жасала турган иш-аракеттер жөнүндө маалымат бере алышат жана мындай окуялар жөнүндө билдирүүнү жеңилдетип, анонимдүү билдирүүлөрдү алууга мүмкүнчүлүк берет.

Ата-энелер кээде балдарга жана жаштарга караганда интернет жана мобилдик технологияны азыраак билишет. Андан тышкары, мобилдик түзүлүшдөрдү жана интернет кызматтарын айкалыштыруу ата-энелердин көзөмөлүн кыйла татаалдаштырат. Бул тармак мамлекеттик жана билим берүү мекемелери менен кызматташып, ата-энелердин балдарын санариптик чөйрөнүн таасирине жана жооптуу санариптик жарандарга мүнөздүү жүрүм-турум үлгүлөрүнө туруштук берүүсүн калыптандырууда алардын колдоо мүмкүнчүлүктөрүн күчөтөт. Максаты-балдардын МКТ колдонуу жоопкерчилигин ата-энелерге гана жүктөө эмес, ата-энелер балдары үчүн алгылыктуу материалды тандоодо жакшыраак абалда экенин жана аларды коргоо жана иш-аракет кылуу үчүн бардык тобокелдиктерди билиши керек экенин моюнга алуу.

Айрым ата-энелер интернетти колдонбогонун эске алып, маалымат ар кандай маалымат берүү каналдары аркылуу онлайн чөйрөдө да, андан тышкары да берилиши мүмкүн.

Интернеттеги коопсуздук жана МКТны жоопкерчилик менен пайдалануу темаларын балдар жана жаштар үчүн окуу планына жана ата-энелер үчүн билим берүү материалдарына киргизүү боюнча билим берүү бөлүмдөрү менен кызматташуу маанилүү. Мисалдардын катарында кызматтын кандай түрлөрү жана көзөмөлдү жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүктөрү бар экендигин, эгер бала онлайн чөйрөдө рэкетчиликке же грумингке дуушар болсо, кандай иш-аракеттерди жасоого болот, спамдан кантип сактануу керек жана купуялык жөндөөлөрүн жөндөө, ошондой эле ар кандай курактагы балдар жана кыздар менен кантип сүйлөшүү керек. сезимтал темалар боюнча. Байланыш - бул эки тараптуу процесс жана көптөгөн компаниялар өз кардарларына алар менен байланышууга жана пайда болгон көйгөйлөрдү билдирүүгө же күмөн саноолорду талкуулоого мүмкүнчүлүк берет.

Контент жана кызматтардын көлөмү ар дайым өсүп жаткандыктан, белгилүү бир кызматтын мүнөзү жана аны кантип коопсуз колдонуу керектиги боюнча сунуштар жана эскертүүлөр Бардык колдонуучулар үчүн пайдалуу бойдон кала берет. Балдарга интернетти жоопкерчиликтүү колдонуунун жолдорун үйрөтүүнүн бардык маанилүүлүгү менен, биз балдар эксперимент жасаганды, тобокелчиликти жакшы көрөрүн, табигый кызыгуусу бар экенин жана дайыма эле жакшы чечим кабыл ала бербестигин билебиз.

Аларга бул муктаждыкты ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берүү менен, биз алардын өсүшүнө көмөктөшөбүз жана мындай эксперименттердин кесепеттери өтө катаал болбосо, автономияны жана таасирге туруктуулукту өнүктүрүүнүн дени сак жолун камсыздайбыз. Балдарга онлайн чөйрөдө белгилүү бир тобокелчиликти кабыл алууга уруксат берилиши керек, ата-энелер жана компаниялар туура эмес өнүгүп калган кырдаалдарда аларга колдоо көрсөтүп, жагымсыз окуялардын терс таасирин азайтып, аны келечек үчүн пайдалуу сабакка айландырышы өтө маанилүү.

Мыкты тажрыйба: билим берүү

Жапонияда NHK каналы Twitterде жаштар арасында суициддин алдын алуу боюнча кампания жүрүүдө. Жайкы каникулдан кийин балдар мектепке кайтып келген мезгилде суициддердин саны эң жогорку чекке жетет. Чындыкка кайтуу мунун себеби болуп саналат. Продюсердик топ NHK Heart Net TV (NHK, Япония) #On the Night of August 31st мультимедиялык программасын чыгарат. Телекөрсөтүү, түз агым жана социалдык медианы айкалыштыруу менен, NHK өспүрүмдөр эч нерседен коркпостон өз сезимдери менен бөлүшө турган "жерди" ийгиликтүү түздү.

Twitter ошондой эле медиа сабаттуулук боюнча педагогдор үчүн колдонмону жарыялады. ЮНЕСКОнун колдоосу менен түзүлгөн бул окуу китеби, баарынан мурда, жаш муундарда медиа сабаттуулук көндүмдөрүн калыптандырууда окутуучуларга жардам берүү максатында иштелип чыккан. Коопсуздук бөлүмүнүн дагы бир аспектиси Twitter маалыматтык операцияларды ачыкка чыгарууга байланыштуу.

Бул өкмөт тарабынан колдоого алынган маалыматтык операциялардын архиви, Twitter ачык кирүүгө мүмкүндүк берет. Демилге академиялык жана коомдук чөйрөдө бул маселеге байланыштуу кампанияларды дүйнө жүзү боюнча түшүнүү деңгээлин жогорулатуу жана Twitter платформасында маалымат тактикасынын көз карандысыз үчүнчү тараптын критикалык талдоосуна мүмкүндүк берүү максатында ишке киргизилген.

Ошондой эле, Facebook жана Европа Биримдиги тарабынан каржыланган deSHAME долбоору 9-13 жаштагы балдарга өзгөчө басым жасоо менен курактык топтордун кеңири чөйрөсү үчүн ресурстарды түзүүгө көмөктөшөт..

Долбоордун алкагында маалымдуулукту жогорулатуу үчүн бир катар окуу материалдарын, ошондой эле ар кандай секторлордо алдын алуу иштери жана жооп берүү стратегиялары үчүн практикалык куралдарды сунуштаган "Step Up, Speak Up! куралдар топтому иштелип чыкты. Долбоордун окутуучу материалдары Европанын башка өлкөлөрүнө жана дүйнө жүзүндөгү өнөктөштөргө жаштар арасында өздөрүнүн санариптик укуктарын түшүнүүгө көмөк көрсөтүү максатында берилет.

Google компаниясы онлайн чөйрөдө жаштардын коопсуздугун жогорулатууга көмөктөшүү үчүн бир катар билим берүү демилгелерин, ресурстарын жана инструменттерин иштеп чыкты. Алардын бири-санариптик жарандыкка арналган жана ConnectSafely, онлайн чөйрөдөгү үй-бүлөлүк коопсуздук институту жана Internet Keep Safe Coalition сыяктуу уюмдар менен биргеликте иштелип чыккан Be Internet Awesome кампаниясы. Бул өнөктүк 8 жаштан 11 жашка чейинки жаштарга багытталган.

"Ой, ой!" долбоордун алкагында маалымдуулукту жогорулатуу үчүн бир катар окуу материалдарын, ошондой эле ар кандай секторлордо алдын алуу иштери жана жооп берүү стратегиялары үчүн практикалык куралдарды сунуштайт. Долбоордун окуу материалдары Европанын башка өлкөлөрүнө жана дүйнө жүзүндөгү өнөктөштөрүнө жаштарга санариптик укуктарын түшүнүүгө жардам берүү үчүн берилет.

Анда санариптик коопсуздуктун негиздерин үйрөтүүчү жана санариптик жарандык жана коопсуздук боюнча окуу программасы сыяктуу темалар боюнча мугалимдерге ресурстар менен камсыз кылган жаштар үчүн (Interland) интернет оюну камтылган. Коопсуздук боюнча окуу программасы кампаниянын беш негизги тематикалык багыттары боюнча сабак пландарын сунуштайт, алардын бири киберкордуктоого багытталган.

Мындан тышкары, Google компаниясы санариптик жарандык боюнча сабактарды жана класстарда коопсуздук боюнча иш-чараларды өткөрүүгө мындан аркы колдоо көрсөтүү менен бардык курактагы окуучуларга сабак берген педагогдор үчүн санариптик жарандык жана коопсуздук боюнча онлайн курсту иштеп чыкты. Google онлайн чөйрөдө жана санариптик жарандыкта жаштарга түздөн-түз жардам берүү үчүн бир катар программаларды сунуш кылат.

Web Rangers глобалдык демилгеси - бул жаштарды онлайн чөйрөдө коопсуздукка үйрөтүүчү жана интернетти позитивдүү жана коопсуз пайдалануу боюнча өз кампанияларын иштеп чыгууга көмөктөшүүчү программалардын бири. Ошондой эле жаштар үчүн адистештирилген өлкө программалары бар, мисалы, Бириккен Королдукта Internet Legends жана Internet Citizens, Google иштеп жаткан.

"Евровидение" жаңылыктарын жаштар менен алмашуунун алкагында Европа радиоуктуруу бирлиги 15 европалык телекомпанияны бириктирет, алар тармакта жана анын чегинен сырткары программалар, форматтар жана чечимдер менен алмашышат. Акыркы жылдары, санариптик сабаттуулук боюнча окутуу жана тобокелдиктерди алдын алуу, интернет бул программалардын негизги болуп калды.

Акыркы жылдардагы эң ийгиликтүү демилгелердин катарына балдар үчүн алгылыктуу болгон социалдык тармактардагы Жарнама жана жаңылыктар программаларын атоого болот, NRK Норвегиянын Коомдук телерадиоберүү уюмунун жана Super и Ultra nytt каналында балдар үчүн жагымдуу болгон социалдык тармак жарнамалары жана жаңылыктары кирет.

Мыкты тажрыйба: стратегиялык өнөктөштүк

Балдарга карата зомбулукту токтотуу боюнча Глобалдык фонд тарабынан колдоого алынган долбоордун алкагында, 2018 – жылы Capital Humano у Social Alternativo 14,4 миллион кардарды, анын ичинде 8 миллиондон ашык Movistar мобилдик байланыш кызматын колдонуучуларды тейлеген Перудан келген эң ири интернет, кабелдик берүү жана телефония кызмат көрсөтүүчүсү Telefónica менен өнөктөштүк келишимин түзгөн.

Бул жемиштүү өнөктөштүктүн алкагында бир нече иш-чаралар өткөрүлдү:

- Онлайн чөйрөдө баланы коргоо боюнча виртуалдык курс Capital Humano у Social Alternativo техникалык колдоосу менен Telefónica иштелип чыккан. Бул курс азыр Telefónica веб-сайтында жалпыга ачык жана компания катталып, аны ийгиликтүү аяктаган адамдардын санын көзөмөлдөйт. Перунун билим берүү министрлиги бул курска шилтемени расмий веб-сайтына жайгаштырууга макул болду.
- Онлайн коопсуздук китепчеси Capital Humano у Social Alternativo тарабынан иштелип чыккан жана интернетте CSEA байланышы менен Компаниянын 300дөн ашык мобилдик байланыш кызматтарын сатуу борборлору аркылуу Telefónica кардарлардын арасында онлайн чөйрөдө коопсуздук жана опурталдар жөнүндө маалымдуулукту жогорулатуу максатында Telefónica тарабынан таратылган.
- Онлайн чөйрөдө CSEA боюнча интерактивдүү оюн техникалык колдоо менен иштелип чыккан, кардарлар аны компаниянын сатуу түйүндөрүндө өз кезегин күтүп ойной алышат.

Telefónica менен ийгиликтүү кызматташтык тажрыйбасынан кийин Capital Humano у Social Alternativo Перунун алыскы аймактарында жана кирешеси төмөн аймактарда кардарларды тейлеген **Econocable** интернет жана кабелдик телекөрсөтүү провайдерин менен өнөктөштүк түздү.

3.5 Жарандык коомдун катышуусун күчөтүү каражаты катары санариптик технологияларды өнүктүрүүгө көмөк көрсөтүү

БУУнун баланын укуктары жөнүндө Конвенциясынын 13-беренесинде: "Бала өз оюн эркин билдирүүгө укуктуу; бул укукка чек арага карабастан, оозеки, жазуу же басма түрүндө, көркөм чыгарма түрүндө же баланын тандоосу боюнча башка жолдор менен маалыматты жана идеяларды издөө, алуу жана берүү эркиндиги кирет".

Компаниялар балдарды жана жаштарды онлайн чөйрөдө зыяндан коргоо максатында иштелип чыккан мыйзамдык жана саясий ченемдердин технологиясы жана ишке ашырылышы алардын катышуу укугун басууга жана өз пикирин билдирүүгө же алардын жыргалчылыгы үчүн маанилүү болгон маалыматка жетүүсүнө алып келүүчү күтүлбөгөн кесепеттерге алып келбеген шарттарды түзүү менен балдардын жарандык жана саясий укуктарына урмат көрсөтө алышат. Куракты текшерүү тутумунда айрым курактык топтордун табигый муктаждыктарын алардын өнүгүүсүнө ылайыктуу контентке жетүү үчүн кысымга алуунун жоктугун камсыз кылуу өтө маанилүү.

Ошол эле учурда, бизнес жана тармак балдардын жана жаштардын укуктарын колдой алат, алардын катышуусун жеңилдеткен механизмдерди жана куралдарды сунуштайт. Алар жарандык коомго позитивдүү катышууну жеңилдетүү, социалдык прогрессти стимулдаштыруу жана жамааттардын туруктуу өнүгүүсүнө жана жандуулугуна таасир этүү жагынан интернеттин мүмкүнчүлүктөрүнө басым жасай алышат, мисалы, социалдык жана экологиялык компанияларга катышуу жана бардык жооптуу адамдардын отчеттуулугун камсыз кылуу.

Туура түзүлүштөр жана маалыматтар менен, балдар жана жаштар саламаттыкты сактоо, билим берүү жана жумушка орношуу мүмкүнчүлүктөрүнө жетүү, ошондой эле мектепте, коомдо жана өлкөдө өз ойлорун жана муктаждыктарын билдирүү жагынан жакшыраак позицияга ээ. Алар өз укуктары жөнүндө маалымат алуу мүмкүнчүлүгүн алышат жана жеке адамга тиешелүү маселелер боюнча, мисалы, сексуалдык ден-соолугу же саясатчылардын жана өкмөттүн жоопкерчилиги боюнча маалымат издей алышат.

Компаниялар ошондой эле үй-бүлөлөрү менен балдар жана жаштар үчүн алгылыктуу онлайн тажрыйбасын түзүүгө инвестициялай алышат. Алар балдарга жана жаштарга билим алууга, жаратууга жана чечимдерди сунуштоого мүмкүнчүлүк берген технологиянын жана контентдун өнүгүшүн колдой алышат. Алардын продукциясы дайыма долбоорлонгон коопсуздук принцибинин негизинде иштелип чыгышы керек.

Мындан тышкары, компаниялар санариптик ажырымды жоюу боюнча иш жүргүзүү менен балдардын жана жаштардын укуктарын колдоо боюнча активдүү чараларды көрө алышат. Балдардын жана жаштардын катышуусу санариптик сабаттуулукту – санариптик дүйнөдө түшүнүү жана өз ара аракеттенүү жөндөмүн талап кылат.

Мындай жөндөм болбосо жарандар санариптик тегиздикке өткөн көптөгөн социалдык функцияларга катыша алышпайт, анын ичинде салык декларацияларын тапшыруу, саясий талапкерлерди колдоо, онлайн петицияларга кол коюу, балдардын төрөлүшүн каттоо же коммерциялык, билим берүү, маданий же жеке ден соолугуна тиешелүү маалыматтарды алуу.

Жалпы аракетсиздикте мындай форумдарды пайдаланууга жөндөмдүү жарандар менен интернетке кирүү мүмкүнчүлүгүнүн жоктугунан же санариптик сабатсыздыгынан улам мындай мүмкүнчүлүгү жоктордун ортосундагы ажырым барган сайын кеңейип, акыркы топ барган сайын ыңгайсыз абалга келет. Компаниялар балдарга жана жаштарга өздөрүн ишенимдүү сезүү,

алардын катышуусун сезүү жана жарандык коомдо²⁵. активдүү позицияны көрсөтүү үчүн зарыл болгон санариптик көндүмдөрдү өнүктүрүү боюнча мультимедиялык демилгелерди колдой алышат.

Акыркы жылдары көптөгөн өлкөлөрдө санариптик жана медиа сабаттуулугун жогорулатуу жана санариптик ажырымды жоюу аракеттери коомдук медианын миссиясынын бир бөлүгү болуп калды. Ошентип, Италиянын парламенти улуттук телерадиоберүү уюмдарына санариптик ажырымды жоюуну жана онлайн чөйрөдө да, реалдуу дүйнөдө да баланы коргоону биринчи орунга коюуну сунуш кылды – бул башка өлкөлөр кабыл алышы керек болгон мисал.

Мыкты тажрыйба: мекемелер аралык кызматташтык

Жакында Microsoft компаниясы аларга кам көргөн балдарга жана чоңдорго санариптик технологияны колдонууну үйрөнүүгө жана санариптик жарандыктын негизин түзгөн өз пикирин, боорукердигин жана инклюзивдүүлүгүн билдирүүгө жардам берүү максатында No Bully уюму жүргүзгөн Глобалдык Power of ZERO кампаниясына кошулду.

Демилге жаш балдар менен алектенген педагогдорго (кампания 8 жашка чейинки балдарга багытталган) жана үй-бүлөлөргө "жакшылыктын 12 жөндөмүн" (балдарга онлайн чөйрөдө да, реалдуу дүйнөдө да ийгиликтүү багыт алуу үчүн туруктуулук, урматтоо, инклюзивдүүлүк жана чыгармачылык көндүмдөрүн кошкондо Power of Zero 12 маанилүү көндүмдөрдү же "жөндөмдөрдү" түзүүгө жардам берүү үчүн акысыз окуу материалдарын сунуштайт) жана жаш кезинен баштап бекем пайдубал түзүү.

4 Тармак үчүн жалпы жетектөөчү көрсөтмөлөр

1-таблицада балдардын жана жаштардын укуктарына өнүмдөрдүн жана кызмат көрсөтүүлөрдүн ар кандай терс таасирин аныктоо, алдын алуу жана азайтуу, ошондой эле балдар менен жаштардын МКТны оң колдонуусуна көмөктөшүү боюнча жалпы көрсөтмөлөр берилген.

1-таблицада келтирилген бардык кадамдар бардык компанияларга жана кызматтарга колдонулушу мүмкүн экендигин жана үшүл таблицада көрсөтүлгөн ар бир кызмат үчүн милдеттүү кадамдар эмес экендигин эске алыңыз. Тармак үчүн жалпы Жетектөөчү көрсөтмөлөр айрым функциялар боюнча контролдук тизмелер менен толукталат (5-бөлүмдү караңыз) жана тескерисинче.

2-5-таблицада берилген айрым функциялар боюнча контролдук тизмелер айрым кызмат көрсөтүүлөр үчүн кыйла алгылыктуу болгон кошумча кадамдарды чагылдырат. Белгилей кетүүчү нерсе, айрым функциялар боюнча контролдук тизмелер белгилүү бир аспектиде бири-бирине дал келиши мүмкүн жана бир эле кызмат бир эле учурда бир нече тизмелер менен дал келиши мүмкүн.

²⁵ Мобилдик байланыш коомчулугунун жаштарынын катышуусунун мисалдарын бул жерден тапса болот.

1-таблица: Тармактар үчүн жалпы жетектөөчү көрсөтмөлөр

Бардык тиешелүү корпоративдик саясаттарга жана башкаруу процесстерине баланын укуктары жөнүндө жоболорду киргизүү

Тармак МКТнын балдардын жана жаштардын укуктарына тийгизген терс таасирин аныктап, алдын алат жана алсыратат, ошондой эле төмөнкү иш-аракеттерди жасоо менен балдардын жана жаштардын укуктарын ишке ашырууга көмөктөшүү мүмкүнчүлүктөрүн аныктай алат:

Бул процессти жүргүзүүгө жооптуу жана бардык зарыл болгон ички жана тышкы кызыкдар тараптарга жеткиликтүү болгон конкреттүү адамды жана/же топту дайындоо. Мындай адамга жана/же топко компаниянын ичиндеги онлайн чөйрөдө балдарды коргоо профилин жогорулатууну башкаруу боюнча ыйгарым укуктарды берүү.

Балдарды коргоо жана коргоо саясатын иштеп чыгуу жана / же жалпы корпоративдик милдеттенмелерди (мисалы, адам укуктары, купуялуулук, маркетинг же тиешелүү жүрүм-турум кодекстери) аныктаган документтерге балдардын жана жаштардын укуктарына байланыштуу тобокелдиктер жана мүмкүнчүлүктөр жөнүндө конкреттүү пункттарды киргизүү.

Уюмдун маселелери боюнча тийиштүү аткаруу жол-жоболорун адам укуктарын камсыз кылуу жана тобокелдиктерди баалоонун учурдагы алкагына киргизүү (мисалы, корпоративдик деңгээлде, продукциянын жана технологиянын деңгээлинде жана/же өлкөнүн деңгээлинде) компаниянын же тармактын иш-аракеттеринен мүмкүн болгон терс таасирлерди аныктоо же мындай таасирге көмөктөшүү же компаниянын терс таасирлери менен иш-аракеттеринин ортосунда мүмкүн болгон түз байланышты түзүү, анын өнүмдөрү, кызматтары же ишкердик мамилелери.

Компаниянын ишмердүүлүгү, өнүмдөрдү жана кызматтарды иштеп чыгуу, иштеп чыгуу жана ишке ашыруу менен шартталган ар кандай курактык топтордогу баланын укуктарына таасирин аныктоо, ошондой эле балдардын жана жаштардын укуктарын колдоо боюнча мүмкүнчүлүктөрдү белгилөө.

Балдарды коргоого мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө жана билим алууга негизделген мындай мамилени кабыл алуу. Компаниянын кызматтары боюнча тренингдерди жана көрсөтмөлөрдү сунуштап жатып, балдардын маалыматтарды коргоо укуктарын, алардын купуялуулук жана эркин сүйлөө укуктарын эске алуу.

Бардык тиешелүү корпоративдик саясаттарга жана башкаруу процесстерине баланын укуктары жөнүндө жоболорду киргизүү

(уландысы)

Балдардын жана жаштардын купуялуулукка жана өз оюн эркин билдирүүгө болгон укуктарын коргоо чөйрөсүндө мыйзамдык алкактары жетишсиз болгон мамлекеттерде компаниялар өз саясаттарынын жана жол-жоболорунун эл аралык стандарттарга ылайык келишин камсыз кылуу үчүн талаптагыдай аткаруунун катуу эрежелерин сакташы керек. БУУнун Башкы Ассамблеясынын санариптик доордогу жеке жашоого болгон укук жөнүндө 68/167 резолюциясын кароо.

Баланын укуктарын бузуунун бардык учурлары боюнча (мисалы, CSAM боюнча, ылайыксыз контент же байланыштар, жеке турмушка кийлигишүүлөр боюнча) даттанууларды кароо жана кайтарым байланыш механизмдерин ыкчам деңгээлде киргизүү менен коргоо каражаттарына жетүүнү камсыз кылуу.

Балдарды коргоо саясаты боюнча менеджерди же бөлүмдүн маселелери боюнча кайрыла турган башка жооптуу адамды дайындаңыз. Эгерде балага зыян келтирүү коркунучтуулса, балдарды коргоо саясаты боюнча менеджер дароо тиешелүү органдарга билдириши керек.

Мисалы, BBC редакциялык Жетектөөчү көрсөтмөлөрүндө (2019) балдарды коргоо саясаты боюнча менеджерди дайындоо коомдук медиа чөйрөсүндө милдеттүү деп айтылат.

Онлайн чөйрөдө балдарды коргоо боюнча тармактык стандарттарды иштеп чыгуу

Тармактык өзгөчөлүктөрдү жана мүнөздөмөлөрдү эске алуу менен балдарды жана жаштарды коргоо боюнча компаниянын жана тармактын стандарттарын түзүү жана киргизүү.

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

Мамлекеттик жана укук коргоо органдары, жарандык коомдун өкүлдөрү жана "ишеним телефондору" менен бирдикте бул тармак төмөнкү аракеттерди көрүү CSAMга каршы күрөштө маанилүү ролду ойнойт:

Кайсы бир тараптын укуктарын же жергиликтүү, регионалдык, улуттук же эл аралык мыйзамдардын талаптарын бузган контентду жүктөөгө, жарыялоого, бөлүшүүгө, бөлүшүүгө же ачык кирүүгө тыюу салуу.

Улуттук укук коргоо органдарына же улуттук "ишеним телефондоруна" камкордук CSAM жөнүндө билдирүүлөрдү берүү жөнүндө маалымат таратуучу адамга белгилүү болгондон кийин дароо таратылат.

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

(уландысы)

Мындай билдирүүлөрдү берүүгө карата жергиликтүү жана эл аралык мыйзамдарда каралган талаптарды аткарууга багытталган ички жол-жоболордун болушун камсыз кылуу.

Эгерде компания рынокто анча өнүкпөгөн жөнгө салуу жана укук коргоо органдарынын көзөмөлү менен иштесе, анда ал өз маалыматын эл аралык интернет ишеним телефондорунун ассоциациясына (INHOPE) жөнөтө алат, ал аркылуу билдирүүлөрдү каалаган эл аралык ишеним телефонуна жеткирүүгө болот.

CSAM менен улуттук коопсуздук комитетинин жергиликтүү жана эл аралык мыйзамдарына ылайык камсыз кылуу, ички жол-жоболорду киргизүү. Уюмдун структурасында мындай жол-жоболорду ишке ашыруу боюнча жогорку жетекчилик кызматты же бөлүмдү түзүү. Андан кийин тармактын мүчөлөрү мындай бөлүмдүн жасаган аракеттери жана ишинин жетишилген натыйжалары жөнүндө маалыматтарды өздөрүнүн жылдык корпоративдик отчетторуна жана туруктуу өнүктүрүү боюнча отчетторуна киргизүүгө милдеттүү.

Улуттук мыйзам деңгээлинде жетиштүү коргоо жок болгон учурда, компаниялар улуттук мыйзамдарды сактоо менен, катаал талаптарга баш ийиши керек жана CSAM менен тармак натыйжалуу күрөшүүгө мүмкүндүк берген мыйзам түзүмүндөгү өзгөрүүлөрдү лобби кылуу үчүн өз рычагдарын колдонушу керек.

Мындай процесстерди интеграциялоо жана алардын аткарылышын контролдоо боюнча уюмдун түзүмүндө жогорку жетекчилик кызматты же бөлүмдү түзүү зарыл. Алардын иши жылдык корпоративдик жана туруктуулук отчетторунда ачык-айкын чагылдырылышы керек жана тиешелүү маалыматтар жалпы коомчулукка ачык болушу керек.

Мыйзамсыз контент табуу же кабарлоону иликтөөдө укук коргоо органдары менен ар тараптуу кызматташууну бекемдөө жана айып пул салуу же жеңилдетилген төлөмдөрдү жокко чыгаруу сыяктуу тиешелүү жоопкерчилик чараларынын чоо-жайын аныктоо.

Кардарлардын шарттарын жана/же тиешелүү пайдалануу эрежелерин колдонуп, компаниянын өз кызматтарын туура эмес пайдалануу боюнча позициясын CSAM сактоо же алмашуу максатында жана ушул сыяктуу кыянаттыктардын кесепеттерин аныктоо үчүн.

CSAM жөнүндө колдонуучуларга кабарлоого мүмкүндүк берүүчү кабарлоо жана өчүрүү системасын, ошондой эле кайтарым байланыш процесстерин иштеп чыгыңызмм же орунсуз байланыш жана мындай контент табылган белгилүү бир профилди/жайгашкан жерди көрсөтүү.

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

(уландысы)

Билдирүүлөрдү кийинки контролдоо процесстерин бекитүү, далилдерди чогултуу жол-жоболорун макулдашуу жана жеткиликтүүлүктү токтоосуз алып салуу же CSAMга кирүүгө бөгөт коюу

Мыйзамсыз контентти жок кылаардан мурун, кызмат көрсөтүүчүлөрдүн адистерден (мисалы, COP улуттук органдарынан) консультация алуусун камсыз кылуу.

Компания келишимдик мамиле түзгөн тиешелүү үчүнчү жактардын ушундай ишенимдүү кабарлоо жана өчүрүү жол-жоболорун колдонушун камсыз кылуу.

CSAMга карата чара көрүүгө жана тиешелүү бийлик органдарына билдирүүгө даяр болуу. Эгерде укук коргоо органдары менен улуттук "ишеним телефону" ортосунда өз ара мамиле али түзүлө элек болсо, алар менен тийиштүү процесстерди биргелешип иштеп чыгууга багытталган иштерди жүргүзүү зарыл.

Ички кызматтар менен, атап айтканда, эсеп бөлүмү, алдамчылыктын алдын алуу бөлүмү жана күзөт кызматы менен иштөө, мыйзамсыз контенттин болжолдуу учурлары жөнүндө укук коргоо органдарына жана "ишеним телефондоруна" түздөн-түз билдирүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу.

Идеалдуу учурда, мындай жол-жобо аткаруучу персоналды зыяндуу контентке дуушар кылбашы керек, ошондой эле жабыркаган балага/жабыркаган балдарга жана жаштарга карата кайрадан зомбулукка жол бербеш керек. Кызматкерлер адепсиз материалга дуушар болушу мүмкүн болгон учурларда, алардын моралдык ден соолугун, коопсуздугун жана жыргалчылыгын калыбына келтирүү үчүн эрежелерди түзүү же колдоо программасын ишке ашыруу.

Кылмыш иштерин тергөөдө далилдерди чогултуу сыяктуу иш-аракеттерди жүзөгө ашыруу жолу менен укук коргоо органдарына колдоо көрсөтүү максатында маалыматтарды кармоо жана сактоо эрежелерин киргизүү. Мониторинг жүргүзүүдөн баштап, контентти акыркы өткөрүп берүү жана жок кылуу менен аяктаган компаниянын CSAM иштетүү саясатын документтештирүү. Документтердин курамына материалдар менен ар кандай операцияларды жүргүзүү үчүн жооптуу кызматкерлердин тизмесин киргизүү.

CSAM боюнча кайтарым байланыш механизмдерин ишке ашырууга көмөктөшүү жана кардарлар мындай материалдарды табуу фактысын кантип билдирүүнү билишин камсыз кылуу. Улуттук ишеним телефону бар болсо, ага шилтемелерди корпоративдик веб-сайтта жана компания тараткан бардык тиешелүү контентте көрсөтүү.

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

Балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу белгилүү контентти алардын кызматтарынын же платформаларынын чегинде жайылтпоо үчүн бардык тиешелүү кызматтарды/маалыматтарды колдонуу.

(уландысы)

Компаниянын серверлеринде жайгаштырылган бардык контентти, анын ичинде коммерциялык контентти баалоону үзгүлтүксүз жана активдүү жүргүзүү (оригиналдуу фирмалык контентке ээ жана үчүнчү жактар-жеткирүүчүлөр менен келишимдер боюнча алынган). Балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу сүрөттөрдүн хэш индекстерин сканерлөө, сүрөттү URL таануу же бөгөттөө сыяктуу программалары иштетүү CSAM менен чараларды көрүү максатында куралдарды колдонууну карап көрөлү.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү

Тармак төмөнкү аракеттерди жасоо менен бардык курактагы балдар жана жаштар үчүн коопсуз, кызыктуу санариптик чөйрөнү түзүүгө жардам бере алат:

Компаниянын технологияларында жана кызматтарында коопсуздук жана долбоорлонгон купуялуулук принциптерин кабыл алуу жана балдарга байланыштуу маалыматтардын көлөмүн минимумга чейин азайтууга мүмкүндүк берген чечимдерди артыкчылыктуу деп белгилөө.

Сунушталган кызматтарда жашка ылайыктуу долбоорду колдонуу.

Балдарга сайттын эрежелери жөнүндө маалыматты жеткиликтүү жана жаш курагына ылайыктуу түрдө, алгылыктуу сандагы деталдарды көрсөтүү менен берүү.

Жаш курагына ылайыктуу жана түшүнүктүү жоболордон тышкары, тармактын ишканалары эрежелер жана негизги саясаттар сыяктуу ар кандай маалыматтарды түшүнүктүү түрдө жеткириши керек.

Аларда кызмат көрсөтүүнүн алкагында алгылыктуу жана кабыл алынгыс жүрүм-турумга, эрежелерди бузуунун кесепеттерине, кызматтын өзгөчөлүгүнө жана системада катталуу менен колдонуучу эмнеге макулдук берерине басым жасоо керек. Мындай маалымат, айрыкча, жаш колдонуучуларга жана алардын ата-энелерине жана камкорчуларына багытталышы керек.

Колдонуу тейлөө шарттары же шарттары колдонуучулардын көңүлүн компаниянын онлайн кызматтарындагы контентке буруу үчүн бардык курактагылар үчүн алгылыктуу болбошу мүмкүн. Жоболор жана шарттар ошондой эле кайтарым байланыштын так механизмдерин жана белгиленген эрежелерди бузуу учурларын карап чыгууну аныкташы керек.

**Коопсуз, жаш
курагына
ылайыктуу онлайн
чөйрөнү түзүү**

(уландысы)

Ата-энелерге жана камкорчуларга балдардын интернет-ресурстарга жетүүсүн башкарууга мүмкүндүк берүүчү механизмдерди, мисалы, ата-энелик көзөмөл программаларын жана башка инструменттерди берүүнү карап чыгуу, ошол эле учурда балдардын укуктарын бузбоо үчүн мындай каражаттарды туура пайдалануу жөнүндө нускама берүү.

Аларга кара/ак тизмелер, контент чыпкалары, колдонууну көзөмөлдөө, байланыштарды башкаруу жана убакытты / программаны чектөө кирет.

Ата-энелерге жана камкорчуларга балдар электрондук түзүлүштөр менен кире ала турган айрым кызматтарды жана контентти чектөөгө мүмкүндүк берүүчү колдонууга оңой болгон ата-энелик көзөмөл куралдарын сунуштоо.

Мындай чектөөлөр тармак жана түзмөк катмарын башкарууну жана тиркемени башкарууну камтышы мүмкүн.

Бул баланын санариптик көндүмдөрүн өнүктүрүү жөндөмүнө чоң таасирин тийгизерин жана онлайн чөйрөсүндө алардын мүмкүнчүлүктөрүн начарлатарын эске алып, мындай башкаруу каражаттары эң жаш балдар үчүн алардын өнүгүү деңгээлине ылайык жана ата-энелердин туура көрсөтмөсү менен иштелип чыгышы керек.

Мүмкүн болушунча, ата-энелер жана камкорчулар мыйзам бузуулар жөнүндө кабарлап, зомбулук жана эксплуатациялоо боюнча жардам сурай турган улуттук колдоо кызматтарын өнүктүрүүгө көмөктөшүү.

Интернеттеги зыяндуу же орунсуз жарнамалык контенттен алыс болуу жана кардарлардын чоңдордун аудиториясына арналган контентти, балдарга жана жаштарга зыяндуу болушу мүмкүн болгон кызматтар жөнүндө маалыматты ачыкка чыгарууга милдеттенме алуу.

Зыяндуу жарнамалардын катарына, айрыкча, курамында май, шекер же туз көп болгон тамак-аш жана суусундук жарнамалары кирет.

Бизнес жүргүзүү ыкмаларын балдар жана жаштар үчүн маркетинг жана жарнама ыкмалары боюнча ченемдер жана сунуштар менен айкалыштыруу.

Балдар жана жаштар рыноктун башка сегментине арналган зыяндуу жарнамалык билдирүүлөргө кайда, качан жана кантип туш болушу мүмкүн экендигин көзөмөлдөө.

**Коопсуз, жаш
курагына
ылайыктуу онлайн
чөйрөнү түзүү**

(уландысы)

Маалыматтарды чогултуу саясатынын балдардын жана жаштардын жеке жашоосуна тиешелүү колдонуудагы мыйзамдарга ылайык келишин камсыз кылуу, анын ичинде коммерциялык ишканалар тарабынан баладан же ал жөнүндө маалыматтарды чогултуу үчүн ата-энелердин макулдугун алуу зарылдыгын кароо.

Жеке маалыматтарды чогултууда, иштетүүдө, сактоодо, сатууда жана жарыялоодо купуялуулуктун демейки жөндөөлөрүн, анын ичинде жайгашкан жери жөнүндө маалыматты жана 18 жашка чейинкилерге байланыштуу интернеттеги эң көп көрүүлөрдү ылайыкташтыруу жана ишке ашыруу.

Демейки купуялык орнотуулары жана купуялык параметрлеринин маанилүүлүгү жөнүндө маалымат колдонуучулардын жашына жана кызматтын мүнөзүнө ылайык келиши керек.

Техникалык чараларды колдонуу, мисалы, ата-эненин көзөмөлүнүн тиешелүү куралдары, долбоорлонгон купуялуулук, иштин чөйрөсүн пароль аркылуу коргоо менен жаш курагы боюнча бөлүштүрүү, кара/ак тизмелер, сатып алуу/колдонуу убактысын көзөмөлдөө, макулдук функциялары, чыпкалар жана модерация, жаш балдардын кирүүсүнө жана орунсуз контентке же кызматтарга дуушар болушуна жол бербөө.

Колдонуучулардын жашын аныктай турган жана аларга колдонмонун тиешелүү версиясын сунуш кыла турган технологияларды ишке ашыруу.

Жашы боюнча бааланган контент же кызматтар үчүн, тармактын кызыктар тараптары колдонуучулардын жашын текшерүү үчүн чараларды көрүшү керек.

Мүмкүн болушунча, мыйзамга же компаниянын саясатына ылайык, белгилүү бир курактагы адамдарга гана арналган контентке же материалга жетүүнү чектөө үчүн жашты текшерүү функцияларын колдонуу.

Ошондой эле компаниялар балдардын жана жаштардын өз пикирин эркин билдирүүгө жана маалыматка жетүү укугун чектөө же алардын купуялуулугуна коркунуч келтирүү максатында мындай технологияларды туура эмес пайдалануу мүмкүнчүлүгүн моюнга алышы керек.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү

(уландысы)

Бардык колдонуучулар үчүн жаш курагы боюнча ылайыктуу эмес контент жана кызмат менен камсыз кылуу:

- улуттук стандарттарга жана маданий ченемдерге ылайык классификация;
- эквиваленттүү маалымат каражаттарында колдонуудагы стандарттарга ылайык келүү;
- кирүүнү көзөмөлдөө максатында так жана көрүнүктүү болушу;
- мындай текшерүү процессинде алынган инсандыкты аныктоочу маалыматтарды алып салууга байланыштуу так шарттардын жашын тастыктоо менен бирге, мүмкүн болушунча сунуш кылуу.

Мисалы, массалык маалымат каражаттарынын стандарттары боюнча, аларды жөнгө салуучу бардык органдар жаш курагына байланыштуу контент боюнча талаптардын топтомун беришет жана интернет провайдерлери маалымат кампаларын ыңгайлаштырууга жана алардын контентин сунуштоодо мындай көрсөтмөлөрдү колдонууга милдеттүү. Бириккен Королдукта Ofcom, Франциядагы CSA жана Италиядагы AGCOM институттардын талаптарын кара.

Так жооп кайтаруу куралдарын сунуштоо жана орунсуз контент, байланыш же туура эмес пайдалануу жөнүндө билдирүүлөрдү көзөмөлдөө процессин иштеп чыгуу жана кызмат колдонуучуларына жооп кайтаруу процесси жөнүндө толук жооп кайтаруу.

Балдар жана жаштар үчүн интерактивдүү мейкиндиктерди балдардын жеке жашоого болгон укуктарына жана алардын өнүгүп жаткан мүмкүнчүлүктөрүнө шайкеш келген ыкмалар менен алдын ала модерациялоону камсыз кылуу.

Активдүү модерация бейбаштык жана күүгүнтүктөө кабыл алынгыс атмосфераны түзө алат. Орунсуз жүрүм-турумдун мисалдары төмөнкүлөрдү камтыйт:

- бирөөнүн профилине жагымсыз же коркунучтуу комментарийлерди калтыруу;
- жабырлануучуну басынтуу үчүн жасалма профилдерди же "жек көрүү сайттарын" түзүү;
- зыян келтирүү максатында билдирүү чынжырларын жана тиркемелерди жөнөтүү;
- башкаларга адепсиз билдирүүлөрдү жөнөтүү максатында чоочун адамдын аккаунттарын бузуу.

Балдар жана жаштар менен иштеген жана алардын кылмыш тарыхын укук коргоо органдарында алдын ала текшерүү талап кылынышы мүмкүн болгон штаттык же штаттан тышкаркы кызматкерлерге карата өзгөчө чараларды көрүү.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү

(уландысы)

Бардык болжолдуу груминг онлайн же интерактивдүү аткаруучу жетекчиликтин тиешелүү органдарга жеткирүү үчүн жооптуу топторуна токтоосуз өткөрүп берүү:

- мүмкүн болушунча аткаруучу лидерлик тобуна жана балдарды коргоо боюнча дайындалган менеджерге билдирүү;
- колдонуучуларга болжолдуу кароо үчүрлары жөнүндө түздөн-түз бийлик органдарына билдирүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу;
- электрондук почта даректери аркылуу эскертүү же билдирүү максатында түздөн-түз байланышуу мүмкүнчүлүгүн берүү.

Кандай гана жагдай болбосун, балдардын коопсуздугун жана жыргалчылыгын жумушунуздун артыкчылыгы деп эсептөө. Ар дайым кесиптик алкакта иштөө жана балдар менен болгон байланыштын жарактуу кызматка, программага, окуяга, иш-чарага же долбоорго шайкештигин камсыз кылуу.

Бала үчүн эч качан жалгыз жоопкерчиликти албоо. Эгер бала камкордукка муктаж болсо, ата-энесине, камкорчусуна же коштоочусуна эскертүү берүү.

Дайыма, балдарды угуп жана сыйлоо. Эгер кимдир бирөө балдарга карата кабыл алынгыс жүрүм-туруму болсо, бул жүрүм-турумду балдарды коргоо боюнча жергиликтүү өкүлгө билдирүү.

Көрүнүктүү жайгаштырылган жана жалпысынан тейлөө шарттарынын жана колдонуунун алгылыктуу көрсөтмөлөрүнүн маанилүү пункттарын чагылдырган так эрежелерди орнотуу. Колдонуучуга түшүнүктүү тилде түзүлгөн эрежелер төмөнкүлөрдү аныкташы керек:

кызматтын мүнөзү жана анын колдонуучуларынын күтүүлөрү;

контент, жүрүм-туруму жана тили жагынан алгылыктуу эмес жана мыйзамсыз колдонууга тыюу салуу;

* укук коргоо органдарына билдирүү же колдонуучунун каттоо эсебин тейлөөнү токтотуу сыяктуу укук бузуунун даражасына жараша кесепеттери.

Кардарлар үчүн кардарлар менен иштөө бөлүмүнүн кызматкерлерине контентду туура эмес пайдалангандыгы жөнүндө күмөн санаолорун билдирүү процессин жеңилдетүү, керексиз жөнөтүүлөрдү алуу сыяктуу ар кандай маселелерди чечүү үчүн стандарттуу жана жеткиликтүү тартипти орнотуу (мисалы, спам менен SMS).

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү

(уландысы)

Ачык болуу жана кардарларга сунушталган кызматтардын мүнөзү жөнүндө так маалымат берүү, мисалы:

- контент/кызмат түрү жана наркы;
- кирүү үчүн минималдуу жаш талаптары;
- ата-энелик көзөмөл инструменттеринин болушу, анын ичинде кайсы аймактар (мисалы, тармак) же жок (мисалы, Wi-Fi) жана алар менен иштөөнү үйрөнүү;
- колдонуучу жана аны пайдалануу мүнөзү жөнүндө маалымат чогултуу түрү.

Балдарга жана жаштарга зомбулукка же эксплуатацияга дуушар болгон учурда (мисалы, балдарга эл аралык жардам линиясы) кабарлоого же жардам суроого мүмкүнчүлүк берген улуттук колдоо кызматтарын өнүктүрүүгө көмөктөшүү.

Балдарды, ата-энелерди жана педагогдорду балдардын коопсуздугунун эрежелерине жана алардын МКТны жоопкерчилик менен колдонуусуна үйрөтүү

Тармак техникалык чараларды билим деңгээлин жогорулатууга жана мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө багытталган иш-чаралар менен толуктай алат:

Жеткиликтүү контентти жана тиешелүү ата-эненин көзөмөлүн же үй-бүлөлүк коопсуздук жөндөөлөрүн так сүрөттөп берүү. Колдонулган тил жана терминология бардык колдонуучуларга, анын ичинде балдарга, ата-энелерге жана камкорчуларга жеткиликтүү, визуалдык, түшүнүктүү жана мазмундуу болушу керек, айрыкча жоболор жана шарттар, контентти же кызматты пайдалануунун наркы, купуялык саясаты жана кайтарым байланыш механизмдери.

Кардарларды интернетти колдонуудан күмөн санаганда эмне кылуу керектигин үйрөтүү, анын ичинде спам, маалымат уурдоо жана бейбаштык жана груминг сыяктуу орунсуз байланыштар жана кардарлар кандай иш-аракеттерди жасай алаарын жана алардын туура эмес колдонууга болгон күмөн саноолорун кантип айтуу керектигин сүрөттөө.

Механизмдерди орнотуу жана ата-энелерди балдардын жана жаштардын МКТга байланыштуу иш-аракеттерине кантип катышууга үйрөтүү, айрыкча жаш куракта, мисалы, ата-энелерге балдардын жана жаштардын купуялуулук жөндөөлөрүн текшерүү мүмкүнчүлүгүн берүү.

Мамлекеттик жана билим берүү органдары тарабынан балдарды жана жаштарды колдоо боюнча ата-энелик потенциалды калыптандыруу жана алар менен санариптик коомдун жооптуу жарандары жана МКТ колдонуучулары болуу зарылдыгы темасында маектешүү жүргүзүү жаатында кызматташуу.

Балдарды, ата-энелерди жана педагогдорду балдардын коопсуздугунун эрежелерине жана алардын МКТны жоопкерчилик менен колдонуусуна үйрөтүү

(уландысы)

Жергиликтүү контекстке ылайык, балдардын жана жаштардын МКТны колдонуу сапатын жогорулатууга жана аларда МКТ кызматтарын колдонууда коопсуз жана жоопкерчиликтүү иш алып барууга мүмкүндүк берүүчү критикалык ой жүгүртүүнү өнүктүрүүгө багытталган мектепте жана үйдө колдонуу үчүн материалдарды берүү.

Кардарларды онлайн чөйрөдө үй-бүлөлүк коопсуздук боюнча көрсөтмөлөрдү жайылтуу, ата-энелерди жана камкорчуларды кубаттоо аркылуу колдоо:

балдар жана жаштар колдонгон өнүмдөр жана кызматтар менен таанышуу;

балдардын жана жаштардын дени сак жана тең салмактуу жашоо образына кам көрүү менен электрондук түзүлүштөрдү орточо колдонууну камсыз кылуу;

балдардын жана жаштардын жүрүм-турумуна көңүл буруп, киберкордуктоо же аларга карата куугунтукту көрсөтө турган өзгөрүүлөрдү өз убагында аныктоо.

Ата-энелерге балдар жана жаштар МКТ кызматтарын кантип колдонорун, зыяндуу контентке жана жүрүм-турумга байланыштуу маселелерди кантип жөнгө салуу керектигин, балдарды жана жаштарды жоопкерчиликтүү колдонууга кантип багыттоо боюнча керектүү маалыматтарды берүү.

Бул милдетти инструменттерди колдонуу жана онлайн чөйрөдө коопсуздук боюнча окуу программаларын жана ата-энелер үчүн билим берүү материалдарын иштеп чыгуу боюнча мектеп бөлүмдөрү менен өз ара аракеттенүү аркылуу жеңилдетсе болот.

Балдарды коргоо жана окутуу үчүн технологиялык жетишкендиктерди колдонуу

Тексттерди, сүрөттөрдү, сүйлөшүүлөрдү жана контексти тааныган купуялуулукту сактоо үчүн ЖИ каражаттары интернеттеги зыяндуу кырдаалдарды жана коркунучтарды аныктоого жана чара көрүүгө жөндөмдүү.

Акылдуу түзүлүш чөйрөсүндө аткарылганда, бул жаштардын маалыматтарын жана купуялыгын коргоп, аларга колдоо көрсөтөт.

Ата-энелерди жана балдарды окутуу жана онлайн дүйнөсүнүн тобокелдиктерин жана мүмкүнчүлүктөрүн аларга жеткирүү боюнча мамлекеттик кызматтар жана улуттук маалымат каражаттары сунуш кылган программалар (чыныгы дүйнөдө жана онлайн чөйрөдө) аркылуу маанилүү ролду ойной алат.

Жарандык коомдун катышуусун күчөтүү каражаты катары санариптик технологияларды жайылтууга көмөктөшүү

Тармак балдарды жана жаштарды шыктандырып, аларга ылайыктуу мүмкүнчүлүктөрдү берип, алардын жарамдуулугун сактап, төмөнкү аракеттерди жасай алат:

Кызматты чыгармачылык максатта колдонуу сыяктуу туура жана жоопкерчиликтүү жүрүм-туруму менен балдар ала турган артыкчылыктарды баса белгилеп, кызмат жөнүндө маалымат берүү.

Бардык колдонуучулар, анын ичинде балдар жана жаштар үчүн өз пикирин эркин билдирүүнү, ошондой эле ушул саясаттарга ылайык документтерди коргогон саясатты жана жол-жоболорду ырааттуу ишке ашырууну камсыз кылган жазуу жүзүндөгү жол-жоболорду иштеп чыгуу.

Мыйзамдуу жана ылайыктуу иштелип чыккан контентду ашыкча бөгөттөөдөн алыс болуу.

Балдардын жана жаштардын маалыматка жетүүсүн чектөө үчүн сурамдарды жана чыпкалоо куралдарын туура эмес колдонууга жол бербөө үчүн, бөгөттөлгөн контентдун ачыктыгын камсыз кылуу жана колдонуучуларга кокус блокировка жөнүндө кабарлоо тартибин орнотуу.

Мындай тартип бардык керектөөчүлөр, анын ичинде сайттардын администраторлору үчүн жеткиликтүү болушу керек. Бардык кайтарым байланыш процедуралары тейлөөнүн так, жооптуу жана таанылган шарттарын камсыз кылууга тийиш.

Балдардын жана жаштардын өз пикирин билдирүү укугун ишке ашырууга көмөктөшүүчү онлайн платформаларды иштеп чыгуу, алардын коомдук турмушка катышуусун жеңилдетүү жана кызматташтыкты, ишкердикти жана жарандык катышууну колдоо.

Окууга, жаратууга, ойлонууга жана көйгөйлөрдү чечүүгө үндөгөн балдар жана жаштар үчүн билим берүүчү контентти иштеп чыгуу.

Санариптик сабаттуулукту жогорулатуу, МКТ ресурстарын пайдаланууга жана санариптик дүйнөгө толук коопсуз катышууга көмөктөшүү үчүн балдарда жана жаштарда, айрыкча айылдык жана тейленбеген аймактардагы балдарда МКТ потенциалын түзүү жана көндүмдөрүн өнүктүрүү.

Жарандык коомдун катышуусун күчөтүү каражаты катары санариптик технологияларды жайылтууга көмөктөшүү

(уландысы)

МКТга, платформаларга жана түзүлүштөргө, анын ичинде алардын негизинде жаткан инфраструктурага универсалдуу жана тең укуктуу жеткиликтүүлүктү кеңейтүү чөйрөсүндө улуттук жана жергиликтүү артыкчылыктар маселелери боюнча жергиликтүү жарандык коом жана мамлекеттик органдар менен кызматташуу.

Кардарларды, анын ичинде ата-энелерди, камкорчуларды, балдарды жана жаштарды сунушталган кызматтар жөнүндө кабардар кылуу, алар менен иштөө, мисалы:

- контенттин түрү жана тиешелүү ата-энелик көзөмөл куралдары;
- зордук-зомбулук, кыянаттык менен пайдалануу жана орунсуз же мыйзамсыз контент пайда болгон учурларда кайтарым байланыш механизмдери;
- билдирүүнү көзөмөлдөө кийинки процедуралары;
- курактык чектөөлөр менен кызмат түрлөрү;
- компаниянын "өз" интерактивдүү кызматтарын коопсуз жана жоопкерчиликтүү пайдалануу.

Коопсуз жана жоопкерчиликтүү санариптик жарандыкка байланыштуу кеңири пландагы маселелерди чечүү, мисалы, онлайн чөйрөдө кадыр-барк жана санариптик география, зыяндуу контент жана груминг.

Компаниянын кайрылууларын жана жөнөтүүлөрүн иштеп чыгууда жана максаттуу аудиторияга жетүүдө жардам бере ала турган жергиликтүү деңгээлдеги эксперттер, атап айтканда НГО, кайрымдуулук уюмдары жана билим берүү топтору менен өнөктөштүк мамилелерди карап чыгуу.

Эгерде компания буга чейин балдар же мектептер менен иштесе, мисалы корпоративдик социалдык жоопкерчилик программалары аркылуу, мындай иш-аракеттерди балдарга жана жаштарга, ошондой эле педагогдорго окутуу COP ыкмаларын камтыйт.

Изилдөө инвестициялары

Балдар жана жаштар колдонгон кызматтарга онлайн коргоо системаларын интеграциялоо үчүн санариптик технологияларды, технологиянын балдарга тийгизген таасирин, балдарды коргоону жана балдардын укуктарын далилдүү изилдөөгө жана терең талдоого инвестиция салуу.

МКТ компанияларынын типологиясы

ЭЭУ бул Жетектөөчү көрсөтмөлөрү жалпысынан МКТ тармагы үчүн арналгандыктан, МКТ компаниялары сунуш кылган кызмат көрсөтүүлөр, алардын ишин жүзөгө ашыруу ыкмалары, алар иштеп жаткан жөнгө салуучу схемалар жана сунуштун көлөмү жана масштабы бир кыйла айырмаланарын моюнга алуу маанилүү.

Өнүмдөрү жана кызматтары түздөн-түз же кыйыр түрдө балдарга багытталган бардык технологиялык компаниялар жогоруда айтылган жалпы принциптерден пайда алып, аларды конкреттүү иш чөйрөсүнө ылайыкташтырышат.

Негизги идея - МКТ тармагын колдоо жана багыттоо, балдарды онлайн чөйрөдө зыян келтирүү коркунучунан коргоону жакшыртуу үчүн туура чараларды көрүү, ошол эле учурда аларга интернет дүйнөсүн эң ылайыктуу жолдор менен багыттоо үкүктарын жана мүмкүнчүлүктөрүн берүү.

Төмөндөгү типология кээ бир максаттуу аудиторияны жана алардын кийинки бөлүмдө жайгаштырылган текшерүү тизмелери менен кандай байланышы бар экенин жакшыраак түшүнүүгө жардам берет. Бул тизмеси толук эмес, категорияларынын айрым гана конкреттүү мисалдар бар экенин белгилей кетүү керек:

- интернет кызматын көрсөтүүчүлөр, анын ичинде туруктуу жер үстүндөгү кең тилкелүү тармак кызматтары же мобилдик байланыш операторлорунун уюлдук тармактары боюнча маалымат кызматтары: эреже катары, мындай кызматтар абоненттик келишимдер боюнча салыштырмалуу узак мөөнөттүү негизде сунушталат, алар ошондой эле акысыз же акы төлөнүүчү коомдук Wi-Fi кызматтарын көрсөткөн компанияларга жайылышы мүмкүн;
- социалдык кабарлашуу жана онлайн оюн тармак/платформалары;
- аппараттык жана программалык камсыздоону өндүрүүчүлөр, мисалы, уюлдук телефондорду, оюн консолун, үн жардамчылары бар түзүлүшдөрдү, нерселердин интернетти орнотулган балдар оюнчуктарын жана акылдуу интернет туташуусун камтыган көчмө түзүлүшдөрдү жеткирүүчүлөр.
- санариптик каражаттарды берүүчү компаниялар (контентти түзүү же жайгаштыруу, мүмкүнчүлүк берүү);
- маалымат агымынын кызматтарын көрсөтүүчү компаниялар, анын ичинде түз агым;
- санариптик файлдарды сактоо кызматтарын сунуш кылган компаниялар, булут кызмат көрсөтүүчүлөрү.

5 Айрым функциялар боюнча текшерүү тизмелери

Бул бөлүмдө, тармак үчүн буга чейин жалпы текшерүү тизмеси белгилүү бир функциялары бар кызмат көрсөтүүчү компаниялар үчүн онлайн чөйрөдө баланын укуктарын урматтоо жана колдоо боюнча сунуштар менен толукталган.

Айрым функциялар боюнча төмөнкү контролдук тизмелерде 1-таблицада көрсөтүлгөн жалпы принциптерди жана ыкмаларды толуктоочу каражаттар аныкталган, аларды ар кандай кызмат көрсөтүүлөргө байланыштыруу. Ошондуктан, алар 1-таблицада келтирилген аракеттерге кошумча катары каралышы керек. Бул жерде көрсөтүлгөн функциялар бири-бирине дал келип, бир эле компанияга бир нече тизме колдонулушу мүмкүн.

Төмөнкү функциялар тизмеси 1-таблицанын жалпы көрсөтмөлөрү менен бирдей негизги багыттар боюнча уюштурулган. Функциялар боюнча контролдук тизмелердин ар бири негизги авторлоштор менен кызматташтыкта иштелип чыккан, буга байланыштуу таблицаларда анча-мынча гана вариациялар белгиленет.

5.1 А функциясы: байланыш түзүү, маалыматтарды сактоо жана жайгаштыруу кызматтарын көрсөтүү

Интернетке кирүү балдардын укуктарын ишке ашыруунун негизи болуп саналат жана туташуу мүмкүнчүлүгү бала үчүн бүткүл дүйнө ачык болот.

Туташуу, сактоо жана маалыматтарды жайгаштыруу провайдерлери балдар жана жаштар үчүн сунуштарынын бир бөлүгү катары чоң коопсуздук жана купуялык мүмкүнчүлүктөрүнө ээ.

Бул категориядагы кызматтар мобилдик операторлорду, интернет провайдерлерин, маалыматтарды сактоо тутумдарын жана маалыматтарды жайгаштыруу кызматтарын жана башкаларды камтыйт.

Мобилдик байланыш операторлору интернетке кирүү мүмкүнчүлүгүн жана мобилдик маалымат технологиялары менен байланышкан бир катар кызматтарды көрсөтүшөт. Көптөгөн операторлор башкармалыктын COP кодекстерин бекитип, өз милдеттенмелерин аткарууну колдоо үчүн бир катар инструменттерди жана маалыматтык ресурстарды сунушташат.

Көпчүлүк интернет провайдерлери бир эле учурда интернетке кирүү жана интернеттен чыгуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылган ортомчу катары иштешет жана репозиторий башкы түйүн кызматын, ошондой эле кэш жана маалыматтарды сактоо кызматтарын көрсөтүшөт. Натыйжада, алар онлайн чөйрөдө балдарды коргоо жагынан негизги жоопкерчиликке ээ.

Коомдук жайларда Интернетке кирүү

Барган сайын муниципалдык кызматтар, чекене ишканалар, транспорттук компаниялар, чынжырлуу мейманканалар жана башка коммерциялык ишканалар жана уюмдар зымсыз Wi-Fi хотспоттору аркылуу интернетке кирүүгө мүмкүнчүлүк берип жатышат.

Мындай мүмкүнчүлүк, адатта, акысыз же анча-мынча акы менен, кээде каттоонун минималдуу талаптары менен берилет жана коомдук уюмдар же компаниялар тарабынан кардарларды өз жайларына тартуу же көп адамдарды өз кызматтарын колдонууга ынандыруу үчүн колдонулат.

Wi-Fi көмөк көрсөтүү – бул белгилүү бир аймакта интернеттин жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуунун натыйжалуу жолу. Бирок, балдар көп барган коомдук жайларда белгилүү бир чараларды көрүү керек.

Колдонуучулар Wi-Fi сигналдары жеке маалыматтарын тобокелге салып, бардык адамдар үчүн ачык болушу мүмкүн экенин эстен чыгарбашы керек.

Ошентип, Wi-Fi кызмат көрсөтүүчүлөрү дайыма эле алар берген интернет байланышын колдоо же колдонууну көзөмөлдөө мүмкүнчүлүгүнө ээ боло бербейт жана колдонуучулар өздөрү Wi-Fi коомдук түйүндөрү аркылуу маанилүү маалыматты бөлүшпөө үчүн чара көрүшү керек.

Коомдук жайларда кызмат көрсөтүүчүлөр балдарды жана жаштарды коргоонун кошумча чараларын караштырышы мүмкүн, атап айтканда:

- жалпыга маалымдоо каражаттарына CSAMга кирүүгө бөгөт коюу аракеттеринен тышкары, жеткиликтүү маалыматка ылайык, кеңири аудиторияга ылайыксыз контентду камтыган веб-даректерге кирүүгө бөгөт коюу максатында активдүү чараларды көрүү;
- тейлөө шарттарына жана шарттарына балдар катышкан чөйрөдө орунсуз болушу мүмкүн болгон материалдарды алуу же көрсөтүү үчүн Wi-Fi кызматын колдонууга тыюу салган пункттарды кошуңуз. Жоболор жана шарттар ошондой эле мындай эрежелерди бузуунун кесепеттерин жоюу боюнча иш-аракеттердин так механизмдерин аныктоого тийиш;
- жеке маалыматтарды манипуляциялоого же жоготууга алып келиши мүмкүн болгон бурмалоодон коргоо боюнча бардык чараларды көрүү;
- кабыл алынгыс материалдарга карата эрежелердин таасирин күчөтүү үчүн Wi-Fi системада чыпкаларды орнотуу;
- балдардын жана жаштардын интернеттеги контентга кирүүсүнө байланыштуу ата-эненин көзөмөлүнүн кошумча куралдарын белгилөө жана сунуштоо үчүн жол-жоболорду жана программаларды иштеп чыгуу.

Мыкты тажрыйба: мисалы, Европа Бирлигине мүчө өлкөлөрдүн көпчүлүгүндө телекоммуникацияны жөнгө салуу тутуму тармактарга кирүү өзүнчө SIM-картасы же башка идентификация куралдары аркылуу аныкталууга тийиш.

2-таблицада баланын онлайн чөйрөдө корголушун жана катышуусун жогорулатууга багытталган иш-чараларга байланыштуу байланыштарды түзүү, маалыматтарды сактоо жана жайгаштыруу боюнча кызмат көрсөтүүчүлөр үчүн көрсөтмөлөр берилген.

2-таблица: А функциясы үчүн COP контролдук тизмеси: байланыштарды түзүү, маалыматтарды сактоо жана жайгаштыруу кызматтарын көрсөтүү

Бардык тиешелүү корпоративдик саясаттарга жана башкаруу процесстерине баланын укуктары жөнүндө жоболорду киргизүү	<p>Байланыш, сактоо жана маалыматтарды жайгаштыруу кызматтарын көрсөтүүчүлөр MKTнын балдардын жана жаштардын укуктарына тийгизген терс таасирин аныктап, алдын алып жана алсыратып, балдардын жана жаштардын укуктарын ишке ашырууга көмөктөшүү мүмкүнчүлүктөрүн аныктай алышат.</p> <hr/> <p>Жалпы көрсөтмөлөрдү 1-таблицадан караңыз.</p>
CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу	<p>Мамлекеттик жана укук коргоо органдары, жарандык коомдун өкүлдөрү жана ишеним телефондору менен бирдикте байланыш, маалыматтарды сактоо жана жайгаштыруу кызматтарын көрсөтүүчүлөр төмөнкү иш-аракеттерди жасоо менен CSAMга каршы күрөштө маанилүү роль ойной алышат:</p> <hr/> <p>CSAM келип чыккан маселелерди натыйжалуу чечүү максатында мамлекеттик жана укук коргоо органдары, жарандык коомдун өкүлдөрү жана ишеним телефондору менен кызматташуу жана алардын пайда болгон фактыларын тиешелүү органдарга билдирүү.</p> <p>Эгерде укук коргоо органдары менен тынымсыз байланыштын өз ара мамилелери Али жолго коюла элек болсо, алар менен тиешелүү процесстерди биргелешип иштеп чыгууга багытталган иштерди жүргүзүү.</p> <p>Маалыматтарды туташтыруу, сактоо жана жайгаштыруу провайдерлери укук коргоо органдары үчүн MKT боюнча тренингдерди өткөрө алышат.</p> <p>Эгерде компания рынокто анча өнүкпөгөн регулятивдик жана укук коргоо органдарынын көзөмөлү менен иштесе, анда ал өзүнүн маалыматын эл аралык интернет ишеним телефондорунун ассоциациясына (INHOPE), багыттай алат, ал аркылуу билдирүүлөрдү каалаган эл аралык ишеним телефонуна өткөрүп берүүгө болот.</p> <hr/> <p>Колдонуучулардын мурунтан эле орнотулган CSAM кирүүсүн эл аралык таанылган URL кара тизмелерди же тиешелүү органдар тарабынан түзүлгөн веб-сайттарды (мисалы, улуттук укук коргоо органдары же ишеним телефондору, Cybertip Canada, Интерпол, IWF) карап көрүү.</p>

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

(уландысы)

Эскертүү, өчүрүү жана кабарлоо процесстерин иштеп чыгуу жана кыянаттык менен пайдалануу жөнүндө билдирүүлөрдү ушул процесстерге байланыштыруу, жооп берүү процедуралары жана контентду өчүрүү убактысы боюнча ачык келишимге ылайык.

Мисалы, ЮНИСЕФ жана GSM Ассоциациясынын кабарлоо жана өчүрүү саясаты жана ыкмалары боюнча колдонмосу.

Аны колдонуу боюнча так көрсөтмөлөр менен кайтарым байланыш механизмин орнотуңуз, мисалы, билдирилиши керек болгон мыйзамсыз контент жана жүрүм-турум боюнча көрсөтмөлөрдү берүү жана интернетте андан ары жайылып кетпеши үчүн билдирүүгө кандай материалдарды тиркебөө керектигин тактоо.

Далилдерди чогултуу сыяктуу иш-аракеттерди жүзөгө ашыруу аркылуу кылмыш ишин тергөөдө укук коргоо органдарына колдоо көрсөтүү.

Техникалык тейлөө жоболорунда жана шарттарында CSAM сактоо/ алмашуу же жайылтуу үчүн кызматтарды колдонууга тыюу салуу. Мындай жоболордо CSAM абсолюттук ылайыксыздык так аныкталгандыгын камсыз кылуу.

Тейлөө жоболорунда жана шарттарында CSAM табылган же билдирилген учурда компания тергөө иштерин жүргүзүүдө укук коргоо органдары менен толук кызматташарын так көрсөтүү.

Азыркы учурда, улуттук денгээлде CSAM онлайн жооп эки чечим бар: телефондору жана байланыш порталдары. Бардык иштеп жаткан ишеним телефондорунун жана порталдарынын толук тизмеси, INHOPE сайтынан тапса болот.

Ишеним телефондору: улуттук ишеним телефону жок болсо, аны уюштуруу мүмкүнчүлүгүн карап көрүңүз. Варианттар жөнүндө бардык маалыматты INHOPE жана INHOPE фонду менен кызматташууну кошо алганда, INHOPE ишеним телефондору боюнча GSM ассоциациясынын практикалык колдонмосунан таба аласыз.

Ошондой эле INHOPE GSM ассоциациясынын колдонмосунун интерактивдүү версиясы бар, анда кардарларды тейлөө кызматкерлери үчүн ички процесстерди кантип иштеп чыгуу керектиги боюнча көрсөтмөлөр берилет.

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

(уландысы)

Билдирүү порталдары: IWF өзүнүн ишеним телефондору жок өлкөлөрдөгү жана мамлекеттердеги интернет колдонуучуларга балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу сүрөттөр жана видеолор жөнүндө кабарлоого мүмкүнчүлүк берген чечимди сунуштайт, IWF адистештирилген онлайн порталынын баракчасы аркылуу.

Кызматтары контентдун белгилүү бир түрүн жайгаштырууну камтыган байланыш, сактоо жана жайгаштыруу провайдерлери (бул көпчүлүккө тиешеси жок) кабарлоо жана өчүрүү процесстерин кабыл алышы керек.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу санариптик чөйрөнү түзүү

Байланыш, сактоо жана маалыматтарды жайгаштыруу провайдерлери төмөнкү кадамдарды жасоо менен ар кандай курактагы балдар үчүн коопсуз, кызыктуу санариптик чөйрөнү түзүүгө жардам бере алышат:

Маалыматтарды сактоо/жайгаштыруу кызматын көрсөтүүчүлөр сайттын бардык беттеринде жана тиешелүү кызматтардын алкагында кайтарым байланыш функциясын камсыз кылуу мүмкүнчүлүгүн караштырып, кыянаттык менен пайдалануу же башка эрежелерди жана шарттарды бузуу жөнүндө билдирүүлөрдү тез арада иштеп чыгуу боюнча документтик так процесстерди иштеп чыгышы жана тариздеши керек.

Байланыш кызматын көрсөтүүчүлөр атайын сатуучулар тарабынан түзүлгөн, сунушталган кызматтарга дал келген жана колдонуучуларга ыңгайлуу болгон, ошондой эле компаниянын тармактары аркылуу интернетке кирүүгө бөгөт коюу же чыпкалоо мүмкүнчүлүгүн сунуш кылган техникалык көзөмөлдү жана иштеп жаткан түзүлүшдөрдүн белгилерин сунушташы керек

Эгерде компания бойго жеткен колдонуучуларга (мисалы, оюндардын айрым түрлөрү, лотереялар) мыйзамдуу же алгылыктуу болгон контентду же кызматтарды (анын ичинде компаниянын өзүнүн же үчүнчү жактын кызматтарын) сунуштаса, жашты текшерүүнүн алгылыктуу механизмдерин орнотуу.

Балдарды, ата-энелерди жана педагогдорду балдардын коопсуздугунун эрежелерине жана алардын МКТны жоопкерчилик менен колдонуусуна үйрөтүү

Байланыш, сактоо жана жайгаштыруу провайдерлери балдарды жана алардын ата-энелерин же камкорчуларын колдоо максатында колдонуучуларга түшүнүктүү тил менен жазылган жамааттын көрсөтмөлөрүндө алардын жоболорунун жана шарттарынын негизги пункттарын кайталашы керек.

Кызматтын чегинде, контент жүктөлгөн жерде, кандай контент түрлөрү ылайыксыз деп табылышы мүмкүн экендиги жөнүндө эскертүүлөрдү жайгаштырыңыз.

Балдарды жана жаштарды интернетти коопсуз пайдалануу боюнча маалымат менен камсыз кылуу. Мисалы, төмөнкү формулалардан пайдаланып, негизги маалыматты жайылтууга чыгармачыл мамиле жасаңыз:

"Эч качан байланыш маалыматын, анын ичинде жайгашкан жериңиздин чоо-жайын жана телефон номериңизди өзүңүз тааныбаган адамдарга бербейиз".

"Эч качан чоңдор менен кеңешпей туруп, Интернетте таанышкан адамыңыз менен жолугушууга макул болбоңуз. Ишенген досуңа кайда бара жатканыңды сөзсүз айт".

"Коркуткан, адепсиз билдирүүлөргө жооп бербей, бирок далилдерди сакта – мындай билдирүүлөрдү өчүрбө".

"Эгер сиз тынчсызданып жатсаңыз же бир нерседен же бирөөдөн уялып жатсаңыз, бул тууралуу чоңдорго же ишенген досуңузга айтыңыз".

"Эч качан эч кимге каттоо эсебиңиздин сырсызун же колдонуучу атыңызды айтпаңыз! Интернеттеги башка адамдар сизди жеке маалыматыңыз менен бөлүшүүгө ынандыруу үчүн алдап кетиши мүмкүн экенин билиңиз".

Провайдерлер балдарды интернетти коопсуз пайдалануу жана башка өз ара байланышкан маселелер боюнча окутуу жана колдоо үчүн керектүү ресурстарга ээ уюмдар менен күчтөрдү бириктире алышат.

Мисалдар үчүн Эл аралык балдарга жардам берүү линиясынын жана балдарга жардам көрсөтүү боюнча ишеним телефондору жана көчмө байланыш операторлору үчүн GSM Ассоциациянын практикалык колдонмосун караңыз: балдардын укуктарын коргоо үчүн биргелешкен иш.

Жарандык коомдун катышуусун күчөтүү каражаты катары санариптик технологияларды жайылтууга көмөктөшүү

Жалпы көрсөтмөлөрдү 1-таблицадан караңыз.

5.2 В функциясы: тандалган санариптик контентти сунуштоо

Интернет ар кандай контент жана иш-аракеттерди сунуштайт, алардын көпчүлүгү балдарга жана жаштарга арналган. Атайын тандалган контентду камсыз кылган компаниялар балдарга жана жаштарга сунуштарынын алкагында коопсуздук жана купуялуулук боюнча чоң мүмкүнчүлүктөргө ээ.

Бул категорияга өз контентти түзгөн компаниялар дагы, санариптик контентга мүмкүнчүлүк берген компаниялар дагы кирет. Аны жаңылыктар жана мультимедиялык агым кызматтары, улуттук жана коомдук телерадиоберүү уюмдары жана оюн тармактарынын өкүлдөрү жана башкалар түзөт.

3-таблицада баланын онлайн чөйрөдө корголушун жана катышуусун жогорулатууга багытталган саясат жана иш-аракеттер боюнча атайын тандалган контент сунуш кылган компаниялар үчүн көрсөтмөлөр берилген.

3-таблица: В функциясы үчүн COP боюнча текшерүү тизмеси: тандалган санариптик контентке сунуш

<p>Бардык тиешелүү корпоративдик саясаттарга жана башкаруу процесстерине баланын укуктары жөнүндө жоболорду киргизүү</p>	<p>Атайын тандалган контентду сунуш кылган компаниялар МКТнын балдардын жана жаштардын укуктарына тийгизген терс таасирин аныктап, алдын алат жана алсыратат, ошондой эле төмөнкү иш-аракеттерди жасоо менен балдардын жана жаштардын укуктарын ишке ашырууга көмөктөшүү мүмкүнчүлүктөрүн аныктай алат:</p> <hr/> <p>Программаларга, тасмаларга, оюндарга, жаңылыктарга жана башкаларга катышкан 18 жашка чейинки жаштардын физикалык жана эмоционалдык жыргалчылыгын жана кадыр-баркын эске алуу менен онлайн контентду толуктаган балдардын жана жаштардын жыргалчылыгын сактоочу саясатты иштеп чыгуу.</p>
<p>CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу</p>	<p>Мамлекеттик жана укук коргоо органдары, жарандык коомдун өкүлдөрү жана ишеним телефондору менен биргеликте атайын тандалган контентти сунуш кылган компаниялар төмөнкү иш-аракеттерди жасоо менен CSAM менен күрөшүүдө маанилүү ролду ойной алышат.</p> <p>Мисалы, колдонуучулар өз контентин жүктөй ала турган "комментарий" же "сын-пикир" функциялары аркылуу берилүүчү CSAM учурларында кызматкерлер мындай материалдарды тиешелүү органдарга жеткирүү үчүн жооптуу аткаруучу жетекчиликке кайрылышы керек. Мындан тышкары, төмөнкүлөр зарыл:</p>

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

(уландысы)

- улуттук укук коргоо органдарына токтоосуз кабарлоо;
- жетекчиликке кабарлоо жана мындай материалдар жөнүндө балдарды коргоо саясаты боюнча менеджерге кабарлоо;
- окуянын чоо-жайын көрсөтүү жана кеңеш сурап телефон же электрондук почта аркылуу ички тергөө кызматына кайрылыңыз;
- тиешелүү органдын сунуштарын күтүңүз материалды алып салуудан, аны жалпыга ачык чөйрөдө сактоодон же жөнөтүүдөн мурун.

Эгерде материал аныкталса, анда ал түздөн-түз интернет коопсуздугу боюнча адистешкен жана ишеним телефондорунун кайтарымы байланыш тутумун тейлеген уюмга билдирилиши керек, ал жерде коомдук уюмдардын мүчөлөрү жана маалыматтык технологиялар боюнча адистер мыйзамсыз онлайн контенттин өзгөчө түрлөрү жөнүндө отчет бере алышат.

Ошентип, мисалы, BBC компания балдарды коргоо жана коргоо саясатынын негизинде онлайн чөйрөдө балдар жана жаштар менен өз ара аракеттенүү боюнча редактордук Жетектөөчү көрсөтмөлөрдү чыгарды.

Компания ошондой эле субподрядчиктерге жана тышкы провайдерлерге жайылтылган интернетте балдар жана жаштар менен иштөөнүн контролдук тизмелерин жана жүрүм-турум кодекстерин иштеп чыкты. Бириккен Королдуктун балдарды коргоо Ofcom саясатында онлайн чөйрөдө, мобилдик түзүлүштөр жана оюн консолу маселелери өзүнчө каралат.

CSAM жарыялоого же мыйзамсыз жүрүм-турумга байланыштуу учурларда ишти тез жана ишенимдүү өткөрүп берүү стратегиясын ишке ашыруу. Ушуга байланыштуу:

- колдонуучуларга онлайн коомчулугунда кандайдыр бир эрежелерди бузуу жөнүндө контент өндүрүүчүгө эскертүүнүн жөнөкөй жана жеткиликтүү жолун сунуштоо;
- эрежелерди бузган контентду алып салыңыз;
- колдонуучуларга онлайн коомчулугунда кандайдыр бир эрежелерди бузуу жөнүндө контент өндүрүүчүгө эскертүүнүн жөнөкөй жана жеткиликтүү жолун сунуштоо;
- эрежелерди бузган контентти алып салуу;

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

(уландысы)

Социалдык тармактын сайтына жаш курагын эске алуу менен атайын тандалган контентти түшүрүүдөн мурун сайттын шарттары жана шарттары менен таанышуу зарыл. Ар кандай социалдык тармак сайттарындагы минималдуу жаш курагы боюнча талаптарга көңүл буруу.

Ар бир онлайн мейкиндиктин иштөө шарттары жана шарттары, башка нерселерден тышкары, ушул сыяктуу эрежелердин бузулгандыгы жөнүндө билдирүүнүн так механизмдерин камтышы керек.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрө түзүү

Атайын тандалган контентти сунуш кылган компаниялар төмөнкү кадамдарды жасоо менен бардык курактагы балдар жана жаштар үчүн коопсуз, кызыктуу санариптик чөйрөнү түзүүгө жардам бере алышат:

Алгылыктуу улуттук жана эл аралык стандарттардын негизинде жана ага барабар маалымат каражаттарында колдонулган мамилелерге ылайык контентти классификациялоону/ курактык баалоо системаларын иштеп чыгуу планында тармактын башка өкүлдөрү менен иштөө.

Мүмкүн болушунча, контенттин классификациясы ар кандай медиа платформаларында ырааттуу болушу керек, мисалы, кинотеатрда жана смартфондо кино жөнүндө жарнамалык ролик бир класска кириши керек.

Ишенимдүү жаш текшерүү системалары менен толукталып, иштелип чыккан коопсуздуктун негизинде балдар жана жаштар үчүн балдарга ылайыктуу жана жаш курагына ылайыктуу өнүмдөрдү иштеп чыгуу.

Ата-энелерге жана башка адамдарга балдардын жана жаштардын контент жаш курагына ылайыктуулугу жөнүндө чечим кабыл алууга жардам берүү, контентти баалоо тутумдары менен шайкеш келүү үчүн бардык маалымат каражаттарында тиркемелерди жана кызматтарды түзүү.

Балдардын жана жаштардын белгилүү бир жашка ылайыксыз контентке, сайттарга же интерактивдүү кызматтарга кирүүсүнө жол бербөө үчүн куракты тастыктоонун тиешелүү ыкмаларын колдонуу.

Колдонулган контенттин мүнөзү жана жаш классификациясы боюнча көрсөтмөлөрдү жана эскертүүлөрдү берүү.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрө түзүү

(уландысы)

Аудиовизуалдык жана мультимедиялык кызматтарды сунуш кылган Компания балдар үчүн зыяндуу болушу мүмкүн болгон контентке кирүүнү каалаган колдонуучулар үчүн өзүнүн жеке идентификациялык номер системасын орното алат.

Өнүмдөргө жана кызматтарга баа түзүүдө жана колдонуучулар-дын маалыматын чогултууда ачык-айкындуулукту камсыз кылуу.

Маалыматтарды чогултуу саясатынын балдардын жана жаштардын жеке жашоосуна тиешелүү колдонуудагы мыйзамдарга ылайык келишин камсыз кылуу, анын ичинде коммерциялык ишканалар тарабынан баладан же ал жөнүндө маалыматтарды чогултуу үчүн ата-энелердин макулдугун алуу зарылдыгын кароо.

Жарнамалык жана коммерциялык мүнөздөгү билдирүүлөрдү так таанууну камсыз кылуу.

Интернетте жайгаштырылган контентти көзөмөлдөө жана аны колдонуучулардын ар кандай топторуна ылайыкташтыруу, мисалы, балдар жана жаштар үчүн онлайн жарнамасынын алгылыктуу эрежелерин орнотуу.

Эгерде сунушталган контент интерактивдүү элементтерди камтыса, мисалы, комментарий берүү, онлайн форумдар, социалдык тармактар, оюн аянтчалары, чат же билдирүү такталары, тейлөө шарттарына жана колдонуучуларга түшүнүктүү тилде түзүлгөн "ички эрежелердин" так топтомун камтыйт.

Онлайн кызматын баштоодон мурун, катышуунун каалаган деңгээли жөнүндө чечим кабыл алуу. Балдарга багытталган кызматтар жаш аудиторияга ылайыктуу контентти гана көрсөтүшү керек. Күмөн саноо учурунда, балдарды коргоо боюнча улуттук органдардан кеңеш суроого болот.

Контентти так жана фактыларга негизделген белгилөө менен камсыз кылуу. Колдонуучулар контексттик баракчаларды айланып өтүп, үчүнчү жактардын сайттарынын шилтемелерине кирип, орунсуз контентке кабылышы мүмкүн экендигин үнүтпаш керек.

Балдарды, ата-энелерди жана педагогдорду балдардын коопсуздугунун эрежелерине жана алардын МКТны жоопкерчилик менен колдонуусуна үйрөтүү

Атайын тандалган санариптик контентти сунуш кылган компаниялар техникалык чараларды балдарга мүмкүнчүлүк берүүчү окутуу иш-чаралары менен толуктап, төмөнкү аракеттерди жасай алышат:

Кардарларга контент жөнүндө конкреттүү жана так маалымат берүү, анын түрүн, жаш курагын баалоо/чектөө, оройлук жана зордук-зомбулук эрежелерин, ата-эненин көзөмөл инструменттери, ошондой эле туура эмес пайдалануу жана орунсуз же мыйзамсыз контент жөнүндө кабарлоо жолдору жана мындай билдирүүлөрдү кароо тартиби.

Интерактивдүү дүйнөдө мындай маалымат ар бир программа боюнча контентти белгилөө түрүндө берилиши керек.

Чоңдордун, айрыкча ата-энелердин, камкорчулардын жана тарбиячылардын интернеттеги контентти балдардын жана жаштардын керектөөсүнө, аны сатып алууда контентти тандоодо жардам берүү жана жетектөө, ошондой эле белгилүү бир жүрүм-турум эрежелерин калыптандырууга үндөө.

Балдарга (ошондой эле ата-энелерге жана камкорчуларга) монитордун экранында өткөргөн убактысын башкарууну үйрөнүүгө жана алардын жыргалчылыгына зыян келтирбестен технологияны кантип колдонууну түшүнүүгө жардам берүү, анын ичинде качан токтоп, башка нерсеге өтүү керектигин билүү.

Балдарды жана жаштарды интернетте сергек жана жоопкерчиликтүү болууга үндөө үчүн түшүнүктүү жана жеткиликтүү тилде түзүлгөн колдонуу эрежелерин иштеп чыгуу.

Окуу программалары жана жардам борборлору сыяктуу жаш курагына ылайыктуу куралдарды түзүү. Мүмкүн болушунча онлайн же жеке профилактикалык программалар жана кеңеш берүүчү клиникалар менен кызматташуу.

Мисалы, балдарды жана жаштарды белгилүү бир технологияларга, мисалы, оюн ойноого, жеке мамилелерди түзүүдө кыйынчылыктарга дуушар болуу же ден-соолукка пайдалуу физикалык иш-аракеттерге катышуу коркунучу бар болсо, сайт жардам кызматынын же кеңеш берүү борборунун шилтемесин жайгаштырса болот.

Балдарды, ата-энелерди жана педагогдорду балдардын коопсуздугунун эрежелерине жана алардын МКТны жоопкерчиликтүү колдонуусуна үйрөтүү

(уландысы)

Бардык коопсуздук маалыматтары, анын ичинде сунуштарга шилтемелер, онлайн контенттин жетишерлик чоңүлүшү балдарга жана жаштарга багытталган учурда байкаларлык, оңой жеткиликтүү жана түшүнүктүү кылуу.

Ата-эненин башкаруу куралдарын сунуштоо, мисалы, белгилүү бир браузер аркылуу кирүүгө мүмкүн болгон контентти көзөмөлдөө үчүн "бөгөттөө" функциясы.

Балдар жөнүндө Интернетте жарыяланган маалымат алар үчүн эч кандай коркунуч түүдурбашы үчүн, ата-энелер менен кызматташуу зарыл. Атайын тандалган контенттин алкагында балдарды аныктоонун жолдору контекстке жараша ойлонулуп, шартталышы керек.

Балдар программаларга, тасмаларга, видеоматериалдарга ж.б. чыкканда алардын маалымдалган макулдугун алуу мүмкүнчүлүгүнө жараша жана алардын катышуудан баш тартуу укугун сыйлоо.

Жарандык коомдун катышуусун күчөтүү каражаты катары санариптик технологияларды жайылтууга көмөктөшүү

Атайын тандалган санариптик контентти сунуш кылган компаниялар балдарды жана жаштарды үндөп, алардын жарамдуулугун сактоо менен тиешелүү мүмкүнчүлүктөрдү бере алышат.

Балдарга жана жаштарга жардам берген жана курчап турган дүйнөнү мааниге толтурган жаш курагына жараша жогорку сапаттагы ойлондуруучу, билим берүүчү, шыктандыруучу жана кызыктуу контентти иштеп чыгуу жана/же тандоо.

Мындай контент өзүнүн жагымдуулугу жана пайдалуулугу, ишенимдүүлүгү жана коопсуздугунан тышкары, балдардын жана жаштардын физикалык, психикалык жана социалдык өнүгүүсүнө салым кошуп, көңүл ачуу жана билим алуу үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү берет.

Айрыкча, балдарга позитивдүү роль моделдерин куруп, курчап турган дүйнөнүн ар түрдүүлүгүн түшүнүүгө мүмкүнчүлүк берген контент сунушталат.

5.3 С функциясы: колдонуучу түзгөн контентти жайгаштыруу жана колдонуучулардын ортосунда байланыш түзүү

Онлайн чөйрөдө чоңдор үстөмдүк кылган учур болгон, бирок азыр негизги салым кошкондор балдар жана жаштар экени айкын болуп калды, алар көптөгөн платформалардан пайдаланып, колдонуучу жараткан контенттин чоң көлөмүн түзүп, бөлүшүшөт. Бул топ, башкалардын катарында, социалдык тармактардын, тиркемелердин жана веб-сайттардын чыгармачыл ишке ашырууга байланышкан кызматтарын камтыйт.

Колдонуучуларды бири-бири менен байланыштырган кызматтар үч категорияга бөлүнөт:

- билдирүүлөрдү алмашуу үчүн колдонулуучу тиркемелер (Facebook Messenger, Groupme, Line, Tinder, Telegram, Viber, WhatsApp);
- колдонуучулар жараткан мазмунга негизделген жана алардын мазмунун бөлүшүүгө жана өз тармактарынын ичинде жана сыртында байланышууга мүмкүнчүлүк берген социалдык тармактардын кызматтары (Instagram, Facebook, SnapChat, TikTok);
- түздөн-түз агым үчүн колдонулган тиркемелер (Periscope, BiGo Live, Facebook Live, Houseparty, YouTube Live, Twitch, GoLive).

Кызмат көрсөтүүчүлөр өз платформаларында катталуу үчүн минималдуу жашты сурашат, бирок анын сакталышын көзөмөлдөө кыйын, анткени жашты текшерүү билдирилген маалыматтарга таянат.

Жаңы колдонуучуларды бири-бири менен байланыштырган Кызматтардын көбү жайгашкан жерди бөлүшүү функцияларына мүмкүндүк берет, бул мындай кызматтарды колдонгон балдарды жана жаштарды реалдуу дүйнөнүн коркунучтарына көбүрөөк дуушар кылат.

Эң ири социалдык тармактардын бири кабыл алган эрежелерден турган 4-таблицада кызмат көрсөтүүчүлөр үчүн колдонуучу жараткан контентти жайгаштырууга жана жаңы колдонуучуларды туташтырууга байланыштуу көрсөтмөлөр берилген, алар баланын онлайн чөйрөдө корголушун жана катышуусун күчөтүү максатында кабыл ала турган саясат жана иш-аракеттер.

4-таблица: С функциясы үчүн COP менен текшерүү тизмеси: колдонуучулар тарабынан түзүлгөн контентти жайгаштыруу жана колдонуучулардын ортосунда байланыш түзүү.

<p>Бардык тиешелүү корпоративдик саясаттарга жана башкаруу процесстерине баланын укуктары жөнүндө жоболорду киргизүү</p>	<p>Колдонуучу жараткан контентти жайгаштыруу кызматын көрсөтүүчүлөр жана колдонуучулардын туташуулары МКТнын балдардын жана жаштардын укуктарына тийгизген терс таасирин аныктап, алдын алат жана алсыратат, ошондой эле балдардын жана жаштардын укуктарын ишке ашырууга көмөктөшүү мүмкүнчүлүктөрүн аныктай алат.</p>
<p><i>Жалпы көрсөтмөлөрдү 1-таблицадан караңыз.</i></p>	
<p>CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу</p>	<p>Мамлекеттик жана укук коргоо органдары, жарандык коомдун өкүлдөрү жана ишеним телефондору менен биргеликте колдонуучулар тарабынан түзүлгөн контентти жайгаштыруу жана колдонуучуларды байланыштыруу кызматтарын көрсөткөн компаниялар төмөнкү аракеттерди көрүү менен CSAMга каршы күрөштө маанилүү ролду ойной алышат:</p>
<p>Бардык сайттар үчүн өзгөчө кырдаалдарда жана кадимки суроо-талаптарды аткарууда укук коргоо органдарына токтоосуз жардам көрсөтүү жол-жоболорун орнотуу.</p>	
<p>Мыйзамсыз контентти табуу же кабарлоону иликтөөдө укук коргоо органдары менен ар тараптуу кызматташууну бекемдөө жана айып пул салуу же жеңилдетилген төлөмдөрдү жокко чыгаруу сыяктуу тиешелүү жоопкерчилик чараларынын чоо-жайын аныктоо.</p>	
<p>Ички кызматтар менен, атап айтканда, эсеп бөлүмү, алдамчылыктын алдын алуу бөлүмү жана күзөт кызматы менен иштөө, мыйзамсыз контенттин шектүү учурлары жөнүндө укук коргоо органдарына жана ишеним телефондоруна түздөн-түз билдирүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу.</p>	
<p>Идеалдуу учурда, мындай жол-жобо аткаруу кызматкерлерин зыяндуу контентке дуушар кылбашы керек же жабыркаган наристеге/жабыркаган балдарга жана жаштарга кайра-кайра зомбулук көрсөтпөшү керек.</p>	
<p>Кызматкерлер адепсиз материалга дуушар болушу мүмкүн болгон учурларда, алардын моралдык ден соолугун, коопсуздугун жана жыргалчылыгын калыбына келтирүү үчүн эрежелерди түзүү же колдоо программасын ишке ашыруу.</p>	

CSAM менен иштөөнүн стандарттуу методдорун иштеп чыгуу

(уландысы)

Төмөнкү пункттарга өзгөчө басым жасап, мыйзамсыз контентке жана жүрүм-турумга тыюу салган пункттарды тейлөө, жобого киргизүү:

- зыяндуу контентке, анын ичинде байланыш же байланышсыз зомбулук ниети менен балдарды кароо боюнча шектүү учурларга жол берилбейт;
- мыйзамсыз контент, анын ичинде CSAM ды түшүрүү жана андан ары жайылтууга жол берилбейт;
- компания кабарлоону же мыйзамсыз контентти же балдарды коргоо саясатын бузууну иликтөөдө укук коргоо органдары менен байланышып, ар тараптуу кызматташат.

Мониторинг жүргүзүүдөн баштап, контентти акыркы өткөрүп берүү жана жок кылуу менен аяктаган компаниянын CSAM иштетүү саясатын документтештирүү. Документтердин курамына материалдар менен ар кандай операцияларды жүргүзүү үчүн жооптуу кызматкерлердин тизмесин киргизүү.

Колдонуучу жараткан контентке менчик укугун, анын ичинде колдонуучунун өтүнүчү боюнча мындай контентти алып салуу мүмкүнчүлүгүн жөнгө салуучу эрежелерди кабыл алуу. Кызмат провайдеринин эрежелерин бузган контентти алып салуу жана аны жарыялаган колдонуучуларга бузуу жөнүндө эскертуу.

Колдонуу эрежелеринин талаптарын аткара албаган колдонуучуларга карата белгилүү чаралар колдонула тургандыгын көрсөтүү, атап айтканда:

- контентти жок кылуу, каттоо эсебин тейлөөнү токтотуу же жабуу;
- контенттин айрым түрлөрүн бөлүшүү же белгилүү бир функцияларды колдонуу мүмкүнчүлүгүн бөгөттөө;
- алардын балдар менен байланышуусуна жол бербөө;
- укук коргоо органдарына билдирүү.

Балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу материалдар менен иштөөнүн стандарттуу ыкмаларын иштеп чыгуу

CSAM же башка мыйзамсыз контент боюнча кайтарым байланыш механизмдерин колдонууга көмөктөшүү жана кардарлар мындай материалдарды табуу фактысын кантип билдирүүнү билишин камсыз кылуу.

Системаларды түзүү, конкреттүү иштерди баалоо жана тиешелүү чараларды көрүү үчүн атайын даярдалган кызматкерлерди бөлүп көрсөтүү. Толук жана керектүү ресурстар менен камсыз болгон ыкчам колдонуучуларды колдоо топторун уюштуруу.

**Балдарга карата
сексуалдык зомбулукка
байланыштуу
материалдар менен
иштөөнүн стандарттуу
ыкмаларын иштеп чыгуу**

(уландысы)

Идеалдуу учурда, мындай топтор жетиштүү жооп кайтаруу жана алгылыктуу чараларды көрүү үчүн ар кандай типтеги окуяларды чечүү эрежелери боюнча окуудан өтүшү керек. Колдонуучу берген даттануу окуянын түрүнө жараша тиешелүү кызматкерге берилет.

Мындан тышкары, компания билдирүүлөр жаңылыштык менен жөнөтүлгөн учурларда колдонуучулардын өтүнүчтөрүн кароо үчүн атайын топторду уюштура алат.

CSAMга кирүүнү дароо алып салуу же бөгөт коюу тартибин бекитүү, анын ичинде мыйзамсыз контентти аныктагандан кийин дароо алып салууга багытталган кабарлоо жана өчүрүү жол-жоболору.

Компания менен келишимдик мамиледе болгон үчүнчү жактар ушундай күчтүү билдирүү жана өчүрүү жол-жоболорун колдонушун камсыз кылуу.

Эгерде мыйзам тарабынан уруксат берилсе, материал тергөөдө жасалган кылмыштын далили катары сакталышы мүмкүн.

Атайылап мыйзамсыз контентти аныктоо жана анын тармакка, анын ичинде жеке топторго түшүрүлүшүнө жол бербөө же компаниянын коопсуздук кызматы тарабынан дароо талдоо үчүн мындай контентти белгилөө үчүн техникалык системаларды иштеп чыгуу.

CSAMды жайгаштыруу, жайылтуу же түзүү максатында Кызматтарды туура эмес пайдалануудан коргоо үчүн бардык тиешелүү чараларды көрүү.

Мүмкүн болушунча мыйзам тарабынан жазалануучу жүрүм-турумду же схемаларды аныктоо жана тиешелүү чараларды көрүү максатында профиль менен байланышкан объекттерди жана метамаалыматты талдоо үчүн алдын ала техникалык каражаттарды иштеп чыгуу.

Эгерде тиркеме же кызмат кардарларга компанияга таандык же тейлеген серверлерге сүрөттөрдү жүктөөгө же сактоого мүмкүндүк берсе, анда CSAM камтышы мүмкүн болгон сүрөттөрдү таануу процесстерин жана куралдарын орнотуу.

Сканерлөө технологиясы же адамды текшерүү сыяктуу алдын ала идентификациялоо каражаттарын камсыз кылуу.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү

Колдонуучу жараткан контентти жайгаштыруу жана колдонуучуну байланыштыруу провайдерлери төмөнкү кадамдарды жасоо менен ар кандай курактагы балдар үчүн коопсуз, кызыктуу санариптик чөйрөнү түзүүгө жардам бере алышат.

Кардарларга түшүнүктүү тилде түзүлгөн, төмөнкү пункттарды аныктаган "ички эрежелерди" тейлөө шарттарына жана колдонуучулар үчүн нускамаларга киргизүү:

- кызматтын мүнөзү жана анын колдонуучуларынын күтүүлөрү;
- контент жагынан тиешелүү болушу же болбошу жана мыйзамсыз колдонууга тыюу салуу;
- укук коргоо органдарына билдирүү же колдонуучунун каттоо эсебин тейлөөнү токтотуу сыяктуу укук бузуунун даражасына жараша кесепеттери.

Маанилүү коопсуздук жана мыйзамдуулук маселелери жаш курагына ылайыктуу форматта (б.а. интуитивдик иконаларды жана символдорду колдонуу менен), сайтка киргенде да, өз убагында да берилиши керек.

Кардарлар үчүн керексиз материалдарды алуу (спам, кордуктоо) же орунсуз контентти көрүү сыяктуу ар кандай маселелерди чечүү үчүн стандарттуу жана жеткиликтүү тартипти орнотуу, кардарлар менен иштөө бөлүмүнүн кызматкерлерине контентти туура эмес колдонууга байланыштуу шектенүүлөрүн билдирүү процессин жеңилдетүү.

Контентти бөлүшүү жана көрүнүү үчүн жаш курагына ылайыктуу орнотуу. Мисалы, чоңдор үчүн демейки жөндөөлөргө салыштырмалуу балдар жана жаштар үчүн купуялык жана көрүнүү жөндөөлөрүнө катаал чектөөлөрдү киргизүү.

Минималдуу курактык талаптарды киргизүү жана мындай инструменттерди иштеп чыгууда белгилүү эл аралык стандарттарды колдонуу менен жаш курагын текшерүүнүн жаңы системалары (мисалы, биометрика) жаатында изилдөө жана иштеп чыгууларды жүргүзүүгө көмөктөшүү.

Кирүү мүмкүнчүлүгүн алуу максатында жаш курагын туура эмес көрсөткөн жаш колдонуучулардын аккаунттарын аныктоо жана жок кылуу боюнча чараларды көрүү. Бул талапты аткаруу үчүн кошумча маалыматтарды чогултуунун кутулбастыгын жана мындай маалыматты чогултууну, сактоону жана иштетүүнү чектөөнүн зарылдыгын эске алуу керек.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү

(уландысы)

Эгерде мындай чаралар колдонула элек болсо, анда колдонуучулардын контентке же кызматка кирүү үчүн жетиштүү жетилгендигин аныктоо үчүн алгылыктуу каттоо процесстерин орнотуу, мындай процесстер инсандыгын, жайгашкан жерин жана жеке маалыматтарын бузбашы керек.

Балдардын маалыматтарынын купуялуулугун камсыз кылуу боюнча жетиштүү чаралар болгон шартта жаш курагын текшерүүнүн улуттук деңгээлде бекитилген функционалдык системаларын колдонууга жараша пайдалануу.

Кайра байланыш функциясынын же сурап-билүү кызматынын/борборунун болушун камсыз кылуу, колдонуучуларды алардын жаш курагы жөнүндө маалыматты бурмалаган адамдар жөнүндө билдирүүгө үндөө.

Жаш колдонуучуларды керексиз билдирүүлөрдү алуудан коргоо жана белгиленген купуялык жана маалымат чогултуу эрежелеринин сакталышын камсыз кылуу.

Сайттарга жайгаштырылган сүрөттөрдү жана видеоматериалдарды текшерүүнүн жана эгер табылса, орунсуз контентти алып салуунун жолдорун табуу.

Белгилүү сүрөттөрдүн хэш индекстерин сканерлөө жана сүрөттү таануу программалары сыяктуу куралдар бул жагынан пайдалуу болушу мүмкүн.

Балдар менен байланышкан кызматтар үчүн сүрөттөр жана видеоматериалдар балдардын өздөрү жана башкалар жөнүндө аялуу жеке маалыматтарды жарыялоосуна жол бербөө үчүн алдын ала текшерүүдөн өтүшү мүмкүн.

Колдонуучу жараткан контентке кирүүнү көзөмөлдөө жана балдарды жана жаштарды онлайн чөйрөдө орунсуз же мыйзамсыз контенттен коргоо боюнча бир катар каражаттар бар.

Бул жагынан алганда, ал оюн жана башка коомдук тармактар чөйрөсүндө балдарды жана жаштарды коргоо жолунда бир кадам алдыга катары сырсыздөр ишенимдүүлүгүн текшерүү үчүн маанилүү болуп саналат.

Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү

(уландысы)

Ичинде башка каражаттарды атоого болот:

- талкуулоо үчүн кооптуу темаларды, агрессивдүү билдирүүлөрдү жана мыйзамсыз жүрүм-турумдарды аныктоо максатында дискуссиялык топторду текшерүү, ошондой эле пайдалануу эрежелерин бузуу табылган учурда мындай контентти алып салуу;
- мыйзамсыз же компаниянын тейлөө шарттарын жана шарттарын бузган контентти активдүү издөө, жок кылуу куралдарын жана белгилүү мыйзамсыз контентти сайтка жүктөөнүн алдын алуу куралдарын иштеп чыгуу;
- жарыяланган "ички эрежелерге" каршы келген контентти көзөмөлдөгөн балдар жана жаштар үчүн атайын контент модераторлор тобунун күчү менен билдирүү такталарында алдын ала модерациялоо. Ар бир билдирүү жарыяланганга чейин текшерилиши мүмкүн, модераторлор шектүү колдонуучуларды, ошондой эле кыйынчылыкка туш болгон колдонуучуларды аныктап, белгилешет;
- коомчулуктун алдыңкы мүчөлөрүнүн тобун уюштуруу, алар кандайдыр бир колдонуучуга күмөн санаган учурларда модераторлор үчүн байланыштын башталышы болуп саналат.

Форумдарды, социалдык тармактарды жана оюн сайттарын камтыган коммерциялык мүнөздөгү контентти текшерүүгө жооптуу болуу. Балдарды жаш курагына ылайык келбеген жарнамалардан коргоонун алгылыктуу стандарттарын жана эрежелерин киргизүү жана балдар жана жаштар үчүн онлайн чөйрөдө жарнамалоонун так чектерин белгилөө.

Балдарды, ата-энелерди жана педагогдорду балдардын коопсуздугунун эрежелерине жана алардын МКТны жоопкерчилик менен колдонуусуна үйрөтүү

Колдонуучу жараткан контентти жайгаштыруу жана колдонуучуларды туташтыруу боюнча кызмат көрсөтүүчүлөр техникалык чаралардан тышкары, билим деңгээлин жогорулатууга жана мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө багытталган төмөнкү аракеттерди жасай алышат:

Коопсуздукка байланыштуу кеңештерди, макалаларды, эскертүүлөрдү жана санариптик жарандык темалары боюнча талкууларды, ошондой эле тышкы эксперттердин пайдалуу контент шилтемелерди жарыялай турган бөлүм түзүү.

Коопсуздук кеңештери байкалып, түшүнүктүү тилде түзүлүшү керек.

Балдарды, ата-энелерди жана педагогдорду балдардын коопсуздугунун эрежелерине жана алардын МКТны жоопкерчилик менен колдонуусуна үйрөтүү

(уландысы)

Платформа провайдерлерине ар кандай түзмөктөрдө, анын ичинде компьютерлерде, планшеттерде же уюлдук телефондордо бирдей навигация принциптерин орнотуу сунушталат.

Ата-энелерге контенттин жана кызматтардын жеткиликтүү түрлөрү жөнүндө так маалымат берүү, атап айтканда, социалдык тармактар сайттары жана колдонуучунун жайгашкан жерин эске алуу менен көрсөтүлүүчү кызматтар, Мобилдик түзмөктөрдөн Интернетке кирүү кандайча жүргүзүлөрү, ошондой эле ата-энелик көзөмөлдү колдонуунун мүмкүн болгон жолдору жөнүндө түшүндүрмө берүү.

Ата-энелерге кыянаттык, туура эмес колдонуу жана орунсуз же мыйзамсыз контент жөнүндө кантип кабарлоого болорун жана мындай билдирүүлөр кандайча каралаарын билдирүү.

Аларга жаш курагы боюнча кандай кызматтар чектелгендиги, ошондой эле интерактивдүү кызматтарды колдонууда коопсуз жана жоопкерчиликтүү жүрүм-турумдун башка жолдору жөнүндө маалымат берүү.

Жакшы жүрүм-турумга үндөгөн "ишеним жана кадыр-барк" принцибине негизделген системаны орнотуу, бул теңтуштарга мисал аркылуу бири-бирине тажрыйба жеткирүүгө мүмкүндүк берет.

Социалдык пикирлердин маанилүүлүгүн түшүнүүгө көмөктөшүү, адамдардын башка колдонуучуларга же алар ишенген досторуна жолугуп, чыр-чатакты чечүүгө же тынчсыздандырган контент жөнүндө сүйлөшүүнү баштоого жардам берүү.

Көрсөтүлгөн кызматтын же контенттин мүнөзү жана аны кантип коопсуз колдонуу керектиги жөнүндө сунуштарды жана эскертүүлөрдү берүү.

Колдонуучуларга алгылыктуу жана коопсуз жүрүм-турумду, айрыкча байланыш маалыматтарын ачыкка чыгарбоо керектигин эскертип, коопсуздук боюнча кеңештер түрүндө, интерактивдүү кызматтардын алкагына жамаат үчүн көрсөтмөлөрдү кошуу.

Ата-энелер менен кызматташуу жана балдар жөнүндө интернетте ачылган маалымат алар үчүн эч кандай коркунуч туудурбашы үчүн аларга көрсөтмөлөрдү берүү. Мүмкүн болушунча балдар өздөрү түзгөн контентте пайда болгондо алардын маалымдуу макулдугун алууга жана алардын баш тартуу укугун сыйлоого.

Жарандык коомдун катышуусун күчөтүү каражаты катары санариптик технологияларды жайылтууга көмөктөшүү

Колдонуучу жараткан контентти жайгаштыруу провайдерлери жана колдонуучулардын туташуулары балдарды жана жаштарды үндөп, алардын жарамдуулугун сактоо менен аларга тиешелүү мүмкүнчүлүктөрдү бере алышат.

Жалпы көрсөтмөлөрдү 1-таблицадан караңыз.

5.4 D функциясы: жасалма интеллектке негизделген системалар

Терең окутуу технологияларына көбүрөөк көңүл бурулгандыктан, "жасалма интеллект", "машинаны үйрөнүү" жана "терең үйрөнүү" терминдери кеңири коомчулук арасында белгилүү бир мааниде бири-бирин алмаштырып, машиналардын "акылдуу" жүрүм-турумун көчүрүү түшүнүгүн чагылдырат.

Бул бөлүмдө биз машинаны үйрөнүү жана терең үйрөнүү балдардын жашоосуна жана акыры алардын укуктарына кандай таасир этээрине токтолобуз.

"Акыркы бир нече жыл ичинде жасалма интеллекттин базасында технологиялардын экспоненциалдуу илгерилешине байланыштуу балдардын укуктарын коргоонун учурдагы эл аралык схемалары жасалма интеллектти өнүктүрүүнүн жана колдонуунун натыйжасында келип чыккан көптөгөн маселелерди камтыбайт.

Ошентсе да, мындай технологиялардын таасири астында болушу мүмкүн болгон кээ бир укуктар көзгө үрунат, бул жаңы технологиялар балдардын укуктарына, атап айтканда, жеке жашоого, билим алууга, ойноого жана басмырлоонун жоктугу"²⁶.

ЖИ колдонуу социалдык тармактарда колдонулган ар кандай кызматтардын балдарга тийгизген кыймылына таасир этиши мүмкүн, мисалы, агымдык платформалар.

Машина үйрөнүү алгоритмдери, баарынан мурда популярдуу видео бөлүшүү платформаларында колдонулган сунуштоо кызматтары, белгиленген убакыттын ²⁷ ичинде белгилүү бир роликтердин көрүүлөрүнүн санын көбөйтүү үчүн оптималдаштырылган.

Сенсордук экран технологиясы жана мындай платформаларды долбоорлоо кичинекей балдарга да мындай контентти башкарууга мүмкүндүк берет. Сунушталган видеотасмаларды колдонгон алгоритмдер²⁸ балдарды сапатсыз же орунсуз контент менен "чыпкалоо көбүгүнүн" тузагына түшүрүшү мүмкүн экендиги өзгөчө тынчсыздандырат. Балдар контент сунуштарын өзгөчө кабыл алышкандыктан, таң калтырган "байланышкан видеолор" алардын көңүлүн буруп, балдарга ыңгайлуу алгоритмдерден алыстатышы мүмкүн.

ЖИ ошондой эле акылдуу оюнчуктарга байланыштуу онлайн чөйрөдө баланын коргонуусуна таасир этет. Акылдуу оюнчуктардын ишинде колдонулган так процесстер алардын татаалдыгы менен коштолот, б.а. оюнчук (бала менен байланышта болгон), кафедра туташуу үчүн кирүү

²⁶ UNICEF and UC Berkeley "Executive Summary: Artificial Intelligence and Children's Rights", 2018.

²⁷ Жогорку эле булакты кара (Ibid.)

²⁸ Жогорку эле булакты кара (Ibid.)

чекити катары иштеген мобилдик тиркеме жана маалымат сакталган жекелештирилген оюнчук/керектөөчү эсеп.

Мындай оюнчуктар булут серверлери менен маалымат алмашат, анда оюнчуктар менен иштешкен балдар берген маалыматтар сакталат жана иштетилет.

Мындай модель кандайдыр бир деңгээлде коопсуздук жетишсиз болгон учурда купуялуулукка байланыштуу кооптонууну жаратат, муну жеке маалыматтардын агып кетишине алып келген көптөгөн хакердик учурлар тастыктайт.

Андан тышкары, айрым бузулган түзмөктөр (анын ичинде Интернетке туташкан акылдуу түзмөктөр, мисалы, радио бала багуучулар, үн жардамчылары жана башкалар) колдонуучуларды билбестен же макулдугусуз байкоо үчүн колдонулушу мүмкүн.

Мындай түзүлүштөрдү колдонгон балдар үчүн аныкталган коркунучтарга жооп берүү механизмдерин киргизүүдө, мисалы, белгиленген жүрүм-турумдун негизинде кеңештерди жана сунуштарды берүү менен (мурда BBC Own It тиркемесин сүрөттөөдө айтылгандай), акылдуу түзүлүштөрдү иштеп чыккан компаниялар объективдүү маалыматтарга таянуу менен ушундай сунуштарды түзүшү жана аларды балдарды коргоо жана алардын кызыкчылыктарын коргоо боюнча адистердин кеңеш берүүлөрүнүн негизинде иштеп чыгышы абдан маанилүү.

Айрым компаниялар этикалык колдонуу принциптерин жайылтышат жана ЖИ²⁹ жана балдар³⁰ чөйрөсүндө коомдук эрежелер бар же жок экендиги так эмес.

Бир катар технологиялык жана тармактык ассоциациялар жана информатика боюнча илимий топтор ЖИге³¹ карата этикалык принциптердин тизмесин түзүштү.

Бирок, бул принциптер баланын укуктары, ЖИ технологиянын балдарга коркунуч туудурган жолдору же мындай тобокелдиктерди азайтуу боюнча алдын ала пландар менен так байланышы жок.

"Корпорациялар сыяктуу эле, дүйнө жүзү боюнча өкмөттөр ЖИ иштеп чыгуу жана пайдалануу, инноваторлор жана корпорациялар үчүңыңайлуу чөйрөнү түзүү боюнча стратегияларды кабыл алышат"³². Ошентсе да, мындай улуттук стратегиялардын баланын укуктары менен кандай байланышы бар экени толук түшүнүксүз.

²⁹ См. Microsoft, "Salient Human Rights Issues", Report - FY17; и Google, "Responsible Development of AI" (2018).

³⁰ Официальный блог Microsoft "The Future Computed: Artificial Intelligence and its role in society", 2018 г.

³¹ The Guardian, "Partnership on AI' formed by Google, Facebook, Amazon, IBM and Microsoft", 2016.

³² Жогорку эле булакты кара (Ibid.)

Өз жанын кыюуга жана өзүн-өзү жаралоого байланыштуу контент менен Facebook бөлүмүнүн ишин жакшыртуу

2019-жылы Facebook өз жанын кыюуга жана өзүнө зыян келтирүүгө байланыштуу бир катар татаал темалар боюнча дүйнө жүзү боюнча адистер менен үзгүлтүксүз кеңеш берүүлөрдү баштады.

Башкалардын арасында суицид жөнүндө эскертүүлөргө жооп берүү, интернеттеги депрессиялык контентке жана суицидди жаңылыктарда чагылдырууга байланыштуу тобокелдиктер каралды.

Бул жолугушуулардын кошумча чоо-жайы Facebook "Суициддин алдын алуу" жаңы баракчасында "Коопсуздук борбору" бөлүмүндө келтирилген.

Эти консультации позволили сделать несколько улучшений в способах обращения Facebook с таким типом чөйрөдө. В частности, политика в отношении нанесения себе увечий была усилена запретом на изображения с ранениями во избежание ненамеренного содействия членовредительству или его инициирования.

Бул консультациялар Facebook мындай контент менен иштөө ыкмасын бир нече жакшыртууга мүмкүндүк берди. Тактап айтканда, өзүн-өзү жабыркатуу саясаты өзүн-өзү жабыркатуудан же анын башталышынан качуу үчүн жараат сүрөттөрүнө тыюу салуу менен бекемделген.

Кимдир бирөө жардам сурап кайрылса же өзүн дарылоого жардам сурап көрсөтсө дагы, Facebook азыр сүрөттөрдө айыккан жараларды жаап жатат.

Мындай мүнөздөгү контент эми ЖИ менен аныкталды, анын ичинде зыяндуу контентке байланыштуу иш-аракеттер, анын ичинде аны алып салуу же маскаларды кошуу автоматтык түрдө жасалышы мүмкүн.

2019-жылдын апрелинен июнь айына чейин Facebook өз сайтында 1,5 миллиондон ашык суицид жана өзүнө зыян келтирүү контент чара көргөн, алардын 95 пайыздан ашыгы колдонуучулар тарабынан билдирилгенге чейин аныкталган.

Ошол эле убакыт аралыгында, Instagram ушул сыяктуу контент дагы 800 миңден ашуун бирдикти карап чыккан, алардын 77 пайыздан ашыгы колдонуучулардан билдирме алганга чейин табылган.

Реалдуу убакытта теңтуштардын ортосундагы потенциалдуу рэкетчиликте же зомбулукту аныктоо жана колдонуучуларга маалымат берүү

Instagram мындай жүрүм-турумду жок кылуу үчүн мазактоо, эл алдында шылдыңдоо жана сыйлабоо катары ЖИни колдонот. Жогорку технологиялуу кайтарым байланыш куралдарын колдонуп, модераторлор интернетте кордуктоого таандык эсептерди тез жаба алышат.

Мыкты тажрыйбалар: балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу материалдарды аныктоо үчүн жасалма интеллектти колдонуу

Google Content Safety API акыркы ишке киргизүү жана PhotoDNA түрүндө балдардын эксплуатациясына каршы күрөшүү үчүн, Microsoft зор салымдарына таянып, в Facebook балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу контентти табуу үчүн технологияларды иштеп чыккан.

Бул технологиялар PDQ жана ТМК+PDQF деп аталып, Facebook зыяндуу контентти табуу үчүн колдонгон түзүлүшүндөгү бир бөлүгү болуп саналат. рHash, аHash и dHash бар башка алгоритмдер жана куралдар доклад, доклад жана партияны камтыйт.

Facebook тарабынан колдонулган PDQ фотосүрөттөрүн дал келтирүү алгоритми рHash менен көп жагынан окшош, бирок ал көзкарандысыз программалык камсыздоонун негизинде нөлдөн баштап иштелип чыккан.

Видеоматериалдарды жана ТМК+PDQF видеону салыштыруу технологиясы Италиянын Модена жана Реджо-Эмилия университетинин изилдөөчү окумуштуусу жана адис окумуштуусу тарабынан биргелешип, Facebook ЖИ изилдөө тобу тарабынан иштелип чыккан.

Бул технология файлдарды кыска санариптик хэш катары сактоонун эффективдүү жолун камсыз кылат, бул эки файлдын оригиналдуу сүрөтү же видеосу жок болсо да бирдей же окшош экенин аныктоого мүмкүндүк берет. Мындай таштандыларды башка компаниялар жана кирешелүү эмес уюмдар менен оңой эле бөлүшүүгө болот.

PDQ жана ТМК+PDQF видеокадрды хэширлөө жана реалдуу убакыт чөйрөдө тиркемелерди колдоо менен кеңири масштабда колдонуу үчүн иштелип чыккан.

Балдарга багытталган ЖИнин базасында чечимдерди долбоорлоодо жана ишке киргизүүдө компаниялар үчүн алардын принциптерин макулдашуу боюнча айрым сунуштар 5-таблицада берилген.

Сунуштар ЮНИСЕФтин мамлекеттик органдар жана тармактык ишканалар үчүн иштелип чыккан КТ жана балдар боюнча глобалдык көрсөтмөлөрдү иштеп чыгуу боюнча ишине негизделген. Долбоор жөнүндө көбүрөөк маалыматты төмөнкү даректен тапса болот <https://www.unicef.org/globalinsight/featured-projects/ai-children>. Бул сунуштарда ошондой эле ЮНИСЕФ менен UC Berkeley ЖИ жана балдардын укуктары боюнча отчетунун жоболору эске алынган.³³

³³ UNICEF and UC Berkeley, “Executive Summary: Artificial Intelligence and Children’s Rights”, 2018.

5-таблица: D функция үчүн COP текшерүү тизмеси: ЖИке негизделген системалар

<p>Бардык тиешелүү корпоративдик саясатка жана башкаруу процесстерине баланын укуктары жөнүндө жоболорду киргизүү</p>	<p>ЖИге негизделген кызмат көрсөтүүчүлөр МКТнын балдардын жана жаштардын укуктарына тийгизген терс таасирин аныктап, алдын алат жана алсыратат, ошондой эле балдардын жана жаштардын укуктарын ишке ашырууга көмөктөшүү мүмкүнчүлүктөрүн аныктай алат.</p> <hr/> <p>ЖИ системалары балдардын укуктары жөнүндө конвенцияда бекитилген Балдардын укуктарын урматтоо, көмөктөшүү жана сактоо менен долбоорлонууга, иштеп чыгууга, ишке ашырууга жана изилдөөгө тийиш.</p> <p>Барган сайын санариптик чөйрөдө өтүп жаткан балалык – бул өзгөчө камкордукту жана жардамды талап кылган мезгил. ЖИ системалары мындай колдоонун толук потенциалын ишке ашыра тургандай колдонулушу керек.</p> <hr/> <p>Балдарга арналган өнүмдөрдү иштеп чыгууда гендердик, географиялык жана маданий ар түрдүүлүктү мүмкүн болушунча кеңейтүү үчүн, кызыкдар тараптардын, анын ичинде ата-энелердин, мугалимдердин, балдар психологдорунун жана мүмкүн болушунча балдардын өздөрүн тартуу үчүн дизайнга ар тараптуу мамиле жасалышы керек.</p> <hr/> <p>Башкаруунун алкактык негизин, анын ичинде этикалык ченемдерди, мыйзамдарды, стандарттарды жана жөнгө салуучу органдарды, баланын укуктарын бузбастан ЖИ системасын колдонууну камсыз кылуучу процесстерди караштыруу зарыл.</p>
<p>CSAM менен стандарттык ыкмаларды иштеп чыгуу</p>	<p>Мамлекеттик жана укук коргоо органдары, жарандык коомдун өкүлдөрү жана ишеним телефондору менен биргеликте ЖИ башкарган тутумдарга негизделген кызмат көрсөтүүчүлөр төмөнкү аракеттерди көрүү менен CSAM каршы күрөшүүдө маанилүү ролду ойной алышат:</p> <hr/> <p><i>Жалпы көрсөтмөлөрдү 1-таблицадан караңыз.</i></p>
<p>Коопсуз, жаш курагына ылайыктуу онлайн чөйрөнү түзүү</p>	<p>ЖИ башкарган тутумдарга негизделген кызмат көрсөтүүчүлөр ар кандай курактагы балдар үчүн коопсуз, кызыктуу санариптик чөйрөнү түзүүгө жардам бере алышат:</p>

**Коопсуз, жаш
курагына ылайыктуу
онлайн чөйрөнү түзүү**

(уландысы)

Балдарга таасир этүүчү технологияларды иштеп чыгууда дисциплиналар аралык мамилени кабыл алуу жана жарандык коом менен, анын ичинде билим берүү мекемелери менен кеңешүү, мындай технологиялардын потенциалдуу акыркы колдонуучулардын ар кандай топторунун укуктарына тийгизген таасирин аныктоо.

Балдар тарабынан иштелип чыккан же көп колдонулган өнүмдөр жана кызматтар үчүн долбоорлонгон коопсуздук жана долбоорлонгон купуялуулук принциптерин колдонуу.

ЖИ системалар маалыматтардын чоң көлөмүн талап кылгандыктан, ЖИни өз кызматтарына колдонгон компаниялар балдардын жеке маалыматтарын чогултууга, иштеп чыгууга, сактоого, сатууга жана жарыялоого өзгөчө сергек болушу керек.

ЖИ тутумдары ачык-айкын болушу керек, башкача айтканда, система кандайча Жана Эмне үчүн белгилүү бир чечим кабыл алгандыгын же роботто эмне үчүн ал ушул иш-аракетти жасагандыгын аныктоо мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу керек.

Мындай ачык-айкындуулук ишенимди калыптандыруу жана текшерүүнү, иликтөөнү жана балдарга зыян келтирилген деп шектелген учурларда жардам суроону камсыз кылуу үчүн абдан маанилүү.

Эгерде балдарга ЖИ тутумуна байланыштуу зыян келтирилген болсо же мындай доомат келип түшсө, жардам сурап кайрылуунун функционалдык жана укуктук механизмдеринин болушун камсыз кылуу.

Бардык басмырлоочу кесепеттерди өз убагында оңдоо процесстерин орнотуу жана көзөмөл органдарын түзүү, кайрылууларды берүү жана балдардын коопсуздугуна жана корголушуна үзгүлтүксүз мониторинг жүргүзүү зарыл. Отчеттуулук жана оңдоо механизмдери бири-бири менен тыгыз байланышта.

Өзгөчө сезимтал маалыматтарды, анын ичинде компаниянын ички чөйрөсүндө колдонулушу мүмкүн болгон кыянаттыктарды же башка зыяндуу материалдарды анын продукциясы аркылуу ачыкка чыгаруу тартибин чечүү пландарын иштеп чыгуу.

Санариптик платформаларда жана ЖИ системаларында балдар жөнүндө маалыматтарды чогултуу минималдуу болушу керек, бул балдарга алар жараткан маалыматтарды көзөмөлдөө мүмкүнчүлүгүн берет. Колдонуу шарттары балдар үчүн түшүнүктүү болушу керек, алардын маалымдуулугун жана тандоо эркиндигин жогорулатат.

Балдарды, ата-энелерди жана педагогдорду балдар коопсуздугунун эрежелерине жана алардын МКТны жоопкерчиликтүү пайдалануусуна үйрөтүү

ЖИ башкарган тутумдарга негизделген кызмат көрсөтүүчүлөр техникалык чаралардан тышкары, билим деңгээлин жогорулатууга жана мүмкүнчүлүктөрдү кеңейтүүгө жардам берет.

Бул платформаны пайдалануу же андан баш тартуу жөнүндө чечим кабыл алууда алардын мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү үчүн ЖИ системасынын максаттарын колдонуучуларга-балдарга жана алардын ата-энелерине же камкорчуларына түшүндүрүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу зарыл.

Жарандык коомго катышууну күчөтүү каражаты катары санариптик технологияларды жайылтууга көмөктөшүү

ЖИ башкарган тутумдарга негизделген кызмат көрсөтүүчүлөр балдарды жана жаштарды төмөнкү иш-аракеттерди жасоо менен алардын жарамдуулугун колдоо менен аларга ылайыктуу мүмкүнчүлүктөрдү бере алышат:

Жалпы көрсөтмөлөрдү 1-таблицадан караңыз.

Балдарды коргоо жана окутуу үчүн технологиялык жетишкендиктерди колдонуу

ЖИ башкарган системалар долбоорлоо, иштеп чыгуу жана ишке ашыруунун бардык элементтеринде балдардын өнүгүүсүн жана жыргалчылыгын колдоо менен иштелип чыгышы керек. Өнүгүүнүн жана жыргалчылыктын эң мыкты жана кеңири таанылган чаралары баштапкы чекит катары кызмат кылышы керек.

Компаниялар балдардын укуктары боюнча алдыңкы адистер жана балдардын өздөрү менен биргеликте онлайн чөйрөдө CSAE фактыларын жана куугунтуктоолорду аныктоо үчүн ЖИ негизделген этикалык түзүлүштөрдү изилдөөгө жана иштеп чыгууга каражат жумшашы керек.

Балдардын инсандыгын кемсинтпестен, алардын жайгашкан жерин жана жеке маалыматтарын ачыкка чыгарбастан, жаш курагына ылайыктуу маалыматтарды берүү максатында ЖИ технологиясындагы жетишкендиктерди колдонуу зарыл.

6 Колдонулган материалдар

Текст GDPR (Европа парламентинин 2016/679 Регламенти (ЕС) жана Европа бирлигинин кеңеши, 27-апрель, 2016-жыл, жеке маалыматтарды иштетүүдө жеке адамдарды коргоо жана мындай маалыматтардын эркин жүгүртүлүшү, ошондой эле 95/46/ост директивасын жокко чыгаруу (жеке маалыматтарды коргоо боюнча жалпы жобо)) жана ЕС расмий бюллетенинде жарыяланган текст.

2010/13/EU AVMS директивасына рынокто болуп жаткан өзгөрүүлөргө байланыштуу аудиовизуалдык медиа кызматтары жөнүндө жоболорго (аудиовизуалдык медиа кызматтары жөнүндө) Директива AVMS айрым мыйзам жоболорун, ченемдерин жана административдик актыларын координациялоо жөнүндө түзөтүүлөрдү киргизүү, ошондой эле ЕСтин расмий бюллетенинде жарыяланган текст.

ВВС саясаты:

- Балдарды коргоо жана сактоо саясаты, 2017-жылдын редакциясы, 2018-жылы кайра каралып чыккан жана 2019-жылдын жаңыланган редакциясы
- Жаштар жана балдар менен иштөө;
- Балдарды коргоо боюнча тышкы жеткирүүчүлөрдүн эрежелерин иштеп чыгуу боюнча ВВС долбоорлорунда иштеген көз карандысыз өндүрүш компаниялары үчүн жалпы принциптер;
- Жетектөөчү принциптер: онлайн чөйрөдө иш-аракеттер боюнча редактордук көрсөтмөлөргө байланыштуу онлайн чөйрөдө балдар жана жаштар менен өз ара аракеттенүү.

Бириккен Королдукта социалдык тармактарда жашын текшерүү эрежелерин сактабагандыгын тастыктаган тергөө: 2016, 2017; 2020.

7 Сөздүк

Төмөнкү аныктамалар, негизинен, 1989-жылдагы балдардын укуктары жөнүндө конвенцияда бекитилген, ошондой эле балдарды сексуалдык эксплуатациялоо боюнча Ведомстволор аралык жумушчу топ тарабынан иштелип чыккан, балдарды сексуалдык эксплуатациядан жана сексуалдык зомбулуктан коргоо боюнча терминология боюнча Жетектөөчү көрсөтмөлөрдө, 2016-жылы (Люксембург көрсөтмөлөр), Европа кеңешинде балдарды сексуалдык эксплуатациядан жана сексуалдык зомбулуктан коргоо боюнча Конвенцияда, 2007-жылы жана ЮНИСЕФтин Global Kids Online баяндамасында, 2019-жыл.

Өспүрүм

Өспүрүмдөр 10 жаштан 19 жашка чейинки адамдар. Белгилей кетчү нерсе, эл аралык укукта "өспүрүмдөр" деген милдеттүү термин жок жана 18 жашка чейинкилер балдар катары каралат, ал эми 19 жаштагылар улуттук мыйзамдарга³⁴ ылайык жашы жете элек болсо, чоңдор деп эсептелет.

Жасалма интеллект

Кеңири мааниде алганда, "жасалма интеллект (ЖИ)" термини таза илимий фантастика чөйрөсүнө кирген системаларды (өзүн-өзү билүү формасына ээ болгон "күчтүү" ЖИ деп аталат)

³⁴ ЮНИСЕФ и МСЭ "Руководящие указания для отрасли по защите ребенка в онлайн-среде", 2014 г.

жана мурунтан эле иштеп жаткан жана өтө татаал тапшырмаларды аткарууга жөндөмдүү системаларды (бул системалар "алсыз" же "орто" деп мүнөздөлөт) ЖИ, мисалы, жүздү же үндү таануу системалары жана унаа башкаруу системалары)³⁵.

Жасалма интеллект системалары

ЖИ системасы - бул адам тарабынан аныкталган максаттардын чегинде болжолдоолорду түзүп, сунуштарды бере турган же реалдуу же виртуалдык чөйрөгө таасир этүүчү чечимдерди кабыл ала турган машинага негизделген система. ЖИ системалары ар кандай деңгээлдеги автономия менен иштөөгө арналган³⁶.

Alexa

Amazon Alexa, жөн эле Alexa деп аталат, ЖИ – виртуалдык жардамчы системасы. Ал үн менен өз ара аракеттенүү, музыка ойноо, иштер тизмесин түзүү, Ойготкучту орнотуу, подкасттарды жана аудиокитептерди ойнотуу, аба ырайын болжолдоо, жол абалы, спорттук иш-чаралар жана башка реалдуу убакыт маалыматтары сыяктуу функцияларды колдойт.

Alexa ошондой эле, бир нече "акылдуу" түзүлүштөрдү көзөмөлдөп, үйдү автоматташтыруу тутуму катары иштей алат. Alexa Колдонуучулар функционалды кеңейте алышат Alexa "көндүмдөрдү" орнотуу менен (үчүнчү тараптын сатуучулары тарабынан иштелип чыккан кошумча функциялар, алар башка учурларда, адатта, аба ырайын көзөмөлдөө программалары жана аудио функциялары сыяктуу тиркемелер деп аталат)³⁷.

Баланын эң бийик кызыкчылыгы

Белгилүү бир балага же балдар тобуна карата конкреттүү кырдаалда чечим кабыл алуу үчүн зарыл болгон бардык элементтерди сүрөттөгөн түшүнүк³⁸.

Наристе

Балдардын укуктары жөнүндө Конвенциянын 1-беренесине ылайык, эгерде улуттук мыйзамдарда жашы жете элек курак каралбаса, 18 жашка чыга элек адам бала болуп саналат³⁹.

Балдарга карата сексуалдык эксплуатация жана сексуалдык зомбулук

Бул түшүнүк сексуалдык эксплуатациялоонун жана сексуалдык кыянаттыктын бардык түрлөрүн сүрөттөйт, мисалы "а) баланы ар кандай мыйзамсыз сексуалдык иш-аракеттерге көндүрүү же мажбурлоо; б) сойкулукта же башка мыйзамсыз сексуалдык практикада балдарды эксплуатациялоо максатында пайдалануу; с) порнографияда жана порнографиялык

³⁵ Council of Europe, "What's AI?".

³⁶ OECD, "Recommendation of the Council on Artificial Intelligence", 2019.

³⁷ ЮНИСЕФ и МСЭ "Онлайн чөйрөдө баланы коргоо боюнча тармактык жетектөөчү көрсөтмөлөр", 2014 г.

³⁸ Бириккен Улуттар Уюмунун баланын укуктары конвенциясынын текстин караңыз

³⁹ ЮНИСЕФ жана ЭЭУ "Онлайн чөйрөдө баланы коргоо боюнча тармактык жетектөөчү көрсөтмөлөр", 2014 г.

материалдарда балдарды эксплуатациялоо максатында пайдалануу"⁴⁰, ошондой эле "жыныстык катнаш, эреже катары, анын макулдугусуз адамга карата күч колдонуу"⁴¹.

Балдарга карата сексуалдык эксплуатация жана сексуалдык зомбулук (CSEA) барган сайын интернетти колдонуу менен же тигил же бул онлайн чөйрө менен байланыштуу

Балдарга карата сексуалдык эксплуатацияга жана сексуалдык зомбулукка байланыштуу материалдар

МКТнын тездик менен өнүгүшү онлайн чөйрөдө балдарга карата сексуалдык эксплуатациялоонун жана сексуалдык зомбулуктун жаңы түрлөрүн пайда кылды, алар виртуалдык түрдө жасалышы мүмкүн жана сөзсүз түрдө бала⁴² менен бетме-бет жолугушууну билдирбейт.

Көптөгөн юридикалык системаларда балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу сүрөттөр жана видеолор дагы эле "балдар порнографиясы" же "балдардын уятсыз сүрөттөрү" катары каралса да, бул көрсөтмөлөр аларды жалпысынан "балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу материалдар" деп аташат.

Бул термин кеңири тилкелүү комиссиянын Жетектөөчү көрсөтмөлөрүнө жана глобалдык WePROTECT⁴³ альянсы тарабынан иштелип чыккан улуттук деңгээлдеги жооп берүү моделине шайкеш келет жана тиешелүү контентду тагыраак сүрөттөйт. Порнография мыйзамдуу Коммерциялык тармак деп эсептелет жана Люксембургдун жетектөөчү көрсөтмөлөрүндө белгиленгендей, мындай терминди колдонуу: "балдарга карата сексуалдык зомбулук жана/же аларды сексуалдык эксплуатациялоо деген эмне экендигин (ыктыярдуу же эркиз) жеңилдетүүгө, маанисин төмөндөтүүгө же ал тургай мыйзамдаштырууга жардам берет.

"Балдар порнографиясы" термини аны чечмелөө коркунучун жаратат, мисалы, иш-аракеттер баланын макулдугу менен жасалат жана сексуалдык мүнөздөгү мыйзамдуу материал болуп саналат". CSAM деген терминди колдонуп, биз балдарга карата сексуалдык зомбулук жана/же аларды сексуалдык эксплуатациялоо болгон иш-аракеттер болгон материалдарды айтып жатабыз.

Бул чоңдор тарабынан балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу материалдарды жазууну камтыйт; сүрөттөр биринчи кезекте сексуалдык максаттар үчүн тартылган же колдонулган учурларда, ачык сексуалдык аракеттерге катышкан балдардын сүрөттөрү, балдардын жыныстык органдары.

"Компьютер же санариптик каражаттар менен түзүлгөн балдарга карата сексуалдык зомбулукка байланыштуу материалдар" сыяктуу түшүнүктөрдү аныктоо үчүн Люксембургдун жетектөөчү көрсөтмөлөрүн караңыз.

⁴⁰ Бириккен Улуттар Уюму баланын укуктары жөнүндө Конвенциянын 34-беренеси.

⁴¹ Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Luxembourg Guidelines), 2016.

⁴² The Luxembourg Guidelines (as above), 2016 and the UNICEF Global Kids Online report, 2019.

⁴³ Broadband Commission for Sustainable Development, "Child Online Safety: Minimizing the Risk of Violence, Abuse and Exploitation Online", 2019; WePROTECT Global Alliance, "Preventing and Tackling Child Sexual Exploitation and Abuse (CSEA): A Model National Response", 2016.

Балдар жана жаштар

18 жашка чейинки бардык адамдарды сүрөттөгөн түшүнүк, "балдар" (же ЭЭУ бул Жетектөөчү көрсөтмөлөрдөгү "жаш балдар") 15 жашка чейинки бардык адамдар, ал эми "жаштар" 15-18 жаш курактагы бардык адамдар деп эсептелет.

Интернетке кирүү мүмкүнчүлүгү бар оюнчуктар

Интернетке кирүү мүмкүнчүлүгү бар оюнчуктар аны менен Wi Fi, Bluetooth сыяктуу технологиялардын жардамы менен байланышат жана адатта атайын тиркемелер менен биргеликте иштеп, балдарга интерактивдүү оюн мүмкүнчүлүгүн берет. Juniper Research компаниясы жүргүзгөн изилдөөгө ылайык, 2015-жылы интернетке чыккан Оюнчуктар рыногунун көлөмү 2,8 млрд. АКШ доллары жана болжолдоолорго ылайык, 2020-жылга карата 11 млрд. АКШ. Бул оюнчуктар, анын ичинде балдардын Аты - жөнү, геолокация маалыматтары, даректери, сүрөттөр, аудио жана видео⁴⁴ жазууларды чогултат жана сактайт.

Киберкордуктоо

Киберкордуктоо дегенибиз-санариптик технологиянын жардамы менен адамдардын тобу же жеке адам тарабынан бир нече жолу жасалган жана өзүн⁴⁵ коргоо кыйын болгон жабырлануучуга каршы багытталган атайылап агрессивдүү иш-аракет. Ал, адатта, "кимдир бирөө жөнүндө сезимтал маалыматты жайгаштыруу үчүн санариптик технологияны жана интернетти колдонууну, жеке мүнөздөгү маалыматтарды, керексиз сүрөттөрдү же видеолорду атайылап жайылтууну, кордуктоо же кемсинтүү менен билдирүүлөрдү жөнөтүүнү (электрондук почта аркылуу, тез кабарлашуу форматында, чат бөлмөлөрүндө же тексттик билдирүүлөрдө), жабырлануучу жөнүндө ушактарды жана жалган маалыматтарды жайылтууну же аны онлайн баарлашуудан атайылап четтетүүнү"⁴⁶ билдирет.

Кибержеккөрүү, дискриминация жана зордук-зомбулук экстремизми

"Кибержеккөрүү, дискриминация жана зордук-зомбулук экстремизм жеке адамдарга эмес, жамааттык иденттүүлүккө каршы багытталган кибернасиликтин өзгөчө түрүн билдирет,... жана расага, сексуалдык ориентацияга, динге, улутка же иммиграция статусуна, жыныстык/гендердик жана саясий аспектке таасир этүү сейрек эмес"⁴⁷.

Санариптик жарандык

Санариптик жарандык-бул технологияларды⁴⁸ жоопкерчиликтүү пайдалануу жолу менен адам укуктарын жана адамдын кадыр-баркын урматтоого негизделген социалдык катышуунун формаларын жүзөгө ашыруу үчүн натыйжалуу коммуникация көндүмдөрүн жана чыгармачыл

⁴⁴ Jeremy Greenberg, "Dangerous Games: Connected Toys, COPPA, and Bad Security", Georgetown Law Technology Review, 2017.

⁴⁵ Anna Costanza Baldry et al. "Cyberbullying and Cybervictimization versus Parental Supervision, Monitoring and Control of Adolescents' Online Activities", Children and Youth Services Review, 2019.

⁴⁶ The Luxembourg Guidelines, 2016 and the UNICEF Global Kids Online report, 2019 (as above).

⁴⁷ UNICEF Global Kids Online report, 2019 (as above).

⁴⁸ Council of Europe, "Digital Citizenship and Digital Citizenship Education".

мамилени колдонуу менен санариптик чөйрөдө пайдалуу, жоопкерчиликтүү жана компетенттүү ишти жүзөгө ашырууну билдирет.

Санариптик сабаттуулук

Санариптик сабаттуулук-бул интернет платформалары, социалдык медиа жана мобилдик түзүлүштөр ⁴⁹ сыяктуу санариптик технологияларды колдонуу менен байланыш жана маалыматка жетүү барган сайын камсыз болуп жаткан коомдо жашоо, үйрөнүү жана иштөө үчүн зарыл болгон көндүмдөргө ээ болуу. Ал өзүнө түздөн-түз коммуникация, техникалык көндүмдөр жана критикалык ой жүгүртүү.

Санариптик чөйрөнүн таасирине туруштук берүү

Бул термин баланын онлайн чөйрөдөгү зыяндуу факторлор менен эмоционалдык күрөшүү жөндөмүн сүрөттөйт. Ошондой эле, баланын онлайн чөйрөдө тобокелге туш болгонун түшүнүү, жардам суроону билүү, практикалык сабактарды алуу жана жаман тажрыйбадан ⁵⁰ кийин калыбына келтирүү үчүн зарыл болгон эмоционалдык интеллект менен байланыштуу.

Жетекчилер

Мектептин жетекчилигинде же башкаруу структураларында кызмат орундарын ээлеген бардык адамдарга тиешелүү.

Онлайн чөйрөдөгү груминг/ груминг

Люксембургдун көрсөтмөлөрүнө ылайык, онлайн чөйрөдөгү чөйрөдө *груминг / груминг* "бул адам менен онлайн чөйрөдө же чыныгы жашоодо жыныстык катнашта болуу максатында, бала менен жеке же Интернет же башка санариптик технологиялар аркылуу мамиле түзүү/куруу процесси" дегенди билдирет. Бул кылмыш жоопкерчилигине тартылып, анын алкагында бала менен достук мамиле түзүлөт ... аны жыныстык катнашка буруу максатында.

Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар

Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар (МКТ) баардык маалыматтык технологияларды билдирет, анда негизги басым коммуникацияга туура келет. Аларга компьютерлер, ноутбуктар, планшеттер, смартфондор, оюн консолдору жана "акылдуу" сааттар⁵¹ сыяктуу интернет байланышын колдонгон бардык кызматтар жана түзмөктөр кирет. Ал ошондой эле кызмат көрсөтүүлөрдү камтыйт, мисалы, радио жана телекөрсөтүү, кең тилкелүү байланыш, тармактык жабдуулар жана спутник системалары.

Онлайн оюндар

"Онлайн оюн" термини Интернетке туташкан ар кандай түзүлүштү, анын ичинде атайын консолдорду, стационардык компьютерлерди, ноутбуктарды, планшеттерди жана уюлдук

⁴⁹ Western Sydney University, "What is digital literacy?".

⁵⁰ Dr. Andrew K. Przybylski, et al., "A Shared Responsibility: Building children's online resilience", Virgin Media and Parent Zone, 2014.

⁵¹ ЮНИСЕФ и МСЭ "Руководящие указания для отрасли по защите ребенка в онлайн-среде", 2014 г. (см. выше).

телефондорду колдонуп, бир же көптөгөн оюнчулар катышкан ар кандай акы төлөнүүчү санариптик оюндарга катышууну билдирет.

"Онлайн оюн экосистемасы", анын аныктамасына ылайык, электрондук спорт платформаларын колдонуп, видео агымдарын же видео материалдарды бөлүшүү аркылуу башка адамдардын видео оюндарынын жүрүшүн көзөмөлдөөнү камтыйт, алар адатта көрүүчүлөргө комментарий калтыруу же оюнчулар жана башка аудитория⁵² мүчөлөрү менен баарлашуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат.

Ата-энелик көзөмөл куралдары

Колдонуучуларга (адатта, ата-энелерге) интернет менен байланышта боло турган компьютердин же башка түзүлүштүн кээ бир же бардык функцияларын көзөмөлдөөгө мүмкүндүк берген программалык камсыздоо. Адатта, мындай программалар сайттарга же онлайн кызмат айрым түрлөрүнө же категорияларына интернет мүмкүнчүлүгүн чектөөгө мүмкүндүк берет.

Айрымдарында убакыт орнотуулары бар, башкача айтканда, түзүлүш белгилүү бир убакыт аралыгында гана интернетке туташып тургандай кылып конфигурацияланат. Жакшыраак версиялар аппараттын жардамы менен жөнөтүлгөн же алынган бардык тексттик билдирүүлөрдү жазууга мүмкүндүк берет. Эреже катары, мындай программалар сырсөздөр⁵³ менен корголот.

Жеке маалымат

Бул Термин онлайн чөйрөдө чогултулган адам жөнүндө жекече аныкталган маалыматты билдирет. Ага толук Аты-жөнү, үй дареги жана электрондук почта дареги, телефон номерлери, манжа издери же Бетти таануу маалыматтары, Камсыздандыруу номерлери же физикалык же виртуалдык байланышка кирүү же адамдын жайгашкан жерин аныктоо үчүн башка маалыматтар кирет. Бул контекстте, жеке маалымат ошондой эле интернет провайдерлери тарабынан онлайн чөйрөдө чогултулган бала жана анын айлана-чөйрөсү жөнүндө ар кандай маалыматты, анын ичинде Интернет жана буюмдар интернетти бар оюнчуктарды жана интернет байланышын колдонгон башка технологияларды билдирет.

Купуялуулук

Купуялуулукту онлайн чөйрөдө жеке маалыматты жайылтуу, социалдык тармактарда ачык профилге ээ болуу, интернеттеги бейтааныш адамдар менен маалымат алмашуу, купуялуулук жөндөөлөрүн колдонуу, досторуңузга сырсөздөрдү берүү жана купуялуулукту⁵⁴ сактоонун маанилүүлүгүн түшүнүү жагынан баалоо сейрек эмес.

Жамааттык маалымат каражаттары

Алардын катарына мамлекет же парламент менен макулдашылган бир катар келишимдик милдеттенмелердин негизинде радиоуктурууга лицензия алган Улуттук телерадиоберүү уюмдары же жалпыга маалымдоо каражаттары кирет. Жакында көптөгөн өлкөлөрдө мындай милдеттенмелер санариптик трансформациянын кесепеттерине массалык маалымат

⁵² UNICEF, "Child Rights and Online Gaming: Opportunities & Challenges for Children and the Industry", 2019.

⁵³ ЮНИСЕФ и МСЭ "Руководящие указания для отрасли по защите ребенка в онлайн-среды", 2014 г. (см. выше).

⁵⁴ US Federal Trade Commission, "Children's Online Privacy Protection Act", 1998.

каражаттары жана санариптик сабаттуулук программалары жана санариптик ажырымды жоюу милдеттери менен жооп берүү зарылдыгын эске алуу менен толукталды.

Секстинг

Секстинг, адатта, сүрөттөрдү, билдирүүлөрдү же видеолорду камтыган өз колу менен түзүлгөн сексуалдык контентти жөнөтүү, алуу же Уюлдук телефондор жана/же интернет⁵⁵ аркылуу бөлүшүү катары аныкталат. Көпчүлүк өлкөлөрдө балдардын сексуалдык сүрөттөрүн түзүү, жайылтуу жана сактоо мыйзамсыз.

Балдардын өз колу менен түзүлгөн сексуалдык мүнөздөгү сүрөттөрү тараган учурда, чоңдор аларды көрбөшү керек. Чоңдорго балага сексуалдык мүнөздөгү сүрөттөрдү көрсөтүү ар дайым зыян келтириши мүмкүн болгон кылмыш иш болуп саналат жана мындай сүрөттөр жөнүндө кабарлоо же жок кылуу керек болушу мүмкүн.

Балдарга карата сексуалдык опузалоо, же сексуалдык опузалоо

Сексуалдык опузалоо - бул "сексуалдык кызмат көрсөтүүлөрдү, акчаларды же башка жыргалчылыктарды опузалап алуу максатында ошол адамдын өз колу менен түзүлгөн сүрөттөрүнүн жардамы менен Бетти шантаж кылуу (мисалы, сүрөттөрдү социалдык тармактарга жайгаштыруу аркылуу)"⁵⁶ дегенди билдирет.

Интернет буюмдары

"Интернети буюмдары (IoT) - бул коомубузду жана экономикабызды санариптештирүүнүн кийинки кадамы, анда адамдар менен объектилердин өз ара байланышы байланыш тармактары аркылуу жүргүзүлөт, ошондой эле алардын абалы жана айлана-чөйрөнүн жагдайы"⁵⁷ жөнүндө маалымат берилет "⁵⁷.

URL "ресурстун универсалдуу көрсөткүчү" ("Uniform Resource Locator ") деген маанини туюнткан кыскартуу, б. а. интернет⁵⁸ барагынын дареги.

Виртуалдык реалдуулук

"Виртуалдык реалдуулук - бул компьютердик технологиянын жардамы менен объектер мейкиндикте реалдуу бар деп кабыл алынган үч өлчөмдүү дүйнөнүн эффекттин түзүү"⁵⁹.

Wi-Fi

(Англис. "Wireless Fidelity" – "зымсыз берүүнүн жогорку тактыгы") – зымсыз тармактар⁶⁰ боюнча маалыматтарды берүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылган техникалык стандарттардын топтому.

⁵⁵ The Luxembourg Guidelines, 2016 (as above).

⁵⁶ The Luxembourg Guidelines, 2016 (as above).

⁵⁷ European Commission, "Policy: The Internet of Things".

⁵⁸ ЮНИСЕФ и МСЭ "Руководящие указания для отрасли по защите ребенка в онлайн-среде", 2014 г. (см. выше).

⁵⁹ NASA, "Virtual Reality: Definition and Requirements".

⁶⁰ US Federal Trade Commission, "Children's Online Privacy Protection Act", 1998.

